

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การศึกษาศาภาพการใช้แหล่งชุมชนประกอบการสอนวิชาสังคมศึกษา ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา ของจังหวัดขอนแก่น
ชื่อและนามผู้สฤตวิจัย	นายสุรจิตร ทีบัว
แขนงวิชา	หลักสูตรและการสอน
สาขาวิชา	ศึกษาศาสตร์
คณะอาจารย์ที่ปรึกษา	๑. รองศาสตราจารย์ ดร. สิริวรรณ ศรีพหล ๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมจิตร วัฒนคุลิ่ง ๓. อาจารย์สมพันธ์ เตชะอธิก
ปีการศึกษา	๒๕๑๘

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประเภทของแหล่งชุมชน ลักษณะการใช้แหล่งชุมชน ประโยชน์จากแหล่งชุมชน ปัญหาแนวโน้ม ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้แหล่งชุมชนประกอบการสอนวิชาสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในสังกัดกรมสามัญศึกษา ของจังหวัดขอนแก่น ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ อาจารย์ผู้สอนวิชาสังคมศึกษา จำนวน 176 คน

ผลการวิจัย พบว่า ประเภทของแหล่งชุมชนที่ใช้มากโดยส่วนใหญ่ คือ ประเภท-บุคลากรได้แก่ พระสงฆ์ นักบวช ชี ประเภทสถานที่ ได้แก่ ห้องสมุด ทั้งที่เป็นของทางราชการ และของเอกชน ประเภทเอกสารสิ่งพิมพ์ส่วนใหญ่ใช้เอกสารเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ส่วนประเพณีและความเชื่อ ส่วนมากจะใช้สัปดาห์ 12 เดือน และผูกเสี่ยว ประเภทที่มีการใช้เป็นส่วนน้อย คือ แหล่งโบราณสถาน โบราณวัตถุ และความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องผีและไสยศาสตร์

ลักษณะการใช้ พบว่า ส่วนใหญ่จะใช้วิธีการให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน ส่วนเวลาที่ใช้ คือ เวลาเรียน กิจกรรมก่อนใช้แหล่งชุมชนส่วนมากแบ่งกลุ่ม กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบ และกิจกรรมปฏิบัติหลังใช้แหล่งชุมชน คือ การให้นักเรียนเขียนรายงาน และสรุปร่วมกัน

ปัญหาและอุปสรรค ในการไปศึกษานอกสถานที่ ครูและนักเรียนขาดการวางแผน และเตรียมตัว การติดต่อวิทยากรมาบรรยายมีปัญหาเรื่องไม่ทราบแหล่งวิทยากร การติดต่อวิทยากรยุ่งยากเกินไป วิทยากรบรรยายไม่ตรงกับเนื้อหาที่กำหนดให้ ไม่มีชั่วโมงพิเศษสำหรับวิทยากรและผู้บริหารไม่ให้การสนับสนุน การสำรวจชุมชน อยู่ห่างไกลชุมชนมากเกินไป

๒

สภาพภูมิประเทศไม่เอื้ออำนวย ส่วนการสัมภาษณ์บุคลากร ขาดแคลนบุคลากรที่เป็นแบบอย่างที่ดี ขาดแคลนวัสดุ อุปกรณ์ และงบประมาณในการดำเนินการ

ความต้องการและข้อคิดเห็น ครูส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการใช้แหล่งชุมชนประกอบการ สอนและเห็นว่าแหล่งชุมชนจะช่วยให้ผู้เรียนได้รับเนื้อหาและประสบการณ์ตรงมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ การใช้แหล่งชุมชนประกอบการสอนวิชาสังคมศึกษา

ก

Title : A Study on the Utilization of Community Resources for social Studies Instruction at the Lower Secondary Level

By : Surajit Teebua

Degree : Master of Education

Major Field : Curriculum and Instruction

School of : Education Studies

Thesis Advisor : 1. Associate Professor Dr. Siriwan Sripahol

2. Asisstance Professor Somjit Wattanakulung

3. Mr. Sompan Tachaatig

Academic Year : 1995

Abstract

The purposes of this research were to determine the extent that teachers were able to utilize community resources in teaching social studies in the lower secondary schools under the Department of General Education, Khon Kaen Province. The research also probed into problems and recommendations of such utilization as revealed by 176 secondary school teachers.

It was found and categorized that the most often used personnel resources were monks and nuns while the most frequently visited learning facilities were the libraries, both public and private. As for printed materials, most teachers made use of printed matters on history, tradition and beliefs, particularly about the beliefs and practices in 12 months of the Northeasterners of Thailand as well as their "friendship binding ceremony". On the contrary, ancient remains, ancient ruins, and superstitious beliefs were less utilized.

In the most successful learning activities, students were assigned to participate in the local events in small groups. Each group was assigned certain jobs and responsibilities. At the end students wrote reports and presented them to the class.

There were a number of problems in the whole process. These included : inadequate planning for field trips, not knowing who local experts were, difficulties in contacting and inviting them, guest speakers did not speak on the topic asked for, lack of budget and support from the administration, inconveniences in surveying the target places because of distances and geographical difficulties, lack of ideal models for interview as well as facilities.

As for the subjects' opinions, most of the teachers agreed that students would certainly gain in both content and experience from learning by using local resources.

Key words : The Utilization of Community Resources in Social studies Instruction.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ เรื่อง การศึกษาสภาพการใช้แหล่งชุมชนประกอบการสอนวิชาสังคมศึกษา ในระดับมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ของจังหวัดขอนแก่น ซึ่งข้าพเจ้าผู้วิจัยได้พยายามอย่างสุดความสามารถที่ดำเนินการศึกษาวิจัยให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีนั้น ก็เนื่องได้รับความอนุเคราะห์จากท่านอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ คือ รองศาสตราจารย์ ดร.สิริวรรณ ศรีพหล ประธานกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมจิตร วัฒนกุล และอาจารย์สมพันธ์ เตชะอธิก กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งคอยแนะนำให้คำปรึกษาตลอดมา

ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิที่ช่วยตรวจสอบเครื่องมือในการวิจัย ตลอดจนผู้อำนวยการ อาจารย์ใหญ่ รวมทั้งหัวหน้าหมวดวิชาสังคมศึกษาทุกโรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษาของจังหวัดขอนแก่น ที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

ขอขอบคุณ คุณวิมล ทิบบัว ผู้ซึ่งคอยให้กำลังใจและแรงสนับสนุนด้วยดีตลอดมา

หวังว่าวิทยานิพนธ์เล่มนี้คงจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ศึกษา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
ขอบเขตการวิจัย	4
ข้อตกลงเบื้องต้น	4
นิยามศัพท์	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	6
แนวคิดเกี่ยวกับการใช้แหล่งชุมชนที่ให้ความรู้	6
ความหมายของแหล่งชุมชนที่ให้ความรู้	6
ประเภทของแหล่งชุมชนที่ให้ความรู้	8
ประโยชน์ของแหล่งชุมชนที่ให้ความรู้	13
ลักษณะและวิธีการใช้แหล่งชุมชนที่ให้ความรู้	15
การเตรียมการและการวางแผนในการใช้แหล่งชุมชนเพื่อประกอบ	
การเรียนการสอน	18
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	26
งานวิจัยภายในประเทศ	26
งานวิจัยต่างประเทศ	29
บทที่ 3 การดำเนินการวิจัย	32
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	32
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	32
การเก็บรวบรวมข้อมูล	34
การวิเคราะห์ข้อมูล	34

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ 4	การวิเคราะห์ข้อมูล	35
	ผลการวิเคราะห์ผู้ตอบแบบสอบถาม	36
	ผลการวิเคราะห์ประเภทและลักษณะการใช้แหล่งชุมชน ของผู้ตอบแบบสอบถาม	41
บทที่ 5	สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	72
	สรุปผลการวิจัย	72
	อภิปรายผล	75
	ข้อเสนอแนะ	81
	บรรณานุกรม	83
	ภาคผนวก	
	ก. รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ	88
	ข. รายชื่อโรงเรียนที่ตอบแบบสอบถาม	89
	ค. รายชื่อโรงเรียนที่ทดลองใช้แบบสอบถาม	92
	ง. ตัวอย่างแบบสอบถาม	93
	จ. ประวัติแหล่งชุมชนของจังหวัดขอนแก่น	108
	ประวัติผู้วิจัย	116

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 เพศ อายุ วุฒิการศึกษา วิชาเอกของผู้ตอบแบบสอบถาม	36
2 จำนวนครูสังคมศึกษาที่สอนในแต่ละระดับชั้นที่สอน	38
3 ภาระการสอน	39
4 หน้าที่อื่นนอกจากการสอน	40
5 แหล่งชุมชนประเภทบุคคล	41
6 แหล่งชุมชนประเภทสถานที่	42
7 แหล่งชุมชนประเภททรัพยากรธรรมชาติ	45
8 แหล่งชุมชนประเภทโบราณสถาน โบราณวัตถุ	46
9 แหล่งชุมชนประเภทเอกสาร สิ่งพิมพ์	48
10 แหล่งชุมชนประเภทประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ	49
11 วิธีใช้แหล่งชุมชน	51
12 ระยะเวลาที่ใช้	54
13 กิจกรรมที่ปฏิบัติก่อนการใช้แหล่งชุมชน	55
14 กิจกรรมที่ปฏิบัติหลังการใช้แหล่งชุมชน	57
15 ปัญหาในการไปศึกษานอกสถานที่	58
16 ปัญหาการติดต่อวิทยากรมาบรรยาย	61
17 ปัญหาการสำรวจและสังเกตชุมชน	63
18 ปัญหาการสัมภาษณ์บุคคล	64
19 ปัญหาการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน	65
20 ปัญหาการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร	67
21 ปัญหาการฟังอภิปราย โต้เถียง ปาฐกถา ทั้งในและนอกสถานที่	68
22 ปัญหาการใช้สื่อมวลชน เช่น วิทยุ โทรทัศน์	69
23 ปัญหาการจัดกิจกรรมความคิดเห็นของนักเรียน	70
24 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ	71

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในการจัดการศึกษาของประเทศ ทั้งในระดับก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา ล้วนแต่มีความสำคัญต่อผู้เรียนเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในระดับมัธยมศึกษาแล้วย่อมมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากในระดับนี้เป็นวัยที่อยู่ระหว่างก้าวสู่วัยผู้ใหญ่ เนื้อหาของหลักสูตรย่อมต้องมีความสำคัญต่อผู้เรียนด้วย เพราะเป็นการปลูกฝังความเป็นพลเมืองดีให้แก่ผู้เรียน

ดังนั้นทางโรงเรียนได้จัดเนื้อหาต่าง ๆ พร้อมกับกำหนดจุดประสงค์ที่จะให้ผู้เรียนรู้ให้เหมาะสมกับระดับชั้นของนักเรียน โดยการกำหนดเนื้อหาไว้อย่างกว้าง ๆ ครอบคลุมถึงการดำรงชีวิตประจำวันกลุ่มชนทุกสังคม นักเรียนก็ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม จะต้องศึกษาเรียนรู้ความเป็นอยู่ของสังคม เพื่อที่จะได้ปรับปรุงแก้ไขให้อยู่ในสังคมของชุมชนได้อย่างเป็นสุข ดังที่สิริวรรณ ศรีพหล (2533: 286) ได้กล่าวว่า

... การสอนสังคมศึกษา ไม่ว่าจะในระดับใดก็ตาม หลักสูตรได้กำหนดเนื้อหาไว้อย่างชัดเจนว่า มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี มีทักษะในการตัดสินใจ คิดเป็นทำเป็นอย่างมีเหตุผล และมีค่านิยมที่พึงปรารถนา ...

ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ สุมนทิพย์ บุญสมบัติ (2533: 26) ที่ว่า "หลักสูตรสังคมศึกษาที่จัดให้ผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาชั้นนั้น จึงมีความสำคัญไม่เพียงแต่จะช่วยวางพื้นฐานให้แก่ผู้เรียนเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพในการดำเนินชีวิตในสังคมประชาธิปไตยเท่านั้น แต่ยังช่วยให้ผู้เรียนรู้จักใช้เสรีภาพส่วนตัวในการเข้าร่วมตัดสินใจนโยบายของรัฐอย่างแท้จริง"

ครูก (Krug 1960: 100) กล่าวว่า สังคมศึกษาเป็นวิชาที่มีความสำคัญเพราะวัตถุประสงค์ของวิชานี้ คือ การอบรมเด็กให้เป็นพลเมืองดี เป็นผู้มีทักษะในการคิด รู้จักทำงานเป็นหมู่คณะ รู้จักตัดสินใจได้ถูกต้องและเหมาะสม

ดังนั้นเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ผู้ที่รับผิดชอบคือ "ครูผู้สอนจะต้องคำนึงในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ถึงเนื้อหาสาระของความรู้ที่ผู้สอนจะต้องทำการศึกษา ค้นคว้าเป็นอย่างดี รวมทั้งพิจารณาคัดเลือกเนื้อหาสาระที่เหมาะสม กระบวนการเรียนการสอน ทำให้ผู้เรียนไม่เกิดความเบื่อหน่าย และครูผู้สอนก็ไม่สับสน" (วิชัย วงษ์ใหญ่ 2537: 70)

ครูสังคมศึกษาจะต้องตระหนักถึงสภาพอันแท้จริงของสังคมในปัจจุบัน จึงไม่ควรให้แต่เนื้อหาวิชาเท่านั้น แต่ต้องสอนให้นักเรียนตระหนักถึงปัญหาของสังคมด้วย หาช่องทางในการแก้ปัญหาต่าง ๆ อย่างมีระบบ ตลอดจนใช้วิธีการสอนหลายรูปแบบ รวมทั้งสื่อการสอนหลายชนิดเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีประสบการณ์มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในชุมชนต่าง ๆ เป็นแหล่งที่สะสมวิทยาการความรู้อยู่มาก ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาสามารถที่จะนำเอามาเป็นสื่อประกอบการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี ดังที่ สุมาลี สังข์ศรี กล่าวว่า

"ถ้าจะพิจารณาถึงปรัชญาการศึกษาแล้ว จะพบว่าการศึกษาได้เริ่มต้นจากการเริ่มมีชีวิตของคน การศึกษาจะต้องดำเนินการตลอดเวลาและอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต จะเห็นว่าแหล่งชุมชนนั้นได้ใกล้ชิด ได้มีส่วนช่วยการศึกษาเป็นอย่างมากทั้งทางตรงและทางอ้อม เนื่องจากในชุมชนเป็นแหล่งที่รวบรวมวิทยาการไว้อย่างหลากหลาย" (สุมาลี สังข์ศรี 2533: 165)

อย่างไรก็ตามในการที่จะนำเอาแหล่งวิทยาการที่มีอยู่ในชุมชนที่เป็นประโยชน์แก่การเรียนการสอนมาใช้ประกอบการสอนวิชาสังคมศึกษา เพื่อให้เกิดประสบการณ์ตรงแก่ผู้เรียนนั้น ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2533: 437) ได้กล่าวว่า "ครูผู้สอนจะต้องเลือกใช้อย่างเหมาะสมและสามารถจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ" ซึ่งสอดคล้องกับ ภิญญา ต้นพิทยกุล (2515: 68) ได้เสนอแนะในการนำเอาแหล่งชุมชนมาใช้ประกอบการสอนว่า

... ในชุมชนมีความรู้หลายอย่างต่าง ๆ กัน ครูต้องสำรวจว่าในชุมชนมีความรู้อะไรบ้างที่มีอยู่ ครูต้องรู้จักเลือกใช้ตามความสนใจและความเหมาะสม ตลอดจนความสามารถของนักเรียนด้วย เมื่อใช้แล้วนักเรียนมีผลการเรียนดีขึ้นหรือไม่ ครูไม่ควรมองข้ามความจริงที่ว่า

ชุมชนเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญ เพราะชุมชนเป็นภาพย่อส่วนของโลก เป็นแหล่งที่รวมการเปลี่ยนแปลงที่มีมาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน เพราะชุมชนมีความสืบเนื่องมาจากอดีต และเป็นแหล่งความรู้ที่จะนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ...

สำหรับ สุพล วังสนธ์ (2534: 20) ได้ให้ข้อคิดในการใช้แหล่งชุมชนประกอบการสอนว่า

... โรงเรียนอยู่ในสังคม ฉะนั้นการจัดการศึกษาก็เพื่อชุมชน การที่โรงเรียนกับชุมชนจะร่วมมือประสานงานเพื่อการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ควรจะได้มีคณะกรรมการระหว่างโรงเรียนและชุมชน เพื่อให้บริการทางด้านวิชาการ อาคาร สถานที่ อุปกรณ์ บุคลากร ต่อกิจกรรมการเรียนการสอนและสังคมในชุมชนด้วย ...

เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างคุ้มค่า ครูผู้สอนจะต้องเลือกใช้อุปกรณ์ และสื่อการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหาสาระของแต่ละบทเรียนซึ่งมีอยู่จำนวนมากในแหล่งชุมชน สามารถนำมาเป็นสื่อการสอนในเนื้อหาสาระเกี่ยวกับวิชาสังคมศึกษาเป็นอย่างดี ตามที่นโยบายและมาตรการในการพัฒนาการศึกษา ของแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) ว่าด้วยการระดมสรรพกำลังที่ว่า "ให้มีการใช้แหล่งทรัพยากรทางการศึกษา ทั้งอาคาร สถานที่ อุปกรณ์ และบุคลากรร่วมกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการศึกษา"

แหล่งชุมชนที่มีอยู่เป็นจำนวนมากที่มีคุณค่าต่อการศึกษาโดยเฉพาะวิชาสังคมศึกษา สิ่งเหล่านี้มีอยู่พร้อมแล้ว ครูผู้สอนไม่จำเป็นต้องใช้งบประมาณมากนัก ถ้าหากนำมาใช้อย่างเหมาะสมกับเนื้อหา นอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนแล้ว ยังช่วยให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอีกด้วย

จากความสำคัญของแหล่งชุมชนดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพการใช้แหล่งชุมชนประกอบการสอนวิชาสังคมศึกษา ในระดับมัธยมตอนต้น ของจังหวัดขอนแก่น เพื่อให้ทราบถึงประเภทของแหล่งชุมชนที่ใช้ ลักษณะการใช้ ตลอดจนปัญหาอุปสรรค รวมทั้งข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการวิจัยจะส่งผลในการปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจสภาพการใช้แหล่งชุมชนประกอบการสอนวิชาสังคมศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา ของจังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อศึกษาปัญหา ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะในการใช้แหล่งชุมชนประกอบการสอนวิชาสังคมศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา ของจังหวัดขอนแก่น

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ อาจารย์ผู้สอนวิชาสังคมศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1 ม.2 และ ม.3) ในปีการศึกษา 2537 จำนวน 201 คน จากจำนวน 67 โรงเรียน ที่สังกัดกรมสามัญศึกษา ของจังหวัดขอนแก่น
2. การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาประเภทของแหล่งชุมชน ลักษณะการใช้แหล่งชุมชน ประโยชน์จากแหล่งชุมชน ปัญหาแนวโน้ม ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้แหล่งชุมชนประกอบการสอนวิชาสังคมศึกษา

ข้อตกลงเบื้องต้น

อาจารย์ผู้สอนวิชาสังคมศึกษา ซึ่งเป็นกลุ่มประชากร ถือว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถในการสอนวิชาสังคมศึกษาเป็นอย่างดี และมีความรู้เกี่ยวกับเกี่ยวกับแหล่งชุมชน ในการนำมาประกอบการสอนวิชาสังคมศึกษาเป็นอย่างดี สามารถที่จะให้ข้อมูล และข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการสอนวิชาสังคมศึกษาได้

นิยามศัพท์

1. แหล่งชุมชน หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่ในจังหวัดขอนแก่น และเป็นสิ่งที่มีค่าต่อการศึกษา สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการสอน เพื่อให้ได้บรรลุตามจุดประสงค์ของหลักสูตร
2. การสอน หมายถึง การจัดประสบการณ์ หรือกิจกรรม ที่มีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนได้รับ จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้
3. วิชาสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น หมายถึง รายวิชาสังคมศึกษาที่เปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1 ม.2 และ ม.3) ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)
4. ครูสังคมศึกษา หมายถึง อาจารย์ที่สอนวิชาสังคมศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ปีการศึกษา 2537

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อทราบถึงสภาพการใช้แหล่งชุมชนประกอบการสอนวิชาสังคมศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา ของจังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อทราบปัญหา ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะ ในการใช้แหล่งชุมชนประกอบการสอนวิชาสังคมศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา ของจังหวัดขอนแก่น
3. เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับพิจารณาปรับปรุงการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา แก่ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา และผู้บริหารสถานศึกษา ในการที่นำเอาแหล่งชุมชนมาประกอบการสอนวิชาสังคมศึกษา
4. เพื่อเป็นแนวทางในการนิเทศการสอนวิชาสังคมศึกษา การจัดอบรมสัมมนา หรือให้ความรู้แก่ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา ในการใช้แหล่งชุมชนประกอบการสอนวิชาสังคมศึกษา

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารต่าง ๆ โดยศึกษารายละเอียดในเรื่องต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการใช้แหล่งชุมชนที่ให้ความรู้
  - 1.1 ความหมายของแหล่งชุมชนที่ให้ความรู้
  - 1.2 ประเภทของแหล่งชุมชนที่ให้ความรู้
  - 1.3 ประโยชน์ของแหล่งชุมชนที่ให้ความรู้
  - 1.4 ลักษณะและวิธีการใช้แหล่งชุมชนที่ให้ความรู้
  - 1.5 การเตรียมการและการวางแผนในการใช้แหล่งชุมชน เพื่อประกอบการเรียนการสอน
2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 2.1 งานวิจัยภายในประเทศ
  - 2.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. แนวคิดเกี่ยวกับการใช้แหล่งชุมชนที่ให้ความรู้

1.1 ความหมายของแหล่งชุมชนที่ให้ความรู้

แหล่งชุมชน ตรงกับภาษาอังกฤษที่ว่า Community Resources หรือ Local Resources สามารถเรียกชื่อภาษาไทยได้หลายอย่าง เช่น แหล่งวิชาการชุมชน แหล่งความรู้ในชุมชน แหล่งความรู้ในท้องถิ่น หรือแหล่งทรัพยากรท้องถิ่น ซึ่งแต่ละชื่อนั้นก็มีความหมายที่คล้ายคลึงกัน ได้มีนักการศึกษาและสถาบันการศึกษาหลายแห่งได้ให้ความหมายคำว่า แหล่ง-ชุมชน ไว้ดังต่อไปนี้

ออลเซน (Olsen 1952: 73) ได้ให้ความหมายของคำว่าแหล่งชุมชน คือ "เป็นทรัพยากรที่ประกอบด้วยสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทั้งหมด รวมทั้งประสบการณ์ซึ่งอาจได้รับจากชุมชนใดชุมชนหนึ่ง หรือหลายชุมชนที่แวดล้อมโรงเรียน ส่วนประกอบดังกล่าวได้แก่ ธรรมชาติ ประชากร ไร่นา โรงงานอุตสาหกรรม กลุ่มชุมชน องค์กร และสถาบันต่าง ๆ ตลอดจนโครงสร้างและกระบวนการของสังคม และแนวโน้มแห่งการเปลี่ยนแปลงของสังคม"

นอกจากนี้ยังมี กู๊ด (Good 1973: 496) ได้กล่าวว่าแหล่งชุมชน หมายถึง สถาบันองค์การต่าง ๆ ตลอดจนบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถในการชุมชน รวมทั้งวัตถุประสงค์ของที่มีอิทธิพลต่อนักเรียน ทั้งทางตรงและทางอ้อม

นิกคอลลิส (Nichols 1971: 341) ได้นิยามความหมายของแหล่งชุมชนว่า "แหล่งที่เป็นวิชาการสำหรับโรงเรียนนั้น ประกอบด้วยประชาชน สถานที่ สิ่งต่าง ๆ และกิจกรรมทั้งหลายที่นำมาใช้ในการศึกษาของนักเรียน เพื่อให้เป็นผลเมื่อดี"

โรจน์ ตูลยากร (2507: 108) ได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับความหมายของแหล่งชุมชนว่า หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ในชุมชนนอกจากโรงเรียนซึ่งมีคุณค่าทางการศึกษา และโรงเรียนอาจใช้ให้เป็นประโยชน์แก่การเรียนรู้ของนักเรียนได้ ตัวอย่างเช่น สิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ มีทั้งสิ่งที่มีชีวิต และไม่มีชีวิต สถาบันต่าง ๆ รวมทั้งบุคคลที่มีความรู้ ความชำนาญในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ

นิพนธ์ สุขปริดี (2521: 67) ได้ให้ความหมายว่า "ทรัพยากรในชุมชน หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งครูหรือนักเรียนนำมาใช้ประโยชน์ทางการศึกษาได้ เช่น พิพิธภัณฑ์ สถานที่ราชการ โบราณสถาน โรงภาพยนตร์ แม่น้ำลำธาร และบุคคลที่โรงเรียนอาจเรียนเชิญมาเป็นวิทยากร หรือวิทยากรที่ทางโรงเรียนออกไปสัมภาษณ์เยี่ยมชม เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา เช่น บุรุษไปรษณีย์ ตำรวจ ชาวสวน พ่อค้า หรือเจ้าหน้าที่ของทางราชการ เป็นต้น"

เกศินี โชติกเสถียร (2523: 88) ให้ความหมายของแหล่งชุมชนว่า "หมายถึง สภาพทางภูมิศาสตร์และสภาพทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ ตลอดจนบุคคล"

นฤมล ดันตสุรเศรษฐ์ (2533: 6) ได้ให้คำนิยามของแหล่งชุมชนว่า "หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวเรา สามารถกระทบด้วยประสาทสัมผัสได้ทั้งทางตา ทางจมูก ทางหู ลิ้น ภายและใจ ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ความเท่ากัน ความเป็นไป และการเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว ช่วยให้เป็นคนทันโลกแห่งการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเป็นสุขตามสมควรอัศภาพ"

จากความหมายต่าง ๆ ที่นักการศึกษาได้ให้ไว้ สามารถสรุปได้ว่า แหล่งชุมชน หมายถึง บุคคลที่มีความรู้ ความสามารถในเรื่องต่าง ๆ สถานที่ที่มนุษย์สร้างขึ้น สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และกิจกรรมประเพณี ตลอดจนความเชื่อที่จัดขึ้นในชุมชนที่มีคุณค่าเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ซึ่งครูผู้สอนสามารถนำมาประกอบการสอนได้

1.2 ประเภทของแหล่งชุมชนที่ให้ความรู้

แหล่งชุมชนที่มีคุณค่า และเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษานั้น ได้มีนักการศึกษาจำแนกเป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้

รามิเรซ (Ramirez 1954: 164) ได้จำแนกประเภทของแหล่งชุมชนที่ให้ความรู้ต่อการศึกษา ดังนี้

1.2.1 แหล่งความรู้ที่เป็นธรรมชาติ เช่น แสงแดด อากาศ ดิน น้ำ พืช ภูเขา ป่าไม้ ภูมิอากาศ ฤดูกาล อุณหภูมิ และความชื้น

1.2.2 แหล่งความรู้ที่เป็นมนุษย์ ได้แก่ บุคคลทั่วไปที่มีอยู่ในชุมชน

1.2.3 แหล่งความรู้ที่เป็นเทคโนโลยี ได้แก่ แหล่งความรู้ที่เป็นผลมาจากความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ การประดิษฐ์ต่าง ๆ เช่น อากาศยาน รถยนต์ และเคมีภัณฑ์

1.2.4 แหล่งความรู้ที่เป็นสถาบัน เช่น สถาบันต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น เป็นต้นว่า โรงเรียน วิทยาลัย โบสถ์ ที่ทำการไปรษณีย์ ตลาด โรงพยาบาล

นิกอลส์ (Nichols 1971: 342) ได้แบ่งประเภทของแหล่งความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนไว้ดังนี้

1) ผู้ชำนาญพิเศษ เช่น นักดนตรี จิตรกร ผู้ชำนาญงานพิเศษ นักกีฬา พนักงานซื้อขายและบริการ พ่อค้า นักธุรกิจ นายธนาคาร นักอุตสาหกรรม ช่างนา

2) พ่อแม่ หรือผู้ปกครองของเด็ก

- 3) ตัวแทนขององค์กรต่าง ๆ ได้แก่ ตัวแทนของสังคม เทศบาล ศูนย์พัฒนาธรรม หรือหน่วยงานอื่น ๆ
- 4) ผู้แทนทางด้านธุรกิจและอุตสาหกรรม ได้แก่ บุคคลที่ทำงานทางด้านธุรกิจการค้าขายหรือโรงงานอุตสาหกรรม เช่น บริษัทขนส่ง เหมืองแร่ บริษัทห้างร้านต่าง ๆ
- 5) ผู้แทนรัฐบาล เช่น ตำรวจ เทศมนตรี เจ้าหน้าที่อนามัย เป็นต้น
- 6) คณะกรรมการที่ทำหน้าที่ให้คำปรึกษา แนะนำแก่ประชาชน เช่น กรรมการศึกษาโรงเรียน คณะที่ปรึกษาโรงเรียน คณะครูภายในโรงเรียน เป็นต้น
- 7) ทรัพยากรธรรมชาติ ประกอบไปด้วย พืช สัตว์ป่า น้ำ ดิน แร่ และวัสดุชนิดต่าง ๆ ทางธรรมชาติ
- 8) สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ อาคารสถานที่ เครื่องบิน ถนน รถไฟห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ ปุชนิยสถาน เป็นต้น

คำพ้อง บุญช่วย (2510: 202) ได้แบ่งประเภทของแหล่งชุมชนที่ให้ความรู้ต่อการเรียนการสอน โดยจำแนกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ดังนี้

- 1) แหล่งวิชาความรู้ที่มีในชุมชนที่เป็นวัตถุ ได้แก่
  - (ก) แหล่งวิชาที่มีมนุษย์สร้างขึ้น เช่น ตึกรามบ้านเรือน โบสถ์ วิหาร ถนน สะพาน สวนดอกไม้ ฯลฯ
  - (ข) แหล่งวิชาความรู้โดยธรรมชาติ เช่น แม่น้ำ ทะเลสาบ ป่าไม้ ภูเขา ฯลฯ
  - (ค) บุคลากร เช่น ข้าราชการ ชาวนา ชาวสวน ช่างไม้ ช่างประดิษฐ์ต่าง ๆ
  - (ง) ขบวนการหรือกรรมวิธีต่าง ๆ ในชุมชน เช่น วิธีปลูกข้าว วิธีจับปลา
- 2) แหล่งวิชาความรู้ในชุมชนทางด้านจิตวิทยา ได้แก่ สิ่งที่เกี่ยวข้องกับความคิด จิตใจ
  - (ก) สถาบันต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงการปฏิบัติ หรือพิธีการ หรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสถาบันนั้น ๆ เช่น โรงเรียน สถาบันของรัฐบาล สถาบันทางศาสนา สถาบันครอบครัว สถาบันทางเศรษฐกิจ เป็นต้น

(ข) ขนบธรรมเนียม ประเพณี และความเชื่อของชุมชน ความสัมพันธ์
ในครอบครัว ประเพณีทางศาสนา และวัฒนธรรมต่าง ๆ

(ค) ความคิดเห็นที่เขียนไว้ บันทึกไว้ รวมถึงวัสดุสิ่งพิมพ์ ตลอดจนงาน
ทางด้านศิลปะ เช่น ภาพเขียน สถาปัตยกรรมดนตรี นาฏศิลป์ ตลอดจนงานทางด้านวรรณคดีต่าง
ๆ ที่มีการจดบันทึกไว้ หรือการจดจำกันต่อมาด้วยปากเปล่า เช่น สุภาษิต โกรงกลอน บทเพลง
 ฯลฯ

ลัดดา สุขปรีดี (2523: 81) จำแนกประเภทของแหล่งวิชาการในชุมชนที่มีประโยชน์
ต่อการเรียนการสอนไว้ดังนี้

1) แหล่งวิชาการภายในโรงเรียน ได้แก่ อาคารเรียน วัสดุอุปกรณ์ ต้นไม้
แมลง สวนครัว ครู นักเรียน คนงานภารโรง เป็นต้น

2) บุคคลที่โรงเรียนเชิญมาเป็นวิทยากร เช่น ชาวนา ชาวประมง ช่างไม้
พ่อค้า ข้าราชการ ตำรวจ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กิจชุมชน เป็นต้น

3) แหล่งวิชาการภายในชุมชนและนอกชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ เช่น
สถานที่สำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ ปุชนิยสถาน สถานที่ราชการ สถาบันทางศาสนา และ
พิพิธภัณฑ์ เป็นต้น

4) กิจกรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี ได้แก่ ผลงานด้านศิลปะ
สถาปัตยกรรม วรรณคดี ประเพณีพื้นบ้าน การละเล่นพื้นเมือง เป็นต้น

สุทิน นิยมพลับ (2522: 132) ได้แบ่งประเภทของแหล่งวิชาความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน
ออกเป็น 4 ประเภท คือ

1) ทรัพยากรบุคคล ได้แก่

(ก) ผู้เชี่ยวชาญหรือชำนาญพิเศษ ได้แก่ บุคคลที่มีความรู้
ความสามารถเฉพาะด้านใดด้านหนึ่งหรือมีความถนัด เช่น ช่างแกะสลัก ช่างเครื่องยนต์ ช่างปั้น
 เป็นต้น

(ข) ผู้ปกครองที่มีความสามารถพิเศษ เช่น ข้าราชการต่าง ๆ

2) แหล่งทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่

(ก) สภาพภูมิศาสตร์ ภูเขา พืช สัตว์ป่า ฯลฯ

(ข) ลักษณะของหิน ดิน แร่ ที่มีค่าของมนุษย์ในชุมชน ฯลฯ

(ค) แม่น้ำ น้ำตก ฯลฯ

3) แหล่งทรัพยากรทางวัฒนธรรม ได้แก่ ชีวิตความเป็นอยู่ ประเพณีท้องถิ่น

4) แหล่งทรัพยากรทางด้านสังคม ได้แก่ โรงงานอุตสาหกรรม สภาตำบล สภาเทศบาล สถานที่ราชการต่าง ๆ

สำหรับ วิรุพห์ ลีลาพฤทธิ (2520: 55) ได้จำแนกของแหล่งวิชาการที่มีอยู่ในชุมชน ออกเป็นประเภทต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1) ตัวอย่างและเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับครูและนักเรียน ซึ่งอาจจะใช้เป็นสื่อการสอนได้ เช่น ขณะเดินทางไปโรงเรียนนักเรียนได้พบอุบัติเหตุรถชนกันสามารถนำมาเล่าให้เพื่อน ๆ ฟังได้

2) บุคคลที่ประกอบอาชีพต่าง ๆ ทั้งที่อยู่ภายใน และภายนอกโรงเรียน เช่น ผู้ปกครองของนักเรียน ครู ชาวไร่ ชาวนา พ่อค้า เป็นต้น

3) แหล่งวิทยาการ เช่น สถาบัน สถานที่ต่าง ๆ ได้แก่ หน่วยงานของทางราชการ โรงงานต่าง ๆ โบราณสถาน พิพิธภัณฑ์ ที่ทำการไปรษณีย์ ศาล เป็นต้น

4) วัสดุได้แปล่าต่าง ๆ ที่ได้จากการขอ หรือบริจาคจากองค์กร หน่วยงาน สถานทูต ธนาคาร ห้างร้าน เป็นต้น สถานที่เหล่านี้อาจมีของเหลือใช้ หรืองบประมาณส่วนหนึ่ง จัดให้สถานศึกษาโดยเฉพาะ

สำหรับ ประหยัด จิระวรพงษ์ (2520: 93) ได้แบ่งแหล่งความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนที่ใช้ประกอบการเรียนการสอนออกเป็น 2 ประเภทดังนี้

1) บุคคล หมายถึง ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถในสาขาอาชีพด้านต่าง ๆ

2) สถานที่ในชุมชนที่เป็นสถานที่ตามธรรมชาติ ได้แก่ ดิน น้ำป่าไม้ พืช ภูเขา และภูเขา เป็นต้น นอกจากนี้แล้วยังมีสถานที่ที่เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ โรงเรียน วัด สมาคม หอสมุด เป็นต้น

วิชัย ราษฎร์ศิริ (2524: 72) ได้จำแนกแหล่งความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน ออกเป็น 3 ประเภท คือ

1) ประเภทบุคคล ในแต่ละชุมชนจะประกอบไปด้วยบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ ความถนัดพิเศษในสาขาต่าง ๆ อาชีพ ศาสนา วัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

(ก) วิทยากรในชุมชน ได้แก่ ผู้ที่มีถิ่นฐานและประกอบอาชีพอยู่ในท้องถิ่นนั้น ได้แก่ ข้าราชการ พ่อค้า ชาวไร่ ชาวนา ชาวสวน วิทยุสงฆ์ เป็นต้น

(ข) วิทยากรผู้มาเยือน หมายถึง ผู้ที่มีถิ่นฐานอยู่แห่งอื่นที่มาเยี่ยมชมเยียนเป็นแขกของโรงเรียน โดยการเชิญจากครูเป็นครั้งคราวให้มาเป็นวิทยากรผู้ให้ความรู้แก่นักเรียน ได้แก่ ศึกษานิเทศก์ พัฒนาการ เจ้าหน้าที่อนามัย เจ้าหน้าที่ปกครอง เป็นต้น

2) ประเภททรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ตามธรรมชาติซึ่งครูสามารถนำมาใช้ประโยชน์ต่อการเรียนการสอน ได้แก่ แม่น้ำ ลำคลอง ทะเล ป่าไม้ ภูเขา เป็นต้น

3) ประเภทสังคม หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่สังคมสร้างขึ้นใช้ทุกประเภท เช่น เพื่อความรู้ ความเข้าใจ ความสุข และความเพลิดเพลิน ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน ซึ่งได้แก่ วัด สมาคม ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน โรงภาพยนตร์ สนามกีฬา เป็นต้น

จรรยา เรื่องมาลัย และคณะ (2523: 21) ได้แบ่งแหล่งความรู้ในชุมชนออกเป็นลักษณะดังนี้

1) สถานที่ ซึ่งประกอบไปด้วย โรงเรียน วิทยาลัย วัด ตลาด ร้านค้า สมาคม สถานีอนามัย สถานีตำรวจ แม่น้ำลำคลอง ถนน โรงพยาบาล เป็นต้น

2) บุคคล แหล่งวิชาความรู้ที่เกี่ยวกับบุคคล หรือเรียกว่า วิทยากร ได้แก่ ครู อาจารย์ พระภิกษุ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตำรวจ เจ้าหน้าที่อนามัย พัฒนาการ คนขับรถช่างต่าง ๆ เป็นต้น

นฤมล ดันธุระเศรษฐ์ (2533: 13) ได้จำแนกแหล่งวิทยากรที่มีอยู่ในชุมชน ที่จะสามารถนำมาประกอบการเรียนการสอนได้ดังนี้

1) ประเภทบุคคล หมายถึง ผู้ที่มีความรู้ความสามารถในด้านต่าง ๆ ที่อยู่ในชุมชนนั้น

2) ประเภททรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ

3) ประเภทสื่อต่าง ๆ รวมทั้งเทคโนโลยี สิ่งประดิษฐ์ชนิดต่าง ๆ

4) ประเภทวัตถุ และอาคารสถานที่

จากการจำแนกประเภทของแหล่งชุมชนที่จะสามารถนำมาประกอบการเรียนการสอน ต่อวิชาสังคมศึกษา ดังที่นักการศึกษาได้กล่าวมา จะเห็นได้ว่า แหล่งชุมชนสามารถจำแนกออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้คือ

- 1) ประเภทบุคคล
- 2) ประเภทสิ่งก่อสร้างที่มนุษย์สร้างขึ้น
- 3) ประเภททรัพยากรธรรมชาติ
- 4) กิจกรรมทางสังคม ประเพณี ความเชื่อ

ซึ่งตรงกับคู่มือการบริหารการใช้หลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2524 (2526: 18) ที่ได้กล่าวถึงประเภทของแหล่งความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน ดังนี้ "แหล่งชุมชนที่โรงเรียนสามารถนำมาใช้เป็นปัจจัยประกอบการเรียนการสอน" ได้ดี คือ จากบุคคล จากธรรมชาติ จากวัตถุที่มนุษย์สร้างขึ้น และจากสังคมในชุมชนนั้น ๆ"

1.3 ประโยชน์ของแหล่งชุมชนที่ให้ความรู้

เนื่องจากการใช้แหล่งชุมชนประกอบการเรียนการสอน เป็นกิจกรรมหนึ่งที่ครูผู้สอนจะต้องจัด เพื่อเป็นการสร้างเสริมประสบการณ์ตรงแก่นักเรียน อันที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ซึ่งได้มีนักการศึกษาได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับประโยชน์ของแหล่งชุมชน ดังที่ นิพนธ์ สุขปรดี (2518: 68) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของแหล่งชุมชน โดยการเน้นที่การไปศึกษานอกสถานที่ ที่มีประโยชน์ต่อการเรียนการสอน แบ่งได้ 7 ประการ คือ

- 1) ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดี ระหว่างการเรียนการสอนกับชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน และชีวิตประจำวัน นักเรียนสามารถนำเอาชีวิตประจำวันมาช่วยส่งเสริมกิจกรรมการเรียนการสอนได้ดียิ่งขึ้น
- 2) ครูและนักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจในชุมชน และสามารถนำเอาความรู้ที่ได้จากชุมชนที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน มาช่วยปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น
- 3) ช่วยแก้ปัญหาในการขาดแคลนแหล่งความรู้ และอุปกรณ์การสอน
- 4) ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนุกสนาน มีความสนใจที่จะเรียน
- 5) ช่วยแก้ปัญหาบางอย่างที่เกิดขึ้นภายในห้องเรียน

- 6) ช่วยเพิ่มพูนความรู้ให้แก่นักเรียนและครู สามารถนำเอาความรู้จากชุมชนเข้าสู่ห้องเรียน เพื่อที่จะอภิปราย ทดสอบ และทบทวนได้เป็นอย่างดี
- 7) ช่วยให้หลักสูตรมีความหมายและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ประหยัด จิระวรพงษ์ (2520: 95) ได้กล่าวถึงคุณค่าของการใช้แหล่งชุมชนประกอบการเรียนการสอนไว้ ดังนี้

- 1) ผู้เรียนได้ปฏิบัติด้วยตนเอง และสามารถแก้ไขปัญหาด้วยตนเองได้
- 2) ทำให้การเรียนมีคุณค่า และเกิดผลดี
- 3) ผู้เรียนมีความรู้และความสามารถดำรงชีวิตในสังคมอย่างเป็นปกติสุข
- 4) ทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าร่วมกิจกรรม และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

สำหรับ สุวัฒน์ พุทธเมธา (2524: 69-71) ได้กล่าวถึงคุณค่าของการใช้แหล่งชุมชนมาประกอบการเรียนการสอน จะช่วยให้เกิดประโยชน์ได้ดังนี้

- 1) ทำให้ผู้เรียนได้เห็นคุณค่าของการเรียนมากยิ่งขึ้น
- 2) ทำให้สะดวกในการใช้ เนื่องจากมีอยู่ในชุมชนแล้วเพียงแต่ครูสำรวจและเลือกใช้ให้เหมาะสม
- 3) ประหยัดงบประมาณ และเวลา
- 4) ทำให้เกิดการตื่นตัวในด้านต่าง ๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม หรือเรื่องอื่นเพื่อที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้
- 5) ทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
- 6) ปลุกฝังและส่งเสริมสภาพการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้แก่ผู้เรียนและชุมชน

นอกจากนี้แล้ว ประโยชน์แหล่งสื่อที่มีอยู่ในชุมชน เป็นประสบการณ์ตรงแก่ผู้เรียนอีกรูปแบบหนึ่ง มีประโยชน์ต่อการนำเข้าสู่บทเรียน การสังเกต และการรวบรวมข้อมูลเพื่อสนับสนุนสมมติฐานของบทเรียน แหล่งสื่อในชุมชนทั้งหลายเหล่านั้น ครูผู้สอนจะเป็นผู้จัดดำเนินการให้นักเรียนได้เรียนรู้โดยการกำหนดหัวข้อให้นักเรียนไปศึกษาด้วยตนเอง (นิคม ทาแดง 2525: 105)

จากประโยชน์ของแหล่งชุมชนที่ครูผู้สอนสามารถนำมาประกอบการเรียนการสอน โดยเฉพาะต่อวิชาสังคมศึกษา พอที่จะสรุปได้ดังนี้ คือ

1) แหล่งชุมชนจะช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างชีวิตนักเรียนกับชีวิตที่มีอยู่ในชุมชน สามารถนำเอากิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนมาปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้องกับบทเรียนได้

- 2) ช่วยแก้ปัญหาเกี่ยวกับการขาดอุปกรณ์การสอนได้ดี
- 3) นักเรียนสนใจที่จะเรียนรู้ ไม่เกิดความเบื่อหน่าย
- 4) เปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนในการจัดการศึกษา
- 5) สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
- 6) เพิ่มพูนทักษะ ประสบการณ์ตรงให้แก่นักเรียน

1.4 ลักษณะและวิธีการใช้แหล่งชุมชนที่ให้ความรู้

แหล่งชุมชนที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นนั้น มีอยู่หลายวิธีการ ซึ่งนักการศึกษาได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับการใช้แหล่งชุมชน ดังนี้

ออล์เซน (Olsen 1960: 73) ได้เสนอแนะวิธีการใช้แหล่งชุมชนโดยวิธีดังนี้ คือ

1) นำเอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ จากภายนอกโรงเรียนมาให้ให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้า

- 2) ใช้วัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนมาประกอบการเรียนการสอน
- 3) เชิญวิทยากรมาบรรยาย หรือสาธิตในโรงเรียน
- 4) ให้นักเรียนไปสัมภาษณ์ผู้ที่มีความรู้ในชุมชน
- 5) พานักเรียนไปศึกษานอกสถานที่
- 6) การสำรวจแหล่งความรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน
- 7) การศึกษานอกสถานที่ที่ไกลออกไป
- 8) การตั้งค่ายพักแรม
- 9) โครงการบริการสังคม
- 10) การจัดให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรงจากการฝึกงาน

สำหรับ ประถม แสงสว่าง (2525: 28) แนะนำวิธีการใช้แหล่งชุมชนให้เกิดประโยชน์ต่อกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาไว้ 2 วิธี คือ

- 1) พานักเรียนออกไปหาชุมชน มีวิธีการดำเนินการ คือ
  - การท่องเที่ยวหาความรู้
  - การสำรวจ
  - การไปพักแรม
  - การไปสัมภาษณ์
  - การขยายการศึกษาไปยังชุมชน
  - การให้ความร่วมมือกับกิจการทางสังคม
  - การให้ประสบการณ์ในการทำงาน
- 2) พาชุมชนเข้ามาสู่สถานศึกษา มีวิธีการดำเนินการจัดหา หรือดำเนินการโดยทางต่าง ๆ ดังนี้
  - ข่าวสาร วัสดุสิ่งพิมพ์
  - โสตทัศนศึกษา
  - บุคคลที่เป็นวิทยากร

ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ ลัดดา สุขปริดี (2522: 81) ที่ได้กล่าวถึงวิธีการนำเอาแหล่งชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ที่ว่า

- 1) การนำเอาแหล่งชุมชนมาสู่ห้องเรียน เช่น การนำเอาวัสดุอุปกรณ์บางอย่างในชุมชนมาประกอบการสอนภายในบทเรียน เป็นต้นว่า การเชิญวิทยากรมาบรรยายให้นักเรียนฟัง
- 2) การพานักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ ภายในแหล่งชุมชนที่ตั้งอยู่ เป็นต้นว่า ฟาร์ม โรงงานอุตสาหกรรม และการไปศึกษานอกสถานที่ที่อยู่นอกชุมชนที่ตั้งอยู่

เคนวอทธิ (Kenworthy 1992: 167) ได้เสนอแนะวิธีการที่จะใช้แหล่งชุมชนดังต่อไปนี้

- 1) การพานักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ เช่น การไปทัศนศึกษาโรงงาน กิจการธุรกิจ วัด พิพิธภัณฑฯ ฯลฯ
- 2) การศึกษาชุมชน โดยการศึกษาถึงประวัติของชุมชน ประชาชน กระบวนการทางสังคม อาชีพ สุขภาพอนามัย เพื่อให้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ในปัญหาของชุมชน
- 3) การให้นักเรียนไปสัมภาษณ์ผู้ที่มีความรู้
- 4) การเชิญวิทยากรมาบรรยาย หรือสาธิต

- 5) การให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรง
- 6) การจัดหาวัสดุ อุปกรณ์ ใช้ในห้องเรียนให้เพียงพอ
- 7) การเปิดโอกาสให้นักเรียนมีประสบการณ์ใหม่ ๆ
- 8) การให้นักเรียนมีประสบการณ์ในการทำงาน และฝึกงาน

ไมเคิลลิส (Michaelis 1972: 466) เสนอแนะการใช้แหล่งชุมชนในการเรียนการสอน ดังนี้

- 1) การนำประสบการณ์ในชีวิตประจำวันของนักเรียนมาใช้ในการเรียนการสอน
- 2) การทัศนศึกษา
- 3) เชิญผู้ที่มีความรู้ ความชำนาญมาบรรยาย หรือสาธิต
- 4) ให้นักเรียนไปสัมภาษณ์ผู้รู้ ผู้ชำนาญเฉพาะด้านในท้องถิ่น

หวน พันธุ์พันธ์ (2528: 92) เสนอแนะถึงวิธีการใช้แหล่งชุมชน ดังต่อไปนี้

- 1) นำสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน ซึ่งเป็นสิ่งที่หาง่ายในแต่ละชุมชน เช่น หินชนิดต่าง ๆ พันธุ์ไม้ มาประกอบการเรียนการสอน
- 2) เชิญบุคลากรที่อยู่ในชุมชนมาเป็นวิทยากร
- 3) พานักเรียนไปศึกษานอกสถานที่
- 4) ให้นักเรียนศึกษาศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนประเพณีต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นการช่วยอนุรักษ์ต่อไป

สำหรับ อมรา เล็กเริงสินธุ์ (2528: 72) กล่าวถึงวิธีการใช้แหล่งชุมชนที่โรงเรียนควรจะนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการสอนของครู และการเล่าเรียนของนักเรียน ดังนี้

- 1) การน่านักเรียนไปสู่ชุมชนที่มีแหล่งวิทยากรในด้านต่าง ๆ เพื่อศึกษาดูงาน สัมภาษณ์ หรือการออกไปตั้งค่ายพักแรม
- 2) การนำแหล่งชุมชนมาสู่ห้องเรียนเพื่อศึกษา เช่น การเชิญวิทยากรการจัดนิทรรศการ
- 3) การส่งนักเรียนไปฝึกงาน หรือเข้าไปสถานที่ประกอบการต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา เช่น ฟาร์ม โรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น

ดังนั้น ในการใช้แหล่งชุมชนมาประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา เป็นสิ่งที่มีคุณค่าและมีความจำเป็นต่อการสร้างสรรค์ ประสบการณ์ตรงทางสังคมให้มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ โดยมีหลักว่า ครูสังคมศึกษาคควรจะใช้แหล่งชุมชนให้ตรงกับวัตถุประสงค์ของบทเรียน และความพร้อมของทรัพยากรที่มีอยู่ ไม่ว่าจะเป็นบุคลากร สถาบัน และธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในชุมชนนั้น ๆ เป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงต้นทุนด้านเวลา ค่าใช้จ่าย และการเสี่ยงภัยกับผลได้อันจะเกิดแก่ผู้เรียน และชุมชนประกอบด้วย (สุมนทิพย์ บุญสมบัติ 2533: 586)

ลักษณะและวิธีการใช้แหล่งชุมชนประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษานั้นมีหลายวิธีการ ซึ่งแต่ละวิธีการที่จะใช้มีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของครูผู้สอนที่เห็นว่ามี ความเหมาะสมกับกิจกรรมที่จัดขึ้น ระยะเวลาในการใช้ และความพอเหมาะ ตลอดจนประโยชน์ที่จะได้รับคุ้มค่าเพียงใด ซึ่งพอจะสรุปถึงลักษณะวิธีการใช้เป็นประเด็นสำคัญดังนี้

- 1) การนำแหล่งชุมชนมาสู่ห้องเรียน เช่น การเชิญวิทยากรมาบรรยาย สาธิต ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์ตัวอย่าง เป็นต้น
- 2) การนำนักเรียน ไปสู่ชุมชน เช่น การศึกษานอกสถานที่ การฝึกงานนอกสถานที่ การสำรวจชุมชน การสัมภาษณ์บุคคลสำคัญ เป็นต้น

ซึ่งแต่ละวิธีการนั้นขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของครูผู้สอนที่เห็นเหมาะสมกับกิจกรรมที่จัดขึ้น เพื่อให้จะได้รับประโยชน์จากแหล่งชุมชนที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า และเกิดประโยชน์อย่างแท้จริง

1.5 การเตรียมการและการวางแผนในการใช้แหล่งชุมชนเพื่อประกอบการเรียนการสอน

การที่จะใช้แหล่งชุมชนให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษานั้น จะ ต้องมีการเตรียมการ และวางแผนในการใช้อย่างเป็นระบบ เพื่อที่จะช่วยให้การใช้แหล่งชุมชนนั้น ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่ามากที่สุด โดยการเสียค่าใช้จ่ายที่น้อย และประหยัดงบประมาณที่สุด ด้วย ในที่นี้จะขอเสนอวิธีการเตรียมการ และการวางแผนในการใช้แหล่งชุมชน ในวิธีการใช้รูปแบบต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1) การไปศึกษานอกสถานที่

นิพนธ์ สุขปรีดี (2528: 83) ได้ให้ความหมายของการไปศึกษานอกสถานที่ว่า "เป็นการพานักเรียนไปศึกษานอกห้องเรียน เพื่อเป็นการหาคำตอบเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นในห้องเรียน เป็นการนำชุมชนกับห้องเรียนมาเกี่ยวข้องกัน การศึกษานอกสถานที่เป็นการศึกษาจากของจริงที่นักเรียนและครูศึกษาหาความรู้ อันจะก่อให้เกิดประสบการณ์ตรงได้มาก โดยเฉพาะ

ตัวอย่างที่เกี่ยวกับภูมิประเทศ แหล่งทรัพยากรธรรมชาติ ประวัติความเป็นมา เป็นต้น"

นอกจากนี้แล้ว ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2526: 26) ได้ให้ข้อคิดในการไปศึกษานอกสถานที่ว่า "การไปศึกษานอกสถานที่ที่มีอยู่หลายแบบ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการซึ่งความยากง่ายในการวางแผนเตรียมการย่อมมีความแตกต่างกัน เช่น การเดินทางไปยังสถานที่ใกล้ ๆ ไปยังสถานที่กำลังก่อสร้าง การสำรวจสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่เปลี่ยนแปลงไปตามฤดูกาล หรือการเดินทางไปยังสถานที่ไกล ๆ เพื่อชมโบราณสถานที่สำคัญ ๆ ที่มีค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

สำหรับ กาญจนา เกียรติประวัติ (2524: 97) ได้เสนอแนะวิธีการที่จะไปศึกษานอกสถานที่ ออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

- 1) การไปศึกษานอกสถานที่ที่อยู่ใกล้ห้องเรียน แต่ยังอยู่ในบริเวณโรงเรียน
- 2) การศึกษานอกสถานที่ชนิดที่อยู่ใกล้โรงเรียน เช่น ในชุมชนที่อยู่รอบ ๆ โรงเรียน
- 3) การศึกษานอกสถานที่ที่อยู่ไกล ต้องใช้ยานพาหนะ และใช้เวลาทั้งวัน

เวสเลย์ (Wesley 1958: 411-412) ได้กล่าวถึงการวางแผนที่จะไปศึกษานอกสถานที่ โดยมีขั้นตอนดังนี้

- 1) ขั้นเตรียมการ
- 2) ขั้นการติดต่อสถานที่ที่จะไปล่วงหน้า
- 3) ขั้นวางแผนระหว่างที่เข้าเยี่ยมชมสถานที่
- 4) ขั้นการตรวจสอบ และประเมินผลที่ได้จากการเยี่ยมชม

สำหรับ เดกตัน (Deighton 1985: 412) ได้กล่าวถึงวิธีการที่จะใช้ในการไปศึกษานอกสถานที่ โดยมีการวางแผนอย่างละเอียดรอบคอบ 6 ประการ คือ

- 1) ปฐมนิเทศนักเรียนและวัตถุประสงค์ของการศึกษานอกสถานที่
- 2) ติดต่อเจ้าหน้าที่หรือผู้รับผิดชอบของแหล่งชุมชนที่จะไปศึกษา
- 3) แนะนำนักเรียนเกี่ยวกับความปลอดภัย
- 4) เร้าความสนใจให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นในการที่จะอยากไปศึกษานอกสถานที่

- 5) เลือกหัวหน้ากลุ่มนักเรียน ในกรณีที่มีจำนวนนักเรียนมาก
- 6) หลังจากออกไปศึกษากลับมาแล้ว ควรจะจัดให้มีการอภิปรายทบทวน และประเมินผลของการไปศึกษานอกสถานที่ครั้งนั้นด้วย

สำหรับการศึกษานอกสถานที่ จำเป็นจะต้องใช้ยานพาหนะ มีข้อเสนอเพิ่มเติมอีก

3 ข้อ คือ

- 1) ติดต่อยานพาหนะในการเดินทาง
- 2) แนะนำนักเรียนเกี่ยวกับเครื่องใช้ และค่าใช้จ่ายส่วนตัวของนักเรียน
- 3) ทำหนังสือขออนุญาตผู้ปกครองและผู้บริหารสถานศึกษา หรือผู้ที่มีส่วน

เกี่ยวข้อง

น้อมฤดี จงพยุหะ และคณะ (2529: 48-50) เสนอแนะวิธีการวางแผนในการออกไปศึกษานอกสถานที่ ประกอบด้วยขั้นตอนดังต่อไปนี้

- 1) ขั้นเตรียมการ
  - ครูต้องติดต่อสถานที่ที่จะไปล่วงหน้า
  - ครูและนักเรียนตั้งจุดมุ่งหมายที่จะไปศึกษานอกสถานที่
  - ครูอธิบายถึงสิ่งที่จะไปเล็กน้อยเพื่อเป็นแนวทาง
  - ครูและนักเรียนสร้างระเบียบข้อตกลง และแนวปฏิบัติร่วมกันก่อนที่จะไปครั้งนั้น
  - ให้นักเรียนเสนอผู้แทนที่จะกล่าวขอบคุณ
  - จัดแบ่งกลุ่มนักเรียน เพื่อความสะดวกในการศึกษาเรื่องต่าง ๆ ที่กำหนดให้
  - ถ้าเป็นวันเสาร์หรืออาทิตย์ ครูต้องทำหนังสือขออนุญาตผู้ปกครองนักเรียน
- 2) ขั้นไปศึกษานอกสถานที่
  - ครูดูแลการไปของนักเรียนให้เป็นระเบียบเรียบร้อย
  - แนะนำนักเรียนให้รู้จักผู้ที่มาให้ความรู้ ณ ที่นั้น
  - ให้นักเรียนจดบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ ที่ได้จากการไปศึกษา
  - ครูและนักเรียนซักข้อสงสัยระหว่างการศึกษานอกสถานที่
- 3) ขั้นสรุปและประเมินผล
  - ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มเขียนรายงานและอภิปรายหน้าชั้น

- ให้นักเรียนเขียนรายงานในการไปศึกษานอกสถานที่
- ครูตรวจรายงานที่เขียน
- ครูสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน ทั้งขณะที่ไป และรายงาน

ทองทิพย์ วรรณพัฒน์ (2522: 98-100) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับไปศึกษานอกสถานที่ โดยที่ครูจะต้องวางแผน 4 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1) ขั้นกำหนดจุดมุ่งหมายในการศึกษานอกสถานที่ อันก่อให้เกิดคุณค่าทางวิชาการ ให้ได้ผลคุ้มค่ากับการที่จะพานักเรียนไป และไม่มีกิจกรรมอย่างอื่นทดแทนได้ ในการกำหนดจุดมุ่งหมาย ครูจะต้องคำนึง คือ

- ความจำเป็นหรือไม่ที่จะต้องพานักเรียนไปศึกษานอกสถานที่
- มันเกี่ยวกับเนื้อหาวิชาจริงหรือไม่
- พฤติกรรมอะไรที่เราต้องการในการไปครั้งนี้
- สภาพแวดล้อมเหมาะสมหรือไม่

2) ครูต้องสำรวจแหล่งที่จะไปเสียก่อน โดยเริ่มต้นจากเส้นทาง สถานที่ สถานที่พัก ผู้นำชม และจะต้องแจ้งวัตถุประสงค์ของการศึกษาแก่ผู้นำเข้าชม ตลอดจนเป้าหมายด้วย

3) ขั้นเดินทาง

- ออกเดินทางตามกำหนดนัดหมาย
- เมื่อถึงแล้วควรพานักเรียนเข้าเยี่ยมคำนับผู้รับผิดชอบหรือเจ้าของสถานที่แห่งนั้น
- เยี่ยมชม ฟังคำอธิบาย หรือสาธิต
- ซักถามปัญหาเพิ่มเติม
- กล่าวขอบคุณเจ้าของ หรือผู้รับผิดชอบ

4) กิจกรรมติดตามผล

- จัดนิทรรศการ
- จัดอภิปราย
- เขียนรายงาน

สรุป ในการวางแผนเตรียมการและการวางแผนในการใช้แหล่งชุมชนประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา เพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดได้ดังนี้ คือ

- 1) ชั้นวางแผนในการดำเนินการ
- 2) ชั้นเตรียมการ
- 3) ชั้นดำเนินการ
- 4) ชั้นการประเมินผล

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษานอกสถานที่นั้นมีมาก ซึ่งครูผู้สอนสมควรจะจัดขึ้น เพื่อให้นักเรียนรับประสบการณ์ที่เป็นของจริง จากเรื่องราวที่กำลังศึกษาอยู่ เป็นการจัดประสบการณ์ที่นอกเหนือจากห้องเรียน หรือในชั่วโมงเรียน ซึ่งจะเป็นการได้รับคุณค่าดังต่อไปนี้

- 1) เป็นการเปลี่ยนบรรยากาศในการเรียน จากในห้องเรียนสู่นอกห้องเรียน
- 2) เป็นการกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน
- 3) ก่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างลึกซึ้ง
- 4) เป็นการสร้างเจตคติที่ดีต่อการเรียนวิชาสังคมศึกษา
- 5) เป็นการฝึกให้นักเรียนเป็นคนช่างสังเกต พินิจพิเคราะห์
- 6) ปลุกฝังความมีระเบียบวินัย และความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น

2) การเชิญวิทยากรมาพูดให้นักเรียนฟัง

ในชุมชนมีทรัพยากรที่เป็นประเภทบุคคลที่เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่ามากที่สุดที่จะสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่การเรียนการสอน โรงเรียนควรจะทำให้ความสนใจเป็นพิเศษ นอกจากการเรียนการสอน ยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ส่วนวิธีใช้วิทยากรในชุมชนนั้น วิรุพห์ ติลาพฤทธิ (2521: 212) ได้ให้ความหมายว่า "เป็นบุคคลที่ได้รับเชิญมาพูด หรือสาธิต เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งเพื่อให้นักเรียนได้ฟังหรือดู วิทยากรนั้นจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ความชำนาญ มีประสบการณ์ เมื่อเปรียบเทียบกับครูผู้สอนแล้ว วิทยากรเป็นผู้มีความชำนาญกว่า"

คิม (Kim 1983: 161) ได้เสนอแนะวิธีการที่จะเชิญวิทยากรว่า "จะต้องมีความพิถีพิถัน และแจ้งรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องเนื้อหาที่จะสอนให้วิทยากรทราบล่วงหน้า จะได้เตรียมตัวได้ถูกต้อง และบอกถึงความสนใจ และความสามารถของนักเรียนด้วย"

ชม ภูมิภาค (2524: 268) ได้ให้คำแนะนำในการปฏิบัติการเชิญวิทยากรมาให้ความรู้แก่นักเรียน ดังนี้

1) การติดต่อกับวิทยากรเป็นการส่วนตัวด้วยวาจา ตลอดจนร่วมวางแผน รายละเอียดของการเยี่ยมชมสถานศึกษาของวิทยากร หรือการพานักเรียนไปพบวิทยากรควรมี หนังสือเป็นลายลักษณ์อักษรด้วย

2) ต้องให้วิทยากรทราบจุดมุ่งหมายโดยละเอียด ตลอดจนจำนวนนักเรียน ครู อายุ ระดับความรู้ของนักเรียนด้วย

3) เตรียมนักเรียน โดยนักเรียนจะต้องให้ความสำคัญแก่วิทยากร ต้องแสดงความสนใจ และเตรียมคำถามที่จะถามวิทยากรไว้ล่วงหน้า

4) ภายหลังเสร็จกิจกรรมแล้ว ควรมีจดหมายขอบคุณวิทยากรโดยทาง โรงเรียน คณะครู นักเรียน พร้อมแสดงถึงผลของความรู้ที่ได้รับจากวิทยากร

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ในทางปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้แหล่งความรู้ที่เป็นวิทยากรนั้น สามารถดำเนินการได้ 2 วิธี คือ

1) การเชิญวิทยากรมายังโรงเรียน

2) การที่นักเรียนไปพบวิทยากรภายนอกโรงเรียน

3) การศึกษาและสำรวจชุมชน

วิมลศรี อุปรมัย (2528: 160-170) ได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับการศึกษาชุมชนและการสำรวจชุมชนว่าเป็นการศึกษาอีกรูปแบบหนึ่ง เป็นการสำรวจ และรวบรวมข้อมูลจากแหล่งชุมชน ทั้งสภาพและลักษณะต่าง ๆ ของชุมชนโดยละเอียด เพื่อที่จะได้ทราบปัญหาและความต้องการของชุมชน โดยที่ครูผู้สอนสังคมศึกษาคาดหวังว่าจะสามารถนำเอาแหล่งชุมชนที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษา ในการศึกษาชุมชนนั้น ผู้สอนอาจเน้นหนักไปในด้านใดด้านหนึ่งหรือครอบคลุมโดยทั่วไปก็ได้ ซึ่งการศึกษาได้ดังนี้

1) สภาพพื้นที่ทั่วไปในชุมชน เช่น ประวัติความเป็นมา สภาพทาง-ภูมิศาสตร์ แผนที่ เป็นต้น

2) สภาพประชากร การศึกษา และสุขภาพ จำนวนการย้ายถิ่นฐาน การจัดสภาพที่อยู่อาศัย

3) สภาพเศรษฐกิจ เช่น ลักษณะที่อยู่อาศัย อาชีพ ปัญหาด้านเศรษฐกิจการถือครองที่ดิน

4) สภาพทางวัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี ข้อห้าม ปัญหาสังคม

5) สภาพทางการเมือง ผู้นำ คณะกรรมการ ความเชื่อถือของผู้นำต่อชาวบ้าน ความเชื่อถือของชาวบ้านที่มีต่อผู้นำ

สำหรับวิธีการศึกษาชุมชน มีวิธีการศึกษาได้ดังต่อไปนี้

ก. ศึกษาจากเอกสาร

ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งที่ได้ผลดีมาก และจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาได้มากและง่าย เช่น เอกสารทางราชการ ข้อมูลต่าง ๆ ที่แสดงเอาไว้ เช่น ในรูปสถิติต่าง ๆ เป็นตารางเชิงคุณภาพ และปริมาณ ในรูปเส้นกราฟ สำหรับข้อมูลประจำปี ประจำเดือน

ข. การสังเกตแหล่งชุมชน

การสังเกตแหล่งชุมชน เป็นวิธีการศึกษาเนื้อหาวิชาสังคมศึกษาอีกรูปแบบหนึ่งที่จะทำให้ผู้สังเกตเกิดการเรียนรู้ ฝึกทักษะ และนำมาแก้ไขปัญหาจากห้องเรียนเป็นอย่างดี และใช้เวลาในการดำเนินการสั้น รวดเร็ว ประหยัดค่าใช้จ่าย

การเตรียมการสังเกต

- การสังเกตโดยไม่กำหนดเค้าโครงล่วงหน้า วิธีการนี้ผู้สังเกตไม่กำหนดแน่นอน เหมาะสำหรับการสำรวจสภาพทั่วไป ซึ่งเป็นระยะแรกของผู้สำรวจไม่มีความคุ้นเคยกับชุมชน ก่อนที่จะกำหนดเค้าโครงได้

- การสังเกตโดยมีเค้าโครงล่วงหน้า กำหนดเรื่องให้โดยเฉพาะ กำหนดขอบเขต ชนิดที่จะสังเกต พฤติกรรมที่จะสังเกต

หลักในการสังเกต

- ศึกษาเรื่องที่จะสังเกตนั้น ๆ เสียก่อน

- ให้คำจำกัดความที่จะสังเกต

- เตรียมเครื่องมือที่จะบันทึกการสังเกต

- การสังเกตต้องระมัดระวังในขณะที่สังเกตนั้น ๆ อยู่เสมอเพื่อไม่ให้เกิดความผิดพลาด

- พยายามจดบันทึก

- ต้องขจัดความรังเกียจเสียก่อนที่ส่วนตัวออกไป

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสังเกตต้องเก็บทั้งส่วนดีและส่วนเสียเพื่อให้ได้ข้อมูลมาแปลผลต่อไป

ข้อดีจากการสังเกต

- ถ้าข้อมูลบางอย่างที่ไม่สามารถจะตอบเป็นคำถามได้ และอธิบายได้
- ได้ข้อมูลจากผู้ตอบที่ไม่เต็มใจ เนื่องจากสาเหตุอันตรายแก่ผู้ตอบ
- ทำให้รู้พฤติกรรมของผู้ตอบ ได้ชัดเจนขึ้น

ข้อเสียจากการใช้วิธีสังเกต

- ไม่อาจจะเก็บข้อมูลได้ทุกแง่มุมจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
- ไม่สามารถทราบถึงความรู้สึกนึกคิดถึงบุคคลหลายคนในเวลาเดียวกันได้
- ไม่สามารถจะดูเหตุการณ์นั้น ๆ เกิดขึ้นบ่อย ๆ ได้ นำวิธีการสังเกตไปใช้ จะทำได้เป็นบางเรื่องเท่านั้น

ค. การสัมภาษณ์บุคคลในแหล่งชุมชน

การสัมภาษณ์เป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการศึกษาชุมชน เพื่อที่จะนำความรู้จากแหล่งชุมชนมาใช้ประกอบการเรียนการสอน การสัมภาษณ์ หมายถึง การที่มีคนตั้งแต่สองคนขึ้นไปพบปะพูดคุยกัน โดยมีฝ่ายหนึ่งเป็นคนถาม อีกฝ่ายหนึ่งเป็นคนตอบ

การสอนวิชาสังคมศึกษา ครูผู้สอนจะต้องศึกษาว่าบทเรียนใดที่จะสามารถใช้วิธีการสัมภาษณ์ได้ โดยที่ครูจะต้องศึกษาเรียนรู้ว่าบุคคลอาชีพนี้อยู่ที่ใด ติดต่อกันวิธีใดซึ่งจะได้จากแฟ้มทะเบียนวิทยากรในโรงเรียน

ประโยชน์จากวิธีการสัมภาษณ์บุคคล พอสรุปได้ดังต่อไปนี้คือ

- 1) ช่วยให้คนส่วนใหญ่รู้ถึงความสามารถ และการกระทำที่มีประโยชน์ของกันและกัน อันจะก่อให้เกิดความสามัคคีในชุมชนนั้น
- 2) เป็นการให้ข้อเท็จจริงทางสังคม การศึกษา และจิตวิทยา
- 3) เป็นการร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน อันจะก่อให้เกิดสัมพันธภาพอันดีต่อกัน
- 4) เป็นการพัฒนาสุขภาพจิต และเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ด้านการศึกษาตลอดชีพของนักเรียน
- 5) ช่วยแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หรือระหว่างตัวบุคคลต่อบุคคล

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 งานวิจัยภายในประเทศ

วรลักษณ์ รัตติกาลชลากร (2525: 118-126) ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาแหล่งชุมชนประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประเภทและลักษณะการใช้ประโยชน์ของแหล่งทรัพยากรชุมชนประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในกรุงเทพมหานคร และจังหวัดใกล้เคียง และเพื่อเปรียบเทียบลักษณะการใช้แหล่งชุมชนประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ในกรุงเทพมหานคร และจังหวัดใกล้เคียง ผลการวิจัยพบว่า

ปัญหาการใช้แหล่งชุมชนประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ทั้งในกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียง ส่วนมากประสบปัญหาเกี่ยวกับเวลาในการใช้แหล่งชุมชนซึ่งมีจำกัด การวัดผลและประเมินผล ทำไม่ได้เต็มที่ วิทยากรและเจ้าหน้าที่ประจำแหล่งชุมชนมีจำนวนน้อยไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน นักเรียนบางส่วนยังไม่เห็นคุณค่าและประโยชน์ของการใช้แหล่งชุมชน รวมทั้งขาดทักษะในการใช้ ครูสังคมส่วนใหญ่มีความเห็นว่า สมควรใช้แหล่งชุมชนประกอบการเรียนการสอนเป็นอย่างยิ่ง เพราะมีประโยชน์มาก ทำให้นักเรียนเกิดประสบการณ์ตรง รู้จักวิธีค้นคว้าหาความรู้ และทำให้นักเรียนเกิดความรักผูกพัน และภูมิใจท้องถิ่นและชาติของตน

วนิดา เลหาวัฒน์ (2526: 105-113) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การใช้ประโยชน์จากแหล่งวิชาการชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจการใช้ประโยชน์จากแหล่งวิชาการชุมชนเกี่ยวกับขอบเขต ลักษณะการใช้ ปัญหา ความต้องการ ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะของครูผู้สอน และผู้บริหารโรงเรียนระดับประถมศึกษา เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครู ความคิดเห็นระหว่างผู้บริหาร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากแหล่งวิชาการชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า ครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาเอกชน และสังกัดเทศบาล มีปัญหาเกี่ยวกับการใช้แหล่งวิชาการชุมชนมากกว่าครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 6 เรื่อง คือ ครูไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งวิชาการชุมชนนั้น ๆ อย่างเพียงพอ เสียเวลา การติดต่อแหล่งวิชาการชุมชนมีพิธีการมากเกินไป ผู้บริหารไม่สนับสนุน นักเรียนไม่สนใจไปศึกษานอกสถานที่ และเจ้าหน้าที่แหล่งวิชาการชุมชนไม่ให้ความร่วมมือ

ชาติ แจ่มนุช (2527: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การใช้ประโยชน์จากแหล่งความรู้ในชุมชน ประกอบการเรียนการสอนวิชาประชากรศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตการศึกษา 1" เพื่อศึกษาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากแหล่งความรู้ในชุมชน ประกอบการเรียนการสอนวิชาประชากรศึกษา เป็นการศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง ประเภทของแหล่งความรู้ในชุมชน จำนวนของการใช้แหล่งความรู้ในชุมชน ผลของการใช้แหล่งความรู้ และไม่ใช่ ปัญหาและอุปสรรคในการใช้ ตลอดจนข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้แหล่งความรู้ในชุมชน ประกอบการเรียนการสอนวิชาประชากรศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนวิชาประชากรศึกษา ใช้แหล่งความรู้ในชุมชนประกอบการเรียนการสอนวิชาประชากรศึกษา เช่น ห้องสมุด โรงพยาบาล วิทยากร เอกสาร และวารสารต่าง ๆ โดยมีเหตุผลว่า ต้องการเพิ่มประสบการณ์นักเรียนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ส่วนเหตุผลที่ไม่ใช่ เพราะความไม่พร้อมของนักเรียนเอง ส่วนวิธีการนั้นเป็นการศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม ปัญหาอุปสรรค คือ การขาดแคลนแหล่งความรู้ ค่าใช้จ่าย ความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ และบุคลากรในแหล่งความรู้ ข้อเสนอแนะ คือ ควรขอความร่วมมือไปยังบุคคล สถานที่ หรือหน่วยงาน เพื่อให้ความร่วมมือมากยิ่งขึ้น

ชานาญ วัฒนะ (2529: 432-508) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาสภาพการใช้แหล่งทรัพยากรในชุมชนในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดบุรีรัมย์” โดยมีวัตถุประสงค์ คือ

- 1) เพื่อศึกษาสภาพการใช้แหล่งทรัพยากรในชุมชน ในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อเปรียบเทียบสภาพปัญหาและอุปสรรคของการใช้แหล่งทรัพยากรในชุมชน ในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน ในจังหวัดบุรีรัมย์ ที่เป็นโรงเรียนดีเด่นกับโรงเรียนธรรมดา

ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและอุปสรรคของการใช้แหล่งทรัพยากรชุมชน ในการบริหารงานวิชาการที่ประสบปัญหามากที่สุด คือ โรงเรียนไม่มีงบประมาณเพื่อเป็นค่าตอบแทนทรัพยากรในชุมชนประเภทบุคคลบางกลุ่มที่เชิญมาเป็นวิทยากร และปัญหาหาระดับมาก คือ ทรัพยากรประเภทบุคคลบางกลุ่มไม่มีเวลาว่างพอที่จะให้ความช่วยเหลืองานบริหารด้านวิชาการ ครูประสบปัญหาและอุปสรรคของการใช้แหล่งทรัพยากรในชุมชนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ปัญหาหาระดับมากที่สุด ไม่มีงบประมาณค่าใช้จ่ายในการใช้แหล่งทรัพยากรในชุมชนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และปัญหาหาระดับมาก คือ เมื่อใช้แหล่งทรัพยากรในชุมชนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต้องรับผิดชอบมากขึ้น

ประสิทธิ์ อามาตร์ (2529: 134-136) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การใช้แหล่งชุมชนในการสอนกลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 10” โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1) เพื่อศึกษาการใช้แหล่งความรู้ในชุมชนในการสอนกลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนประถมศึกษา เขตการศึกษา 10

2) เพื่อเปรียบเทียบความต้องการใช้แหล่งความรู้ในชุมชนในการสอนกับการใช้แหล่งความรู้ในชุมชนในสภาพจริงของครู โรงเรียนประถมศึกษาที่สอนกลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เขตการศึกษา 10

ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการใช้แหล่งความรู้ในชุมชนของครูอยู่ระดับปานกลาง ในด้านค่าใช้จ่ายสำหรับวิทยากร ครูไม่สะดวกที่จะไปติดต่อวิทยากรที่อยู่ห่างไกลจากโรงเรียน ครูไม่มีเวลาศึกษา และวางแผนเชิญวิทยากรที่เหมาะสมกับแขนงงานไว้ล่วงหน้า เสียค่าใช้จ่ายสูง นักเรียนไม่มีความสามารถที่จะไปสัมภาษณ์หรือศึกษาด้วยตนเอง ผู้รู้หรือผู้ชำนาญไม่ค่อยมีเวลาว่าง และขาดงบประมาณที่จะซื้ออุปกรณ์ที่หายากในท้องถิ่น ส่วนปัญหาและอุปสรรคที่ครูประสบในระดับน้อย คือ ผู้บริหารและครูในโรงเรียนเดียวกันไม่สนับสนุน ไม่เห็นคุณค่า และความสำคัญของการใช้วัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่ในท้องถิ่น และนักเรียนไม่ให้ความร่วมมือ

ประพนธ์ จันทรัตน์ (2532: 119-124) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นในงานวิชาการ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 2” โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการใช้ และปัญหาการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นในงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 2

ผลการวิจัยพบว่า ทรัพยากรท้องถิ่นที่โรงเรียนส่วนใหญ่นำมาใช้ในโรงเรียนในงานวิชาการนั้น ประเภทบุคคล ได้แก่ ศึกษานิเทศก์ ครูอาจารย์โรงเรียนอื่น และผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ประเภททรัพยากรทางวัสดุที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ สถานประกอบการ และห้องสมุดประเภททรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ดิน หิน แร่ และวนอุทยาน ลักษณะการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นในงานวิชาการทรัพยากรบุคคลในโรงเรียนส่วนใหญ่ใช้ลักษณะขอคำปรึกษาหารือ หรือข้อเสนอแนะ และขอพิมพ์เอกสารทางวิชาการ

พิชยา นันทวิเขตพงษ์ (2536: 85-86) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การใช้แหล่งชุมชนประกอบการสอนวิชาสังคมศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการนำแหล่งชุมชนมาใช้ประกอบการสอนวิชาสังคมศึกษา

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อต้องการทราบวิธีการใช้ ปัญหาอุปสรรค ตลอดจน ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการใช้แหล่งชุมชน จากครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า แหล่งชุมชนส่วนใหญ่ที่ใช้ คือ ห้องสมุด ครูใช้แหล่งชุมชนในเวลาเรียน วิธีการที่ครูใช้ คือ ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับชุมชน ค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม และการสำรวจชุมชน กิจกรรมก่อนใช้ คือ ครูและนักเรียนวางแผนเพื่อการใช้จากแหล่งชุมชน ส่วนกิจกรรมหลังจากการใช้ การสรุปร่วมกันและการอภิปรายร่วมกัน ปัญหาส่วนใหญ่ในการใช้ แหล่งชุมชน คือ ผู้ปกครองไม่สนับสนุน ระเบียบการพานักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ไม่คล่องตัว ไม่มีค่าใช้จ่ายในการใช้แหล่งชุมชน ครูส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการใช้แหล่งชุมชนประกอบการเรียน การสอนวิชาสังคมศึกษา

จากงานวิจัยในประเทศ สามารถที่จะสรุปได้ดังต่อไปนี้

- 1) ประเภทของแหล่งชุมชนที่ใช้ประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา บุคคล คือ ศิษยานุศิษย์ ครูอาจารย์ ผู้เชี่ยวชาญ สถานที่ คือ ห้องสมุด โรงพยาบาล
- 2) ลักษณะการใช้ เชิงวิทยากรบรรยาย ให้คำปรึกษา ยืมเอกสาร สิ่งพิมพ์
- 3) เวลาที่ใช้ จะเป็นช่วงเวลาเปิดเรียน
- 4) ปัญหาอุปสรรคในการใช้ มีเวลาในการใช้อย่างจำกัด ขาดแคลนเจ้าหน้าที่ประจำแหล่งชุมชน เจ้าหน้าที่ไม่ให้ความร่วมมือ ไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน ผู้บริหารไม่สนับสนุน ระยะทางห่างไกล ขาดงบประมาณสนับสนุน วิทยากรไม่มีเวลามาให้ความรู้ ระเบียบทางราชการมีมากเกินไป
- 5) ครูส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการใช้แหล่งชุมชนประกอบการสอน เพราะจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.2 งานวิจัยต่างประเทศ

การ์เดลล่า (Gardella 1975: 3362A-3363A) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเพิ่มของครูในการใช้ แหล่งวิชาการชุมชน และตระหนักถึงคุณค่าของแหล่งชุมชน โดยใช้กลุ่มประชากรครู ฝึกสอนระดับประถมศึกษา จำนวน 72 คน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลอง 2 กลุ่ม และกลุ่มควบคุม 1 กลุ่ม แต่ละกลุ่มมี 24 คน

ผลการวิจัยพบว่า การอบรมครูในการใช้แหล่งวิชาการชุมชนจะเป็นเพิ่มความรู้และเทคนิคในการใช้แหล่งวิชาการชุมชน และทำให้มีจำนวนครูที่จะใช้แหล่งชุมชนเพิ่มขึ้น ส่วน

ปัญหาที่เกี่ยวกับการใช้แหล่งชุมชนของครู คือ นโยบายการบริหารของโรงเรียนและความต้องการในการใช้ยานพาหนะเพื่อการเดินทางไปสู่แหล่งชุมชน

คอลลิง (Colling 1950: 225-230 อ้างถึงใน ศรีเพชร 2526: 46) ได้ทำการวิจัยเรื่อง นักเรียนจะได้รับประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับสถานที่ต่าง ๆ ในชุมชนมากน้อยเพียงใด โดยการศึกษาจากนักเรียนหญิง จำนวน 4,505 คน ซึ่งอยู่ในเกรด 6, 9 และ 12 ของเมืองดีทรอยต์ ใช้วิธีการสำรวจ ใช้แบบสอบถาม ประกอบด้วย 67 ข้อ ที่ถามเกี่ยวกับการบริหารของรัฐบาล การขนส่ง การพาณิชย์ การอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นสถานที่ที่นักเรียนเคยไปมาแล้ว ไม่ว่าจะไปด้วยเหตุผลใดก็ตาม

ผลการวิจัยพบว่า

- 1) ครูไม่อาจคาดคะเนได้ว่า นักเรียนจะมีประสบการณ์ตรงนั้นมาแล้ว
- 2) โรงเรียนบางแห่งยังไม่ได้ใช้แหล่งชุมชนอย่างเพียงพอ
- 3) โรงเรียนยังไม่ค่อยจัดประสบการณ์ตรงให้กับนักเรียน
- 4) วัด และสโมสรต่าง ๆ ให้ประสบการณ์ตรงแก่นักเรียนน้อยมาก
- 5) ส่วนใหญ่นักเรียนรับประสบการณ์ตรงจากบ้าน
- 6) ประเภทที่นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรง คือ กิจกรรมนันทนาการ และวัฒนธรรมที่ได้รับจากกิจกรรมของรัฐมีส่วนน้อย
- 7) สถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม ไม่มีผลต่อประสบการณ์ตรงของนักเรียน

เรมี (Remy 1972: 591-596) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาบทบาทของนักเรียนมัธยมศึกษา ต่อการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองและการปกครอง ในด้านความสนใจของนักเรียนต่อวิชานี้ ตลอดจนอุปกรณ์ การจัดประสบการณ์ของครูให้แก่ นักเรียน

ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนเบื่อหน่ายจากการจัดเนื้อหาไม่ตรงกับความต้องการของนักเรียน นักเรียนเห็นว่าการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองมักจะสอนไปตามเนื้อหาในบทเรียน สอนแต่หลักการ ซึ่งนักเรียนไม่สามารถจะนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ นักเรียนไม่สามารถเข้าใจสภาพปัญหาการเมืองการปกครองได้อย่างถ่องแท้ ครูมักจะใช้นั่งสื่อเล่มเดียว นักเรียนต้องการให้ครูเอาปัญหาสังคม การเมือง ในปัจจุบันมาอภิปราย ครูควรจัดให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรงให้มากขึ้น และคำนึงถึงความต้องการของนักเรียนด้วย

เบเกอร์ (Baker 1975: 3384) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "The Effects of Community Resources Base Law Curriculum Upon the Attitudes and Know Ledge of Senior High School Social Studies Students." โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนที่มีอิทธิพลต่อหลักสูตรวิชากฎหมาย ทศนคติ และความรู้ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่เรียนวิชากฎหมายและระบบการเมืองการปกครองใน 1 เทอม ตัวอย่างประชากร คือ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 2 โรงเรียนในเขตในแองการาฟอลด์ รัฐนิวยอร์ก โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 138 คน กลุ่มควบคุม 117 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ ภาคความรู้ 2 ตอน ภาคทัศนคติ 2 ตอน

ผลการวิจัยพบว่า

- 1) นักเรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นมา จากการที่นักเรียนเข้าไปใช้แหล่งชุมชนเป็นพื้นฐานในการเรียนวิชากฎหมาย
- 2) การเรียนโดยวิธีปฏิบัติจริง จะเป็นการทำให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจด้านกฎหมายทั่วไป และรัฐธรรมนูญดีขึ้น
- 3) การที่นักเรียนได้มีส่วนร่วมกับชุมชน จะทำให้ได้รับความรู้เกี่ยวกับชุมชนของเขา เกี่ยวกับกฎหมายและสิ่งแวดล้อมทางการเมือง การปกครองมากขึ้น และละเอียดอ่อนขึ้น

จากงานวิจัยต่างประเทศ สามารถที่จะสรุปได้ดังต่อไปนี้

- 1) การใช้แหล่งชุมชนประกอบการสอน โดยให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม จะทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ ความเข้าใจและความสัมพันธ์อันดีกับชุมชนมากยิ่งขึ้น
- 2) การสอนที่ยืดตำรา หรือบทเรียนเป็นหลักในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ทำให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่าย
- 3) ครูผู้สอนและชุมชนยังขาดความร่วมมือในการจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน
- 4) นโยบายของผู้บริหารสถานศึกษายังไม่เอื้ออำนวยต่อการใช้แหล่งชุมชนประกอบการสอน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยถึงประเภทของแหล่งชุมชนที่ใช้ ลักษณะการใช้แหล่งชุมชนอย่างไร ปัญหา อุปสรรคเพียงใด และข้อเสนอแนะ ตลอดจนข้อคิดเห็นจากครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษาของจังหวัดขอนแก่น เป็นสำคัญ

บทที่ 3

การดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เพื่อที่จะศึกษาประเภทของแหล่งชุมชน ลักษณะการใช้ ความต้องการ ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. เก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างได้จากอาจารย์ผู้สอนวิชาสังคมศึกษา ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น มี 67 โรงเรียน ผู้วิจัยได้สุ่มตัวอย่างโรงเรียนละ 3 คน จำนวน 201 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- 2.1 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้
  - 2.1.1 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง
  - 2.1.2 สร้างแบบสอบถามด้วยตนเอง
  - 2.1.3 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปปรึกษากับคณะกรรมการวิทยานิพนธ์ เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไข

2.1.4 นำแบบสอบถามไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่านตรวจสอบ แล้วนำไปปรับปรุงแก้ไข

2.1.5 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้ว ไปทดลองใช้กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 20 คน

2.1.6 นำแบบสอบถามไปใช้กับประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.2 แบบสอบถามจำนวน 1 ชุด สำหรับอาจารย์ผู้สอนวิชาสังคมศึกษา ในระดับชั้นมัธยมศึกษา เป็นแบบตรวจคำตอบ (Check List) แบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) และแบบสอบถามชนิดปลายเปิด (Open end) โดยการแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามที่ถามเกี่ยวกับข้อมูลของผู้ตอบ แบบสอบถามเป็นแบบตรวจคำตอบ จำนวน 9 ข้อ คำนวณหาค่าเฉลี่ย

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับประเภทของแหล่งชุมชนที่ใช้ประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า จำนวน 48 ข้อ ดังนี้

บุคลากร	4 ข้อ
สถานที่	16 ข้อ
ทรัพยากรธรรมชาติ	6 ข้อ
แหล่งโบราณสถาน โบราณวัตถุ	7 ข้อ
เอกสาร สิ่งพิมพ์	4 ข้อ
วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ	11 ข้อ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับลักษณะการใช้แหล่งชุมชน เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า มีจำนวน 27 ข้อ ดังนี้

ลักษณะการใช้	11 ข้อ
เวลาที่ใช้	4 ข้อ
กิจกรรมที่ปฏิบัติก่อนการใช้แหล่งชุมชน	7 ข้อ
กิจกรรมที่ปฏิบัติหลังการใช้แหล่งชุมชน	5 ข้อ

ตอนที่ 4 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคในการใช้แหล่งชุมชน เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า จำนวน 63 ข้อ และแบบสอบถามปลายเปิดที่เกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะ จำนวน 3 ข้อ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

3.1 ขอนหนังสือจากสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ถึง ผู้อำนวยการโรงเรียน อาจารย์ใหญ่โรงเรียน ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ที่สังกัดกรมสามัญศึกษา ของจังหวัดขอนแก่น จำนวน 67 โรงเรียน เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.2 การเก็บรวบรวม ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดส่งแบบสอบถามถึงกลุ่มตัวอย่างที่จะตอบแบบสอบถามด้วยตนเองทุกโรงเรียน และจัดเก็บรวบรวมแบบสอบถามด้วยตนเอง และส่งกลับทางไปรษณีย์ ได้มีผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 176 ชุด จากกลุ่มตัวอย่าง 201 คน คิดเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม ร้อยละ 87.56

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังต่อไปนี้ คือ

4.1 รวบรวมข้อมูลที่ได้ตรวจสอบความสมบูรณ์

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นแบบตรวจคำตอบ โดยการรวบรวมแล้วหาค่าร้อยละ

4.3 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับประเภท ลักษณะการใช้ ความต้องการ ความคิดเห็น ปัญหาและอุปสรรค ในการใช้แหล่งที่ใช้ประกอบการสอนวิชาสังคมศึกษา ซึ่งเป็นแบบประเมินค่า 5 ระดับ โดยการรวบรวมหาค่าร้อยละเป็นเกณฑ์ประเมิน

4.4 ปัญหาและข้อเสนอแนะ ซึ่งเป็นแบบสอบถามปลายเปิด นำเสนอในรูปแบบการบรรยาย

4.5 นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์ สรุป และเสนอผลการวิจัย

4.6 สถิติที่ใช้ในการวิจัยค่าร้อยละ

บทที่ 4

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาถึงสภาพการใช้แหล่งชุมชนประกอบการสอนวิชาสังคมศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ของครูผู้สอนสังคมศึกษา เพื่อศึกษาถึงการใช้แหล่งชุมชนประกอบการสอนหรือไม่ อย่างไร มากน้อยเพียงใด โดยการใช้แบบสอบถาม ถามจากครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา ในหัวข้อดังต่อไปนี้

1. สภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
2. ประเภทของแหล่งชุมชนที่ใช้ประกอบการสอนวิชาสังคมศึกษา
3. ลักษณะการใช้แหล่งชุมชน
4. ปัญหา อุปสรรค ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะในการใช้แหล่งชุมชนประกอบการสอนวิชาสังคมศึกษา

รวบรวมข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามทั้ง 4 ตอนมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยการคำนวณหาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 สภาพทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 1 เพศ อายุ วุฒิการศึกษา วิชาเอกของผู้ตอบแบบสอบถาม

	รายการ	จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	70	39.77
	หญิง	106	60.22
อายุ (ปี)	20 - 25	20	11.36
	26 - 30	40	22.72
	31 - 35	58	32.95
	36 - 40	41	23.29
	41 - 45	11	6.25
	46 - 50	6	3.40
การศึกษาสูงสุด	ต่ำกว่าปริญญาตรี	6	3.40
	ปริญญาตรี	165	93.75
	ปริญญาโท	5	2.84
วิชาเอก	สังคมศึกษา	132	75.00
	ประวัติศาสตร์	8	4.54
	ภูมิศาสตร์	10	5.68
	สังคมวิทยา	4	2.27
	เศรษฐศาสตร์	1	0.56
	อื่น ๆ นอกเหนือจากนี้	21	11.93

จากตารางที่ 1 พบว่า ครู อาจารย์ ผู้สอนวิชาสังคมศึกษา มีจำนวนเพศหญิงมากกว่าเพศชาย คือ ร้อยละ 60.22 : 39.77 ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 31 - 35 ปี ร้อยละ 32.95 รองลงมา ระหว่าง 36 - 40 ปี ร้อยละ 23.29 และ 26 - 30 ปี ร้อยละ 22.72 มีวุฒิการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับปริญญาตรี ร้อยละ 93.75 ส่วนมากสำเร็จวิชาเอกสังคมศึกษา ร้อยละ 75.00 อื่น ๆ ได้แก่ พลศึกษา คหกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย อุตสาหกรรมศิลป์ บรรณารักษ์ และ บริหารการศึกษา

ตารางที่ 2 จำนวนครูสังคมศึกษาที่สอนในแต่ละระดับชั้น

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
มัธยมศึกษาปีที่ 1	4	2.27
มัธยมศึกษาปีที่ 2	16	9.09
มัธยมศึกษาปีที่ 3	8	4.54
มัธยมศึกษาปีที่ 1 - 2	33	18.75
มัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3	6	3.40
มัธยมศึกษาปีที่ 2 - 3	27	15.34
มัธยมศึกษาปีที่ 1 - 2 - 3	82	46.59

จากตารางที่ 2 พบว่า ครูสังคมศึกษาสอนอยู่ทั้ง 3 ระดับ คือ ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 2 - 3 เป็นส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 46.59 รองลงมา คือ สอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 2 ร้อยละ 18.75 และมัธยมศึกษาปีที่ 2 และ 3 ร้อยละ 15.34

ตารางที่ 3 ภาระการสอน

ภาระการสอน	จำนวน	ร้อยละ	
จำนวนคาบที่สอน (ต่อสัปดาห์)	1 - 5	6	3.41
	6 - 10	7	3.97
	11 - 15	11	6.25
	16 - 20	79	44.88
	21 - 25	59	33.52
	25 - 30	14	7.95
ประสบการณ์ในการสอน (ปี)	1 - 5	83	47.15
	6 - 10	37	21.02
	11 - 15	33	18.75
	16 - 20	18	10.22
	21 - 25	5	2.84

จากตารางที่ 3 พบว่า ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา มีภาระในการสอนส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 16 - 20 คาบต่อสัปดาห์ คิดเป็นร้อยละ 44.88 รองลงมา 21 - 25 คาบต่อสัปดาห์ ร้อยละ 33.52 ส่วนประสบการณ์ในการสอนอยู่ระหว่าง 1 - 5 ปี เป็นส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 47.15 รองลงมา 6 - 10 ปี ร้อยละ 21.02 11 - 15 ปี ร้อยละ 18.75 น้อยที่สุด คือ 21 - 25 ปี ร้อยละ 2.84

ตารางที่ 4 หน้าที่อื่นนอกจากการสอน

งานที่ได้รับมอบหมาย	จำนวน	ร้อยละ
งานธุรการ	29	16.47
งานวิชาการ	37	21.02
งานบริการ	21	11.93
งานปกครอง	25	14.20
งานบริหาร	7	3.98
งานพัสดุ	22	12.50
งานที่ปรึกษาประจำชั้น	81	46.02
งานทะเบียนและวัดผล	24	13.63
งานบรรณรักษ์	15	8.52
งานแนะแนว	9	5.11
งานพยาบาล	12	6.81
งานการเงิน	10	5.68
งานสารสนเทศ	10	5.68
งานอื่น ๆ นอกจากนี้	10	5.68

จากตารางที่ 4 งานอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมายนอกเหนือจากการสอนตามปกติแล้ว ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่มีหน้าที่เป็นที่ปรึกษาประจำชั้น ร้อยละ 46.02 รองลงมาคือ งานวิชาการ และธุรการ ร้อยละ 21.02, 16.47 ตามลำดับ และน้อยที่สุด คือ งานบริหาร มีจำนวนร้อยละ 3.98 ส่วนงานอื่น ๆ ได้แก่ งานโรงเรียนและชุมชน มีจำนวนร้อยละ 2.84 งานสหกรณ์ มีจำนวนร้อยละ 2.84

ตอนที่ 2 ประเภทแหล่งชุมชน

ตารางที่ 5 แหล่งชุมชนประเภทบุคคล

บุคลากร	ระดับการใช้					
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	ไม่ใช้
	จำนวน	จำนวน	จำนวน	จำนวน	จำนวน	จำนวน
	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ
พระสงฆ์ นักบวช ชี	5	29	67	37	32	6
	2.84	16.47	38.06	21.02	18.18	3.40
เจ้าหน้าที่ของทางราชการ	9	32	62	31	34	8
	5.11	18.18	35.22	17.61	19.31	4.54
เจ้าหน้าที่ของเอกชน	-	3	43	57	58	15
		1.70	24.43	32.38	32.95	8.52

จากตารางที่ 5 แหล่งชุมชนประเภทบุคลากรที่ครูสังคัมศึกษาส่วนใหญ่ใช้อยู่ในระดับปานกลาง คือ พระ นักบวช ชี ร้อยละ 38.06 ส่วนเจ้าหน้าที่ของทางราชการ ครูสังคัมศึกษาส่วนใหญ่ใช้อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 35.22 สำหรับเจ้าหน้าที่ของเอกชน ครูสังคัมศึกษาส่วนใหญ่ใช้อยู่ในระดับน้อยที่สุด ร้อยละ 32.95

สถานที่	ระดับการใช้					
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	ไม่ใช้
	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ
วัด โบสถ์ มัสยิด	16 9.09	32 18.18	57 32.38	32 18.18	30 17.04	9 5.11
ศาล	6 3.40	4 2.27	17 9.65	22 12.50	100 56.81	27 15.34
โรงพยาบาล	7 3.97	15 8.52	41 23.29	31 17.61	64 36.36	18 10.22
สถานีตำรวจ	4 2.27	18 10.22	34 19.31	43 24.43	47 26.70	30 17.04
พิพิธภัณฑ์	5 2.28	8 4.54	25 14.20	33 18.75	89 50.56	16 9.09
ตลาดสด	15 8.52	16 9.09	27 15.34	31 17.61	67 38.06	20 11.36
โรงฆ่าสัตว์	3 1.70	7 3.97	5 2.84	26 14.77	108 61.36	27 15.34
สถานีขนส่ง	10 5.68	13 7.38	20 11.36	38 21.59	75 42.61	20 11.36

สถานที่	ระดับการใช้					
	มากที่สุด จำนวน ร้อยละ	มาก จำนวน ร้อยละ	ปานกลาง จำนวน ร้อยละ	น้อย จำนวน ร้อยละ	น้อยที่สุด จำนวน ร้อยละ	ไม่ใช้ จำนวน ร้อยละ
สนามบิน	2 1.13	4 2.27	7 3.97	23 13.06	99 56.25	41 23.29
สถานที่เกี่ยวกับเกษตรกรรม	9 5.11	27 15.34	39 22.15	31 17.61	60 34.09	10 5.68
โรงงานอุตสาหกรรม	2 1.13	8 4.54	21 11.93	37 21.02	78 44.31	30 17.04
เขื่อนชลประทาน อ่างเก็บน้ำ	5 2.84	11 6.25	51 28.97	53 30.11	37 21.02	19 10.79
อุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน แห่งชาติ เช่น ถ้ำ ภูเขา เป็นต้น	8 4.54	12 6.81	35 19.88	50 28.40	60 34.09	11 6.25
ย่านชุมชนที่อยู่อาศัย เช่น ชุมชนแออัด	17 9.65	13 7.38	18 10.22	40 22.72	61 34.65	27 15.34
ห้องสมุด ทั้งทางราชการ และเอกชน	14 7.95	58 32.95	66 37.50	14 7.95	15 8.52	9 5.11

สถานที่	ระดับการใช้					ไม่ใช้ จำนวน ร้อยละ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	
สนามกีฬา	6 3.40	11 6.25	53 30.11	47 26.70	42 23.86	17 9.65

จากตารางที่ 6 พบว่า ครูสังคัมศึกษาไม่ค่อยได้ใช้สถานที่ของแหล่งชุมชนประกอบการเรียนการสอนมากเท่าใดนัก ประเภทสถานที่ที่ครูสังคัมศึกษาส่วนใหญ่ใช้อยู่ในระดับน้อยที่สุด คือ โรงฆ่าสัตว์ ร้อยละ 61.36 รองลงมา คือ ศาล ร้อยละ 56.81 สนามบินร้อยละ 56.25 พิพิธภัณฑ์ ร้อยละ 50.56 โรงงานอุตสาหกรรม ร้อยละ 44.31 สถานีขนส่ง ร้อยละ 42.61 ส่วนสถานที่ที่ใช้ในระดับปานกลาง คือ ห้องสมุดทั้งทางราชการและเอกชน ร้อยละ 37.50 และสนามกีฬา ร้อยละ 30.11

ตารางที่ 7 แหล่งชุมชนประเภททรัพยากรธรรมชาติ

ทรัพยากรธรรมชาติ	ระดับการใช้					
	มากที่สุด จำนวน ร้อยละ	มาก จำนวน ร้อยละ	ปานกลาง จำนวน ร้อยละ	น้อย จำนวน ร้อยละ	น้อยที่สุด จำนวน ร้อยละ	ไม่ใช้ จำนวน ร้อยละ
ป่าไม้	12 6.81	36 20.45	40 22.72	34 19.31	52 29.54	2 1.13
แหล่งน้ำธรรมชาติ	8 4.54	45 25.56	41 23.29	32 18.18	39 22.15	11 6.25
หินชนิดต่าง ๆ	10 5.68	27 15.34	46 26.13	47 26.70	40 22.72	20 11.36
แร่ธาตุ	15 8.52	28 15.90	20 11.36	51 28.97	46 26.13	16 9.09
สัตว์ป่า รวมทั้งสวนสัตว์	5 2.84	26 14.77	48 27.27	33 18.75	50 28.40	14 7.95
พืช	8 4.54	41 23.29	50 28.40	34 19.31	38 21.59	5 2.84

ตารางที่ 7 การใช้แหล่งชุมชนประเภททรัพยากรธรรมชาติ พบว่า ครูสังคัมศึกษาส่วนใหญ่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติประกอบการสอนอยู่ในระดับน้อยที่สุด คือ ป่าไม้ ร้อยละ 29.54 รองลงมาอยู่ในระดับน้อย คือ แร่ธาตุ ร้อยละ 28.97 ที่ใช้อยู่ในระดับปานกลาง คือ พืช ร้อยละ 28.40 และที่ใช้อยู่ในระดับมาก คือ แหล่งน้ำธรรมชาติ ร้อยละ 25.56

ตารางที่ 8 แหล่งชุมชนประเภทโบราณสถาน โบราณวัตถุ

โบราณสถาน	โบราณวัตถุ	ระดับการใช้					ไม่ใช้
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
		จำนวน	จำนวน	จำนวน	จำนวน	จำนวน	จำนวน
		ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ
พระธาตุขามแก่น		7	25	29	37	54	24
		3.97	14.20	16.47	21.02	30.68	13.63
แหล่งเมืองเก่า อ.ภูเวียง		4	12	27	34	71	28
		2.27	6.81	15.34	19.31	40.34	15.90
ปราสาทคู่อ.เปือยน้อย		2	5	12	16	89	52
		1.13	2.84	6.81	9.09	50.56	29.54
แหล่งซากสัตว์โบราณ		11	12	26	31	71	25
อ.ภูเวียง		6.25	6.81	14.77	17.61	40.34	14.20
แหล่งเมืองเก่า อ.ชุมแพ		6	12	22	34	72	30
		3.40	6.81	12.50	19.31	40.90	17.04
ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม		8	14	35	44	55	20
จังหวัดขอนแก่น		4.54	7.95	19.88	25.00	31.25	11.36
พระพุทธรูปที่สำคัญ		12	30	46	22	51	15
		6.81	17.04	26.13	12.50	28.97	8.52

ตารางที่ 8 แหล่งชุมชนประเภทโบราณสถาน โบราณวัตถุ ครุสังคัมศึกษาส่วนใหญ่ใช้
ประกอบการสอนอยู่ในระดับน้อยที่สุด ได้แก่ ปราสาทภู อำเภอบึงน้อย ร้อยละ 50.56 รองลง
มา คือ แหล่งเมืองเก่า อำเภอบึงแพ ร้อยละ 40.90 แหล่งเมืองเก่า อำเภอกุเวียง แหล่งซากสัตว์
โบราณ อำเภอกุเวียง ร้อยละ 40.34 ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมจังหวัดขอนแก่น
ร้อยละ 31.25 พระธาตุนามแก่น ร้อยละ 30.68 และพระพุทธรูปที่สำคัญ ร้อยละ 28.97

ตารางที่ 9 แหล่งชุมชนประเภทเอกสาร สิ่งพิมพ์

เอกสาร สิ่งพิมพ์	ระดับการใช้					
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	ไม่ใช้
	จำนวน	จำนวน	จำนวน	จำนวน	จำนวน	จำนวน
	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ
เอกสารที่เกี่ยวกับความรู้	55	39	34	22	18	6
เรื่องประวัติศาสตร์	31.25	22.15	19.31	12.50	10.22	3.40
หนังสือพิมพ์ ทั้งของส่วน- กลางและของท้องถิ่น	31	42	60	27	22	7
	17.61	23.86	34.09	15.34	12.50	3.97
บันทึกเกี่ยวกับชุมชน	18	25	45	28	44	16
	10.22	14.20	25.56	15.90	25.00	9.09
เอกสารด้านธุรกิจ	7	15	45	52	48	9
	3.97	8.52	25.56	29.54	27.27	5.11

ตารางที่ 9 แหล่งชุมชนประเภทเอกสาร สิ่งพิมพ์ พบว่า ครูสังกัดศึกษาส่วนใหญ่ใช้
อยู่ในระดับปานกลาง คือ หนังสือพิมพ์ ทั้งส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น ร้อยละ 34.09 ที่ใช้อยู่ใน
ระดับมากที่สุด คือ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความรู้เรื่องประวัติศาสตร์ ร้อยละ 31.25 และที่ใช้อยู่ใน
ในระดับน้อย คือ เอกสารด้านธุรกิจ ร้อยละ 29.54

ตารางที่ 10 แหล่งชุมชนประเภทประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ

ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ	ระดับการใช้					ไม่ใช้ จำนวน ร้อยละ
	มากที่สุด จำนวน ร้อยละ	มาก จำนวน ร้อยละ	ปานกลาง จำนวน ร้อยละ	น้อย จำนวน ร้อยละ	น้อยที่สุด จำนวน ร้อยละ	
ผูกเสี่ยว	29 16.47	46 26.31	41 23.29	36 20.45	24 13.63	-
ฮีด 12 เดือน	20 11.36	55 31.25	52 29.54	25 14.20	24 13.63	-
บุญบั้งไฟ	25 14.20	42 23.86	50 28.40	31 17.61	20 11.36	8 4.54
การแต่งงาน	26 14.77	52 29.54	61 34.65	17 9.65	14 7.95	6 3.40
การเผาศพ	18 10.22	32 18.18	48 27.27	28 15.90	50 28.40	-
ความเชื่อเรื่องผีปอบตา	18 10.22	13 7.38	52 29.54	50 28.40	31 17.61	12 6.81
การแห่นางแมว	6 3.40	19 10.79	33 18.75	48 27.27	54 30.68	16 9.09
การทรงเจ้า	8	15	31	32	71	19

4.54   8.52   17.16   18.18   40.34   10.79

ตารางที่ 10 (ต่อ)

ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ	ระดับการใช้					
	มากที่สุด จำนวน ร้อยละ	มาก จำนวน ร้อยละ	ปานกลาง จำนวน ร้อยละ	น้อย จำนวน ร้อยละ	น้อยที่สุด จำนวน ร้อยละ	ไม่ใช้ จำนวน ร้อยละ
ผีตาแฮก	8 4.54	17 9.65	27 15.34	47 26.70	58 32.95	19 10.79

ตารางที่ 10 แหล่งชุมชนประเภทประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ พบว่า ครูสังคัมศึกษาส่วนใหญ่ใช้ประกอบการสอนอยู่ในระดับน้อยที่สุด คือ การทรงเจ้า ร้อยละ 40.34 และผีตาแฮก ร้อยละ 32.95 รองลงมาอยู่ในระดับปานกลาง คือ การแต่งงาน ร้อยละ 34.65 และความเชื่อเรื่องผีปู้ตา 29.54 อยู่ในระดับมาก คือ ฮีต 12 เดือน ร้อยละ 31.25 และผูกเสี่ยว 26.31

ตอนที่ 3 ลักษณะการใช้

ตารางที่ 11 วิธีใช้แหล่งชุมชน

วิธีใช้	ระดับการใช้					
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	ไม่ใช้
	จำนวน	จำนวน	จำนวน	จำนวน	จำนวน	จำนวน
	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ
เชิญวิทยากรมาให้ความรู้แก่นักเรียน	6	19	48	58	37	8
	3.40	10.79	27.27	32.95	21.02	4.54
จัดให้นักเรียนแสวงหาความรู้โดยวิธีการสำรวจชุมชน	12	42	66	37	17	2
	6.81	23.86	37.50	21.02	9.65	1.13
ไปศึกษาค้นคว้าจากแหล่งเอกสารต่าง ๆ	27	69	47	15	18	-
	15.34	39.20	26.70	8.52	10.22	
จัดส่งแบบสอบถามหรือจดหมายไปยังแหล่งชุมชนเพื่อติดต่อสอบถาม	7	21	35	41	51	21
	3.97	11.93	19.88	23.29	28.97	11.93
จัดให้มีการไปชมนิทรรศการ ฟังอภิปรายปาฐกถา ใ้ว่าที่ นอกห้องเรียน	7	25	67	44	31	2
	3.97	14.20	38.06	25.00	17.61	1.13

ให้นักเรียนออกไป	17	34	46	48	29	2
สัมภาษณ์จากบุคคล	9.65	19.31	26.13	27.27	16.47	1.13

ตารางที่ 11 (ต่อ)

วิธีใช้	ระดับการใช้					
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	ไม่ใช้
	จำนวน	จำนวน	จำนวน	จำนวน	จำนวน	จำนวน
	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ
เข้าร่วมในกิจกรรมที่ชุมชน จัดขึ้นเช่น การทำบุญ ต่างๆ ประเพณีที่สำคัญ	36	73	49	10	8	-
	20.45	41.47	27.84	5.68	4.54	
ศึกษาข้อมูลจากสื่อมวลชน ต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์	30	72	48	12	14	-
	17.04	40.90	27.27	6.81	7.95	
จัดศึกษานอกสถานที่	14	27	47	50	35	3
	7.95	15.34	26.70	28.40	19.88	1.70
จัดกิจกรรมโดยการสังเกต จากชุมชน	3	48	45	52	28	-
	1.70	27.27	25.56	29.54	15.90	
จัดกิจกรรมแสดงความคิด เห็นที่เกี่ยวกับชุมชนใน ประเภทต่าง ๆ เช่น การ อภิปราย การไต่वाที่ การจัดนิทรรศการภายใน	10	32	62	39	28	5
	5.68	18.18	35.22	22.15	15.90	2.84

ตารางที่ 11 ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ใช้แหล่งชุมชนประกอบการสอนส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก คือ การเข้าร่วมกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้น เช่น การทำบุญต่าง ๆ ประเพณีสำคัญ คิดเป็นร้อยละ 41.47 การศึกษาหาข้อมูลจากสื่อมวลชนต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ ร้อยละ 40.90 และการไปศึกษาค้นคว้าจากแหล่งเอกสารต่าง ๆ ร้อยละ 39.20 รองลงมาใช้อยู่ในระดับปานกลาง คือ การจัดให้มีการไปชมนิทรรศการ การฟังอภิปราย ปาฐกถา ใ้ตัวที่นอกห้องเรียน ร้อยละ 38.60 และการจัดกิจกรรมแสดงความคิดเห็นที่เกี่ยวกับชุมชน ร้อยละ 35.22 ส่วนการจัดกิจกรรมโดยการสังเกตชุมชนและการไปทัศนศึกษานอกสถานที่นั้นอยู่ในระดับน้อย คือ ร้อยละ 29.54 และ 28.40

ตารางที่ 12 ระยะเวลาที่ใช้

ระยะเวลาที่ใช้	ระดับการใช้					
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	ไม่ใช้
	จำนวน	จำนวน	จำนวน	จำนวน	จำนวน	จำนวน
	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ
เวลาเรียนปกติ	46	43	41	19	22	5
	26.13	24.43	23.29	10.79	12.50	2.84
วันเสาร์ - อาทิตย์	6	42	58	36	32	2
	3.40	23.86	32.95	20.45	18.18	1.13
วันหยุดราชการ	6	18	22	26	32	72
	3.40	10.22	12.50	14.77	18.18	40.90
นอกเวลาหรือหลังเลิกเรียน	16	10	24	28	34	64
	9.09	5.68	13.63	15.90	19.31	36.36

ตารางที่ 12 ระยะเวลาที่ใช้แหล่งชุมชนของครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่จะไม่ใช้วันหยุดราชการ คิดเป็นร้อยละ 40.90 รองลงมา คือ นอกเวลาเรียนหรือหลังเลิกเรียน ร้อยละ 36.36 ที่ใช้ในระดัμπานกลาง คือ วันเสาร์ - อาทิตย์ ร้อยละ 32.95 ที่ครูสังคมศึกษาใช้มากที่สุด คือ เวลาเรียนปกติ คือ ร้อยละ 26.13

ตารางที่ 13 กิจกรรมที่ปฏิบัติก่อนการใช้แหล่งชุมชน

กิจกรรมที่ปฏิบัติ ก่อนการใช้แหล่งชุมชน	ระดับการใช้					
	มากที่สุด จำนวน ร้อยละ	มาก จำนวน ร้อยละ	ปานกลาง จำนวน ร้อยละ	น้อย จำนวน ร้อยละ	น้อยที่สุด จำนวน ร้อยละ	ไม่ใช้ จำนวน ร้อยละ
แนะนำการใช้ประโยชน์ จากแหล่งชุมชน	13 7.38	61 34.65	65 36.93	16 9.09	16 9.09	5 5.11
ปรึกษากันระหว่างครูและ นักเรียน โดยการวางแผน ร่วมกัน	14 7.95	72 40.90	61 34.65	12 6.81	15 8.52	2 1.13
อภิปราย ชี้แจง ให้ความรู้ เกี่ยวกับแหล่งชุมชนที่จะ ไปศึกษา	20 11.36	53 30.11	63 35.79	21 11.93	15 8.52	4 2.27
จัดฉายภาพยนตร์ วีดิทัศน์ ภาพนิ่ง สไลด์เกี่ยวกับ แหล่งชุมชนที่จะไปศึกษา	12 6.81	26 14.77	47 26.70	40 22.72	30 17.04	21 11.93
ให้นักเรียนศึกษาจาก หนังสือ เอกสาร จุลสาร แผ่นพับก่อนที่จะไป	18 10.22	45 25.56	50 28.40	25 14.20	30 17.04	8 4.54

ศึกษา

แบ่งกลุ่มนักเรียนกำหนด	14	72	61	12	15	2
หน้าที่รับผิดชอบ	7.95	40.90	34.65	6.81	8.52	1.13

ตารางที่ 13 (ต่อ)

กิจกรรมที่ปฏิบัติ ก่อนการใช้แหล่งชุมชน	ระดับการใช้					
	มากที่สุด จำนวน ร้อยละ	มาก จำนวน ร้อยละ	ปานกลาง จำนวน ร้อยละ	น้อย จำนวน ร้อยละ	น้อยที่สุด จำนวน ร้อยละ	ไม่ใช่ จำนวน ร้อยละ
อบรมเกี่ยวกับมารยาทและ ระเบียบในการไปศึกษา นอกสถานที่หรือมารยาท ในการฟังคำบรรยายจาก วิทยากร	34 19.31	68 38.63	42 23.86	9 5.11	14 7.95	9 5.11

ตารางที่ 13 ก่อนการใช้แหล่งชุมชนประกอบการสอน ครูผู้สอนสังคมศึกษาส่วนใหญ่จะปฏิบัติอยู่ในระดับมากในส่วนกิจกรรมด้วยกัน คือ การปรึกษาหารือร่วมกันระหว่างครูและนักเรียน โดยวางแผนร่วมกันและการแบ่งกลุ่ม นักเรียนกำหนดหน้าที่รับผิดชอบคิดเป็นร้อยละ 40.90 และการอบรมมารยาทและระเบียบวินัยในการไปศึกษานอกสถานที่ ร้อยละ 38.63 รองลงมาที่ปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง คือ การอภิปรายชี้แจงให้ความรู้เกี่ยวกับแหล่งชุมชนที่จะไปศึกษา คิดเป็นร้อยละ 35.79 และการให้นักเรียนศึกษาจากหนังสือ เอกสาร จุลสาร แผ่นพับ ร้อยละ 28.40

ตารางที่ 14 กิจกรรมที่ปฏิบัติหลังการใช้แหล่งชุมชน

กิจกรรมที่ปฏิบัติ หลังการใช้แหล่งชุมชน	ระดับการใช้					
	มากที่สุด จำนวน ร้อยละ	มาก จำนวน ร้อยละ	ปานกลาง จำนวน ร้อยละ	น้อย จำนวน ร้อยละ	น้อยที่สุด จำนวน ร้อยละ	ไม่ใช้ จำนวน ร้อยละ
ให้นักเรียนเขียนรายงาน	38 21.59	83 47.15	32 18.18	12 6.81	8 4.54	3 1.70
นักเรียนและครูสรุป ร่วมกัน	14 7.95	75 42.61	60 34.09	14 7.95	11 6.25	2 1.13
อภิปรายร่วมกันถึงสิ่งที่ได้ รับมาและปัญหาในการ ปฏิบัติ	8 4.54	59 33.52	61 34.65	20 11.36	19 10.79	9 5.11
ทำแบบสอบถามและแบบ ทดสอบ	17 9.65	43 24.43	53 30.11	26 14.77	30 17.04	7 3.97

ตารางที่ 14 กิจกรรมที่นักเรียนปฏิบัติหลังการใช้แหล่งชุมชนนั้น ครูตั้งคัมศึกษาคำ
 ใหญ่ใซ้อยู่ในระดับมาก คือ ใให้นักเรียนเขียนรายงาน ร้อยละ 47.15 นักเรียนและครูสรุปร่วมกัน
 ร้อยละ 42.16 รองลงมาใใช้ในระดับปานกลาง คือ การอภิปรายร่วมกันถึงสิ่งใได้
 รับมา ร้อยละ 34.65 และทำแบบสอบถามและแบบทดสอบ ร้อยละ 30.11

ตอนที่ 4 ปัญหา อุปสรรค ความต้องการ ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะ

ตารางที่ 15 ปัญหาในการไปศึกษานอกสถานที่

ปัญหาในการไปศึกษา นอกสถานที่	ระดับของปัญหา					ไม่มี จำนวน ร้อยละ
	มากที่สุด จำนวน ร้อยละ	มาก จำนวน ร้อยละ	ปานกลาง จำนวน ร้อยละ	น้อย จำนวน ร้อยละ	น้อยที่สุด จำนวน ร้อยละ	
ผู้บริหารไม่ใให้การ สนับสนุน	14 7.95	41 23.29	39 22.15	36 20.45	19 10.79	27 15.34
ผู้ปกครองไม่ใให้การ สนับสนุน	5 2.84	16 9.09	44 25.00	40 22.72	63 35.79	8 4.54
ความไม่ปลอดภัยใการ เดินทาง	12 6.81	34 19.31	55 31.25	35 19.88	24 13.63	16 9.09
ระเบียบของทางราชการ ใการพานักเรียนไป ทัศนศึกษานอกสถานที่	18 10.22	43 24.43	44 25.00	31 17.61	24 13.63	16 9.09

มีมากเกินไป

ไม่มีงบประมาณค่าใช้จ่าย เพียงพอ	45 25.56	43 24.43	44 25.00	18 10.22	15 8.52	11 6.25
ครูและบุคลากรที่ควบคุม ไม่เพียงพอ	26 14.77	32 18.18	34 19.31	38 21.59	25 14.20	21 11.93
ค่าใช้จ่ายไม่คุ้มกับ ประโยชน์ที่จะได้รับ	12 6.81	23 13.06	51 28.97	41 23.29	20 11.36	29 16.47

59

ตารางที่ 15 (ต่อ)

ปัญหาในการไปศึกษา นอกสถานที่	ระดับของปัญหา					
	มากที่สุด จำนวน ร้อยละ	มาก จำนวน ร้อยละ	ปานกลาง จำนวน ร้อยละ	น้อย จำนวน ร้อยละ	น้อยที่สุด จำนวน ร้อยละ	ไม่มี จำนวน ร้อยละ
เสียเวลามากในการ ดำเนินการ	19 10.79	38 21.59	49 27.84	34 19.31	20 11.36	16 9.09
การขาดระเบียบวินัยของ นักเรียน	11 6.25	41 23.29	55 31.25	43 24.43	16 9.09	10 5.68
ครูควบคุมขาดความรับผิดชอบ	15 8.25	24 13.63	20 11.36	49 27.84	40 22.72	28 15.90
การติดต่อกับแหล่งชุมชน ยุ่งยากเกินไป	17 9.65	27 15.34	38 21.59	53 30.11	24 13.63	17 9.65

ครูนักเรียนขาดการวางแผน	33	61	33	27	10	12
และการเตรียมตัว	18.75	34.68	18.75	15.34	5.68	6.81
นักเรียนไม่สนใจการไป	4	11	35	47	60	19
ศึกษานอกสถานที่	2.27	6.25	19.88	26.70	34.09	10.79
เจ้าหน้าที่แหล่งชุมชนไม่ให้	2	12	30	57	51	24
ความร่วมมือ	1.13	6.81	17.04	32.38	28.97	13.63
ไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับแหล่ง	30	58	35	30	19	4
ชุมชนที่เพียงพอ	17.04	32.95	19.88	17.04	10.79	2.27

ตารางที่ 15 ปัญหาเกี่ยวกับการไปศึกษานอกสถานที่ พบว่า ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ มีปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด คือ ผู้ปกครองไม่ให้การสนับสนุน ร้อยละ 35.79 รองลงมาเป็น ปัญหาอยู่ในระดับมาก คือ ครูนักเรียนขาดการวางแผนและเตรียมตัว ร้อยละ 34.68 และไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งชุมชนที่เพียงพอ ร้อยละ 32.95 รองลงมาเป็นปัญหาในระดับน้อย คือ เจ้าหน้าที่แหล่งชุมชนไม่ให้ความร่วมมือ ร้อยละ 32.38 และในระดับปานกลาง คือ ความไม่ปลอดภัยในการเดินทาง การขาดระเบียบวินัยของนักเรียน ร้อยละ 31.25

ตารางที่ 16 ปัญหาการติดต่อวิทยากรมาบรรยาย

ปัญหาการติดต่อวิทยากร มาบรรยาย	ระดับของปัญหา					
	มากที่สุด จำนวน ร้อยละ	มาก จำนวน ร้อยละ	ปานกลาง จำนวน ร้อยละ	น้อย จำนวน ร้อยละ	น้อยที่สุด จำนวน ร้อยละ	ไม่มี จำนวน ร้อยละ
นักเรียนไม่ให้ความสนใจ ในการฟังวิทยากรบรรยาย	9 5.11	37 21.02	40 22.72	55 31.25	26 14.77	9 5.11
นักเรียนขาดระเบียบวินัย ในการฟังที่ดี	8 4.54	28 15.90	60 34.09	28 15.90	29 16.47	23 13.06
ผู้บริหารไม่ให้การ สนับสนุน	39 22.15	48 27.27	35 19.88	25 14.20	24 13.63	5 2.84
ไม่ทราบแหล่งที่จะเชิญ วิทยากร	6 3.40	17 9.65	60 34.09	40 22.72	38 21.59	15 8.52

วิทยากรไม่มีเวลามาให้ ความรู้	9 5.11	37 21.02	40 22.72	55 31.25	26 14.77	9 5.11
วิทยากรบรรยายไม่ตรง กับเนื้อหา	8 4.54	28 15.90	60 34.09	28 15.90	29 16.47	23 13.06
ไม่มีชั่วโมงพิเศษสำหรับ วิทยากร	39 22.15	48 27.27	35 19.88	25 14.20	24 13.63	5 2.84
การติดต่อกับวิทยากร ยุ่งยากเกินไป	6 3.40	17 9.65	60 34.09	40 22.72	38 21.59	15 8.52

62

ตารางที่ 16 (ต่อ)

ปัญหาการติดต่อวิทยากร มาบรรยาย	ระดับของปัญหา					ไม่มี จำนวน ร้อยละ
	มากที่สุด จำนวน ร้อยละ	มาก จำนวน ร้อยละ	ปานกลาง จำนวน ร้อยละ	น้อย จำนวน ร้อยละ	น้อยที่สุด จำนวน ร้อยละ	
ไม่มีค่าใช้จ่ายในการเชิญ วิทยากร	9 5.11	37 21.02	40 22.72	55 31.25	26 14.77	9 5.11

ตารางที่ 16 ปัญหาเกี่ยวกับการติดต่อวิทยากรมาบรรยาย พบว่า ครูสังคมนศึกษามี ปัญหาส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง คือ นักเรียนขาดระเบียบวินัยในการฟังที่ดี ไม่ทราบแหล่ง ที่จะเชิญวิทยากร วิทยากรบรรยายไม่ตรงกับเนื้อหา การติดต่อกับวิทยากรยุ่งยากเกินไป ร้อยละ 34.09 รองลงมาเป็นปัญหาที่อยู่ในระดับน้อย คือ นักเรียนไม่สนใจในการฟังวิทยากรบรรยาย ร้อยละ 31.25 ส่วนปัญหาที่อยู่ในระดับมาก คือ ผู้บริหารไม่ให้การสนับสนุน และไม่มีชั่วโมงว่างสำหรับวิทยากร ร้อยละ 27.27

ตารางที่ 17 ปัญหาการสำรวจและสังเกตชุมชน

ปัญหาการสำรวจและ สังเกตชุมชน	ระดับของปัญหา					
	มากที่สุด จำนวน ร้อยละ	มาก จำนวน ร้อยละ	ปานกลาง จำนวน ร้อยละ	น้อย จำนวน ร้อยละ	น้อยที่สุด จำนวน ร้อยละ	ไม่มี จำนวน ร้อยละ
ชุมชนไม่ให้ความร่วมมือ	8 4.54	13 7.38	47 26.70	52 29.54	32 18.18	24 13.63
ห่างไกลชุมชนมากเกินไป	13 7.38	28 15.90	46 26.13	40 22.72	26 14.77	23 13.06
ระยะเวลาไม่เพียงพอ	16 9.09	28 15.90	30 17.04	55 31.25	29 16.47	18 10.22

สภาพภูมิประเทศไม่เอื้อ	9	25	46	42	31	23
อำนาจ	5.11	14.20	26.13	23.86	17.61	13.06

ตารางที่ 17 ปัญหาเกี่ยวกับการสำรวจและสังเกตชุมชน ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่มีปัญหายุ่งในระดับน้อย คือ ระยะเวลาไม่เพียงพอ ร้อยละ 31.25 และชุมชนไม่ให้ความร่วมมือ ร้อยละ 29.54 รองลงมาอยู่ในระดับปานกลาง คือ ห่างไกลชุมชนมากเกินไป และสภาพภูมิประเทศไม่เอื้ออำนาจ ร้อยละ 26.13

ตารางที่ 18 ปัญหาการสัมภาษณ์บุคคล

ปัญหาการสัมภาษณ์บุคคล	ระดับของปัญหา					
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	ไม่มี
	จำนวน	จำนวน	จำนวน	จำนวน	จำนวน	จำนวน
	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ
ขาดบุคลากรที่เป็นแบบอย่างที่ดี	13	38	50	37	25	13
	7.38	21.59	28.40	21.02	14.20	7.38
บุคลากรไม่ให้ความร่วมมือ	10	24	30	61	42	9
	5.68	13.63	17.04	34.65	23.86	5.11
บุคลากรไม่ให้ความรู้ที่ตรง	10	14	52	47	38	15

กับเนื้อหา	5.68	7.95	29.54	26.70	21.59	8.52
ขาดการวางแผนล่วงหน้า	19	17	52	38	26	24
ที่ดี	10.79	9.62	29.54	21.59	14.77	13.63
ไม่มีเวลาเพียงพอสำหรับ	10	31	56	34	33	12
ดำเนินการ	5.68	17.61	31.81	19.31	18.75	6.81

ตารางที่ 18 ปัญหาเกี่ยวกับการสัมภาษณ์บุคคล ครูสังคมนาศึกษาส่วนใหญ่มามีปัญหาอยู่ในระดับน้อย คือ บุคลากรไม่ให้ความร่วมมือ ร้อยละ 34.65 รองลงมาเป็นปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง คือ ไม่มีเวลาเพียงพอสำหรับดำเนินการ ร้อยละ 31.81 บุคลากรไม่ให้ความรู้ที่ตรงกับเนื้อหา ขาดการวางแผนล่วงหน้าที่ดี ร้อยละ 29.54 และขาดบุคลากรที่เป็นแบบอย่างที่ดี ร้อยละ 28.40

ตารางที่ 19 ปัญหาการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน

ปัญหาการเข้าร่วมกิจกรรม ในชุมชน	ระดับของปัญหา					
	มากที่สุด จำนวน ร้อยละ	มาก จำนวน ร้อยละ	ปานกลาง จำนวน ร้อยละ	น้อย จำนวน ร้อยละ	น้อยที่สุด จำนวน ร้อยละ	ไม่มี จำนวน ร้อยละ
นักเรียนไม่สนใจกิจกรรมที่ ชุมชนจัดขึ้น	13 7.38	38 21.59	50 28.40	37 21.02	25 14.20	13 7.38
ชุมชนไม่ให้ความร่วมมือ	10 5.68	24 13.63	30 17.04	61 34.65	42 23.86	9 5.11

ขาดการวางแผนร่วมกัน	10	14	52	47	38	15
ระหว่างโรงเรียนกับ	5.68	7.95	29.54	26.70	21.59	8.52
ชุมชน						
ขาดแคลนงบประมาณ	19	17	52	38	26	24
	10.79	9.65	29.54	21.59	14.77	13.63
ต้องใช้ระยะเวลามากเกินไป	3	38	56	39	38	2
	1.70	21.59	31.81	22.15	21.59	1.13
ขาดการร่วมมือกันกับ	10	31	56	34	33	12
บุคลากรในโรงเรียน	5.68	17.61	31.81	19.31	18.75	6.81
ผู้บริหารไม่ให้การ	9	22	35	42	53	15
สนับสนุน	5.11	12.50	19.88	23.86	30.11	8.52

ตารางที่ 19 ปัญหาการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน พบว่า ครูสังกัดศึกษาส่วนใหญ่มี ปัญหาในระดับน้อย คือ ชุมชนไม่ให้ความร่วมมือ ร้อยละ 34.65 รองลงมาเป็นปัญหาอยู่ใน ระดับปานกลาง คือ ต้องใช้ระยะเวลามากเกินไป และขาดการมือกับบุคลากรในโรงเรียน ร้อยละ 31.81 ส่วนอยู่ในระดับน้อยที่สุด คือ ผู้บริหารไม่ให้การสนับสนุน ร้อยละ 30.11

ตารางที่ 20 ปัญหาการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร

ปัญหาการศึกษาค้นคว้า จากเอกสาร	ระดับของปัญหา					
	มากที่สุด จำนวน ร้อยละ	มาก จำนวน ร้อยละ	ปานกลาง จำนวน ร้อยละ	น้อย จำนวน ร้อยละ	น้อยที่สุด จำนวน ร้อยละ	ไม่มี จำนวน ร้อยละ
ไม่มีแหล่งข้อมูลที่เพียงพอ	29 16.47	39 22.15	38 21.59	32 18.18	22 12.50	16 9.09
ไม่มีห้องสมุดที่จะบริการ	21	28	35	45	36	11

	11.93	15.90	19.88	25.56	20.45	6.25
ไม่มีเอกสารที่เพียงพอ	25	37	47	25	26	16
	14.20	21.02	26.70	14.20	14.77	9.09
ขาดแคลนเจ้าหน้าที่แนะนำ ที่ถูกต้อง	29	32	49	25	26	15
	16.47	18.18	27.84	14.20	14.77	8.52
ไม่มีเวลาเพียงพอที่จะ ศึกษาค้นคว้า	24	30	38	48	27	9
	13.63	17.04	21.59	27.27	15.34	5.11

ตารางที่ 20 ปัญหาการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง คือ ขาดแคลนเจ้าหน้าที่แนะนำที่ถูกต้อง ร้อยละ 27.84 และไม่มีเอกสารที่เพียงพอ ร้อยละ 26.70 รองลงมาอยู่ในระดับน้อย คือ ไม่มีเวลาเพียงพอที่จะศึกษาค้นคว้า ร้อยละ 27.27 และไม่มีห้องสมุดที่จะบริการ ร้อยละ 25.56 ในระดับมาก คือ ไม่มีแหล่งข้อมูลที่เพียงพอ ร้อยละ 22.15

ตารางที่ 21 ปัญหาการพึงอภิปราย ได้ว่าที่ ปาฐกถา ทั้งในและนอกสถานที่

ปัญหาการพึงอภิปราย ได้ว่าที่ ปาฐกถา ทั้งในและนอกสถานที่	ระดับของปัญหา					
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	ไม่มี
	จำนวน	จำนวน	จำนวน	จำนวน	จำนวน	จำนวน
	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ
นักเรียนขาดระเบียบวินัย ในการฟัง	8	13	47	52	32	24
	4.54	7.38	26.70	29.54	18.18	13.63

ไม่มีเวลาเพียงพอในการจัด	16	39	48	40	24	9
	9.09	22.15	27.27	22.72	13.63	5.11
ขาดแคลนวัสดุ อุปกรณ์	23	38	55	23	22	15
ในการจัด	13.06	21.59	31.25	13.06	12.50	8.52
นักเรียนขาดความรับผิดชอบ	23	40	34	49	24	-
	13.06	22.72	19.31	27.84	13.63	
นักเรียนไม่กล้าแสดงออก	25	49	44	30	28	3
ในเรื่องความคิดเห็น	14.20	27.84	25.00	17.04	15.90	1.70
การอภิปราย						
ขาดแคลนงบประมาณ	42	46	38	33	14	3
	23.86	26.13	21.59	18.75	7.95	1.70

ตารางที่ 23 ปัญหาการจัดกิจกรรมความคิดเห็นของนักเรียน ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง คือ ขาดแคลนวัสดุ อุปกรณ์ในการจัด ร้อยละ 31.25 และไม่มีเวลาเพียงพอในการจัด ร้อยละ 27.27 รองลงมาอยู่ในระดับมาก คือ นักเรียนไม่กล้าแสดงออกในเรื่องความคิดเห็น การอภิปราย ร้อยละ 27.84 และขาดแคลนงบประมาณ ร้อยละ 26.13 ส่วนปัญหาอยู่ในระดับน้อย คือ นักเรียนขาดความรับผิดชอบ ร้อยละ 27.84

ตารางที่ 24 ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะ

ประโยชน์ที่ได้รับจาก	ระดับของความคิดเห็น					
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	ไม่เห็น
แหล่งชุมชนคุ้มค่ากับเวลา	จำนวน	จำนวน	จำนวน	จำนวน	จำนวน	จำนวน
และงบประมาณที่เสียไป	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	น

ทำให้นักเรียนสนใจที่จะเรียน	22	54	58	22	20	-
	12.50	30.68	32.95	12.50	11.36	
แหล่งชุมชนช่วยให้การเรียนการสอนได้เนื้อหามากขึ้น	54	53	28	26	15	-
	30.68	30.11	15.90	14.77	8.52	
สมควรจะใช้แหล่งชุมชนประกอบการเรียนการสอนให้มากยิ่งขึ้น	34	64	52	20	6	-
	19.31	36.36	29.54	11.36	3.40	
ควรให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการใช้แหล่งชุมชนตั้งแต่การวางแผนดำเนินการและการประเมินผลด้วย	46	50	51	21	8	-
	26.13	28.40	28.97	11.93	4.54	

ตารางที่ 24 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประโยชน์ที่ได้รับจากแหล่งชุมชน คำนึงค่ากับเวลาและงบประมาณที่เสียไป พบว่า ของครูสังกัดมศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก คือ เห็นว่าสมควรจะใช้แหล่งชุมชนประกอบการเรียนการสอนให้มากยิ่งขึ้น ร้อยละ 36.36 และแหล่งชุมชนช่วยในการเรียนการสอนได้เนื้อหามากขึ้น ร้อยละ 30.68 รองลงมาอยู่ในระดับปานกลาง คือ เห็นว่าทำให้นักเรียนสนใจที่จะเรียน ร้อยละ 32.95 และควรให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการใช้แหล่งชุมชนตั้งแต่การวางแผนดำเนินการ และการประเมินผลด้วย ร้อยละ 28.97

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อเป็นการศึกษาถึงประเภทของแหล่งชุมชน ลักษณะการใช้ของแหล่งชุมชน ปัญหา ความต้องการ ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะ ในการใช้แหล่งชุมชนประกอบการสอนวิชา สังคมศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา ของจังหวัดขอนแก่น

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มประชากรเป็นครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา ของจังหวัดขอนแก่น จำนวน 176 คน เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามชนิดตรวจคำตอบ มาตราส่วนประเมินค่า และแบบบรรยาย การเก็บข้อมูลโดยทางไปรษณีย์ และผู้วิจัยเองในบางส่วน

การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้คำนวณใช้ค่าร้อยละ

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพการใช้แหล่งชุมชนประกอบการสอนวิชา สังคมศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา ของจังหวัดขอนแก่น ได้พบผลการวิจัย ซึ่งพอสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. สภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่าครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่จะเป็นเพศหญิง มากกว่าเพศชาย มีอายุระหว่าง 31 - 35 ปี สำเร็จการศึกษาขั้นสูงสุดระดับปริญญาตรี ส่วนมากสำเร็จวิชาเอกสังคมศึกษา ทำการสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 2 และ 3 เป็นส่วนใหญ่ และมีจำนวนคาบที่สอนอยู่ระหว่าง 16 - 20 คาบต่อสัปดาห์ มีประสบการณ์ในการสอนอยู่ระหว่าง 1 - 5 ปี นอกจากทำการสอนประจำแล้วยังได้รับมอบหมายหน้าที่อื่น ๆ เช่น เป็นที่ปรึกษาประจำชั้น งานวิชาการ งานธุรการ งานปกครอง ทะเบียน และวัดผล

2. ประเภทของแหล่งชุมชนที่ใช้ประกอบการสอนวิชาสังคมศึกษา ประเภทบุคคลใช้ใน ระดับปานกลาง คือ พระสงฆ์ นักบวช ซึ่ง น้อยที่สุด คือ เจ้าหน้าที่ของเอกชน ประเภทสถานที่ใช้ใน ระดับน้อยที่สุด คือ โรงฆ่าสัตว์ ศาล สนามบิน พิพิธภัณฑ์ โรงงานอุตสาหกรรม สถานีนขนส่ง ส่วนที่ใช้ในระดับปานกลาง คือ ห้องสมุด ทั้งของทางราชการและเอกชน ประเภททรัพยากรธรรมชาติ พบว่า ครูสังคมศึกษาใช้อยู่ในระดับน้อย คือ ป่าไม้ แร่ธาตุ ในระดับปานกลาง คือ พืช อยู่ในระดับมาก คือ แหล่งน้ำตามธรรมชาติ แหล่งชุมชนประเภทโบราณสถาน โบราณวัตถุ ใช้อยู่ในระดับน้อยที่สุด ได้แก่ ปราสาทหิน อำเภอเปือยน้อย แหล่งเมืองเก่า อำเภอชุมแพ แหล่งเมืองเก่า อำเภอภูเวียง แหล่งซากสัตว์โบราณ อำเภอภูเวียง ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม พระธาตุขามแก่น และพระพุทธรูปที่สำคัญ สำหรับแหล่งชุมชนประเภทเอกสาร สิ่งพิมพ์ ใช้อยู่ในระดับปานกลางเป็นส่วนใหญ่ คือ หนังสือพิมพ์ ทั้งของส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น ใช้ในระดับมาก คือ เอกสารที่เกี่ยวกับความรู้เรื่องประวัติศาสตร์ ส่วนแหล่งชุมชนประเภทประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ ส่วนใหญ่ใช้อยู่ในระดับน้อย คือ การทรงเจ้า ผีตาแฮก ในระดับปานกลาง คือ การแต่งงาน ผีปูด ในระดับมาก คือ ฮีต 12 เดือน และผูกเสี่ยว

3. ลักษณะการใช้แหล่งชุมชนในส่วนที่เกี่ยวกับวิธีใช้แหล่งชุมชน พบว่า ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ใช้แหล่งชุมชนประกอบการสอนอยู่ในระดับมาก คือ การเข้าร่วมกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้น เช่น การทำบุญต่าง ๆ ประเพณีที่สำคัญ การศึกษาหาข้อมูลจากสื่อมวลชนต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ การไปศึกษาจากแหล่งเอกสารต่าง ๆ ในระดับปานกลาง คือ การจัดให้ไปชมนิทรรศการ การฟังอภิปราย ปาฐกถา ใ้วาทีนออกห้องเรียน ในระดับน้อย คือ การจัด

กิจกรรมสังเกตชุมชนและการไปศึกษานอกสถานที่ ช่วงระยะเวลาที่ใช้แหล่งชุมชนส่วนใหญ่จะไม่ใช้วันหยุดราชการ และนอกเวลาเรียน พบว่า ครูสังคมศึกษาใช้แหล่งชุมชนในช่วงเวลาเรียนปกติ

กิจกรรมที่ปฏิบัติก่อนการใช้แหล่งชุมชน ครูสังคมศึกษาปฏิบัติอยู่ในระดับมาก คือ การปรึกษาหารือร่วมกันระหว่างครูและนักเรียน โดยมีการวางแผนร่วมกันและการแบ่งกลุ่ม กำหนดหน้าที่รับผิดชอบ อบรมบรรยายและระเบียบวินัยในการไปศึกษานอกสถานที่ ในระดับปานกลาง คือ ชี้แจงให้ความรู้เกี่ยวกับแหล่งชุมชนที่จะไปศึกษา ศึกษาเอกสาร จดสาร แผ่นพับ

กิจกรรมที่ปฏิบัติหลังจากการใช้แหล่งชุมชน พบว่าครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ปฏิบัติอยู่ในระดับมาก คือ ให้นักเรียนเขียนรายงาน ครูและนักเรียนสรุปร่วมกัน ในระดับปานกลาง คือ การอภิปรายร่วมกันถึงสิ่งที่ได้รับมา และทำแบบสอบถามและแบบทดสอบ

4. ปัญหาและอุปสรรคในการใช้แหล่งชุมชนประกอบการสอน ได้แก่ การไปศึกษานอกสถานที่ พบว่า ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่มีปัญหาในระดับน้อยที่สุด คือ ผู้ปกครองไม่ให้การสนับสนุน รองลงมาเป็นปัญหาอยู่ในระดับมาก คือ ครูและนักเรียนขาดการวางแผนและการเตรียมตัว ไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งชุมชนที่เพียงพอ ส่วนปัญหาอยู่ในระดับน้อย คือ เจ้าหน้าที่ไม่ให้ความร่วมมือและเป็นปัญหาในระดับปานกลาง คือ ความไม่ปลอดภัยในการเดินทาง การขาดระเบียบวินัยของนักเรียน

ปัญหาเกี่ยวกับการเชิญวิทยากรมาบรรยายให้นักเรียนฟัง ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง คือ นักเรียนขาดระเบียบวินัยในการฟังที่ดี ไม่ทราบแหล่งข้อมูลที่จะเชิญวิทยากร วิทยากรบรรยายไม่ตรงกับเนื้อหา การติดต่อกับวิทยากรยุ่งยากเกินไป เป็นปัญหาอยู่ในระดับมาก คือ ผู้บริหารไม่ให้การสนับสนุน ไม่มีชั่วโมงว่างสำหรับวิทยากร

ส่วนปัญหาการสำรวจและสังเกตแหล่งชุมชน ครูสังคมศึกษามีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง คือ ห่างไกลชุมชนมากเกินไป สภาพภูมิประเทศไม่เอื้ออำนวย ส่วนปัญหาในระดับน้อย คือ ระยะเวลาไม่เพียงพอ และชุมชนไม่ให้ความร่วมมือ

ปัญหาการสัมภาษณ์บุคคล ครูสังคมศึกษามีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง คือ ไม่มีเวลาเพียงพอในการดำเนินการ บุคลากรไม่ให้ความรู้ที่ตรงกับเนื้อหา ขาดการวางแผนล่วงหน้า และขาดแคลนบุคลากรที่เป็นแบบอย่างที่ดี ส่วนปัญหาในระดับน้อย คือ บุคลากรไม่ให้ความร่วมมือ

ปัญหาการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน ครูสังคมศึกษามีปัญหาอยู่ในระดับน้อย คือ ชุมชนไม่ให้ความร่วมมือ ในระดับปานกลาง คือ ต้องใช้ระยะเวลามากเกินไป ขาดความร่วมมือกับบุคลากรในโรงเรียน ส่วนที่เป็นปัญหาน้อยที่สุด คือ ผู้บริหารไม่ให้การสนับสนุน

ปัญหาการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ครูสังคมศึกษามีปัญหาอยู่ในระดับมาก คือ ไม่มีแหล่งข้อมูลที่เพียงพอ ในระดับปานกลาง คือ ขาดแคลนเจ้าหน้าที่แนะนำที่ถูกต้อง ไม่มีเอกสารที่เพียงพอ ปัญหาในระดับน้อย คือ ไม่มีเวลาศึกษาค้นคว้าและไม่มีห้องสมุดที่จะบริการ

ปัญหาการฟังอภิปราย โต้วาทิ ปาฐกถา ทั้งในและนอกสถานที่ ครูสังคมศึกษามีปัญหาอยู่ในระดับมาก คือ ไม่มีสถานที่และอุปกรณ์ที่ดี จึงทำให้นักเรียนขาดความสนใจที่จะฟัง ในระดับปานกลาง คือ เนื้อหาไม่เป็นที่สนใจของนักเรียน ในระดับน้อย คือ มีเวลาฟังน้อยเกินไป นักเรียนขาดระเบียบวินัยในการฟัง

ปัญหาการใช้สื่อมวลชน เช่น วิทยุ โทรทัศน์ ครูสังคมศึกษามีปัญหาในระดับปานกลาง คือ ขาดแคลนเครื่องมือและอุปกรณ์ ไม่มีชั่วโมงว่างที่จะดำเนินการ ในระดับน้อย คือ ขาดความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ด้านโสตทัศนอุปกรณ์

สำหรับปัญหาการจัดกิจกรรมแสดงความคิดเห็นของนักเรียน ครูสังคมศึกษามีปัญหาอยู่ในระดับมาก คือ นักเรียนไม่กล้าแสดงออกในเรื่องความคิดเห็น การอภิปราย และขาดแคลนงบประมาณ ในระดับปานกลาง คือ การขาดแคลนวัสดุ อุปกรณ์ ไม่มีเวลาเพียงพอในการจัด

ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากเห็นว่า สมควรใช้แหล่งชุมชนประกอบการสอนให้มากยิ่งขึ้น แหล่งชุมชนช่วยในการเรียนการสอนได้เนื้อหามากยิ่งขึ้น ในระดับปานกลางเห็นว่า ทำให้นักเรียนสนใจที่จะเรียน และควรให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการใช้แหล่งชุมชน ตั้งแต่การวางแผนดำเนินการ และการประเมินผลด้วย

สำหรับข้อเสนอแนะ ส่วนใหญ่เห็นว่าควรจัดงบประมาณในการดำเนินการใช้แหล่งชุมชนให้มากยิ่งขึ้น ผู้บริหารควรสนับสนุนในการใช้แหล่งชุมชนให้มากยิ่งขึ้น และควรจะมีคณะกรรมการจัดทำทำเนียบแหล่งชุมชนที่มีอยู่ภายในระดับจังหวัด เพื่อที่ครูผู้สอนจะสามารถค้นคว้าแนะนำแหล่งชุมชนมาใช้ได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพการใช้แหล่งชุมชนประกอบการสอนวิชา สังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา ของจังหวัดขอนแก่นนั้น ผลของการศึกษาวิจัยสามารถอภิปรายได้ดังนี้

1. สภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม อาจารย์ที่สอนวิชาสังคมศึกษาส่วนใหญ่จะเป็นหญิงมากกว่าชาย มีอายุโดยเฉลี่ย 31 - 35 ปี และรองลงมา 26 - 30 ปี ซึ่งเป็นวัยที่มีสมรรถภาพไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย สติปัญญา ความคิดสร้างสรรค์ ความมีเหตุผลและการตัดสินใจ มีประสบการณ์ในการทำงานในช่วง 1 - 5 ปี นับว่ามีประสบการณ์พอสมควร มีความรู้ขั้นต่ำอยู่ในระดับปริญญาตรีและวิชาเอกส่วนใหญ่ คือ สังคมศึกษา นอกจากนั้นก็เป็นวิชาสังคมวิทยา ประชากรศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ ตลอดจนวิชาภูมิศาสตร์ จะเห็นได้ว่าเป็นวิชาที่เกี่ยวข้องกับวิชาสังคมศึกษาทั้งสิ้น ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่จะทำการสอนอยู่ระหว่าง 16 - 20 คาบต่อสัปดาห์ ซึ่งถือว่าเป็นภาระ นอกจากจะทำการสอนตามปกติแล้ว ยังได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ เป็นต้นว่า งานธุรการ งานวิชาการ งานการปกครอง งานทะเบียนและงานบริการ เป็นต้น ดังนั้นจึงถือได้ว่าครูสังคมศึกษามีภาระหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบมาก ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอาจจะทำไม่ได้เต็มที่ ถึงอย่างไรก็ตาม ถ้าหากครูสังคมศึกษาได้มีการวางแผนในการปฏิบัติงานอย่างมีระบบเพื่อที่จะพยายามแก้ไข ปรับปรุงประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ โดยเฉพาะในด้านการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ก็จะไม่เกินความสามารถของครูสังคมศึกษาไปได้ ซึ่งจะต้องเน้นในการใช้แหล่งชุมชนมาประกอบการสอนให้มากยิ่งขึ้น จะเป็นผลดีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อที่จะให้นักเรียนได้รับประโยชน์อย่างสูงสุด

2. ประเภทของแหล่งชุมชนที่ใช้ประกอบการสอนวิชาสังคมศึกษาที่เป็นประเภทบุคลากรครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ใช้ในระดัปลานกลาง คือ พระ นักบวช ชี อาจจะเป็นบุคลากรที่อยู่ใกล้ชิดกับทางโรงเรียนมากกว่าอย่างอื่น ซึ่งครูผู้สอนสามารถที่จะเลือกใช้ได้มากกว่าประเภทอื่น และเป็นทีเคารพของบรรดาบุคคลทั่วไปและมีอยู่ทุกหมู่บ้าน สามารถติดต่อได้สะดวก รวดเร็วกว่าประเภทอื่น ดังเช่นเจ้าหน้าที่ของเอกชนซึ่งหายากในสภาพชนบทที่มีเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานของภาคเอกชน

ประเภทสถานที่พบว่ามีการใช้อยู่ในระดับปานกลาง คือ ห้องสมุดทั้งของราชการและเอกชน โบสถ์ มัสยิด สนามกีฬา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชาติ แจ่มนุช (2527: บทคัดย่อ) ประพนธ์ จันทรัตน์ (2532: 126-127) และพิชชา นันทวิเขตพงษ์ (2535: 75) ที่พบว่า การใช้ห้องสมุดประกอบการสอนนั้นเพื่อต้องการเพิ่มประสบการณ์ให้แก่ให้นักเรียนให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น นักเรียนสามารถค้นคว้า ทั้งนี้เนื่องจากว่าห้องสมุดเป็นแหล่งสะสมความรู้ วิทยาการ เอกสารที่อยู่ใกล้ตัวนักเรียนมากที่สุด และนักเรียนสามารถใช้ได้สะดวกรวดเร็ว ส่วนที่ครูสังคมส่วนใหญ่ใช้อยู่ในระดับน้อยที่สุด คือ โรงฆ่าสัตว์ ศาล สนามบิน พิพิธภัณฑ์ โรงงานอุตสาหกรรม สถานีขนส่ง และตลาดสด ทั้งที่สถานเหล่านี้เป็นสถานที่สำคัญต่อการจัดประสบการณ์ตรงให้แก่ให้นักเรียนได้ดีที่สุด สมควรที่จะให้นักเรียนได้เรียนรู้

ประเภททรัพยากรธรรมชาติ พบว่า มีการใช้ประกอบการเรียนการสอนในระดับมาก คือ แหล่งน้ำตามธรรมชาติ ในระดับปานกลาง คือ พืช ส่วนที่พบในระดับน้อยที่สุด คือ สัตว์ป่า รวมทั้งสวนสัตว์ อาจเนื่องมาจากในปัจจุบันนี้ ป่าไม้ธรรมชาติในจังหวัดขอนแก่นมีจำนวนน้อย ตลอดจนสัตว์ป่าเกือบจะไม่มีแล้ว รวมทั้งไม่มีสวนสัตว์ที่เป็นของทางราชการที่จะบริการให้ดูชมได้ คงมีแต่ของเอกชนที่เปิดบริการให้ดูชมเพียงไม่มากนัก และมีสัตว์จำนวนน้อยไม่พอที่จะศึกษาได้อย่างทั่วถึง ตลอดจนเก็บค่าบริการที่แพง ทำให้ครูสังคมศึกษาใช้บริการได้น้อย

สำหรับโบราณสถาน โบราณวัตถุ พบว่า ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ใช้อยู่ในระดับที่น้อยที่สุดทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นปราสาทคู่อำเภอเปือยน้อย แหล่งเมืองเก่า อำเภอชุมแพ แหล่งเมืองเก่า อำเภอภูเวียง แหล่งซากสัตว์โบราณ อำเภอภูเวียง ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมขอนแก่น พระธาตุขามแก่น และพระพุทธรูปที่สำคัญ ซึ่งครูสังคมศึกษายังมองไม่เห็นคุณค่าของแหล่งโบราณสถาน โบราณวัตถุทั้งหลายเหล่านั้น ซึ่งแต่ละแห่งเป็นแหล่งที่มีคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมอย่างยิ่ง โดยเฉพาะศูนย์ศิลปวัฒนธรรมขอนแก่น เป็นแหล่งที่รวบรวมเอาศิลปวัฒนธรรมของภาคอีสานไว้อย่างมากมาย สามารถที่จะนำมาประกอบการสอนให้นักเรียนได้เกิดประสบการณ์ตรงในการเรียนรู้ ซึ่งเป็นการสอนให้นักเรียนมิให้เกิดความเบื่อหน่ายต่อการเรียนรู้ได้ (Remy 1972: 591) ส่วนประเภทเอกสาร สิ่งพิมพ์ พบว่า ใช้อยู่ในระดับมากที่สุด คือ เอกสารที่เกี่ยวกับความรู้เรื่องประวัติศาสตร์ ในระดับปานกลาง คือ หนังสือพิมพ์ ทั้งส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น และในระดับน้อย คือ เอกสารด้านธุรกิจ

ประเพณี ความเชื่อ พบว่า ใช้ในระดับมาก คือ ฮีต 12 เดือน ผูกเสี้ยว ในระดับปานกลาง คือ ประเพณีแต่งงาน ความเชื่อเรื่องผีปูด และบุญบั้งไฟ ซึ่งความเชื่อในเรื่องผีปูดในสภาพปัจจุบันนี้มุ่งเน้นในเรื่องการอนุรักษ์ป่าเป็นสำคัญ โดยเฉพาะดอนปู่ตาประจำหมู่บ้าน ซึ่งถือว่าเป็นการอนุรักษ์รักษาป่าของชุมชนแต่ละหมู่บ้าน โดยสอนให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญของดอนปู่ตาด้วยตนเอง และได้มีการเผยแพร่จากทางด้านสื่อมวลชนเป็นสำคัญ จึงทำให้ครูสังคมศึกษาใช้แหล่งชุมชนประเภทนี้มากกว่าประเพณีแห่นางแมว การเผาศพ ผีตาแฮก ซึ่งแต่ละประเภท ครูสังคมศึกษาเห็นว่าไม่มีประโยชน์ต่อการเรียนการสอนมากนัก จึงมีการใช้ประกอบการสอนน้อยกว่าประเภทอื่น

3. ลักษณะการใช้แหล่งชุมชนประกอบการสอนวิชาสังคมศึกษา พบว่า ใช้อยู่ในระดับมาก คือ การเข้าร่วมกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้น เช่น การทำบุญต่าง ๆ ประเพณีสำคัญ ๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรลักษณ์ รัตติกาลชลากร (2525: 128) ที่พบว่า ครูใช้แหล่งชุมชนประกอบการสอนในระดับมาก คือ การพานักเรียนไปร่วมกิจกรรมของชุมชน และงานวิจัยของ

ชำนาญ วัฒน (2529: 432) พบว่า ครูใช้วัดหรือสถานที่สำคัญมากที่สุดในการจัดการเรียนการสอนในลักษณะพานักเรียนไปร่วมกิจกรรมของชุมชน เพราะการให้นักเรียนมีส่วนร่วมกิจกรรมของชุมชน ทำให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ตรงในกิจกรรมนั้น ๆ ด้วยการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากสื่อมวลชนต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ ส่วนครูสังคมนาศึกษาใช้ในระดับปานกลาง คือ การจัดให้ไปชมพรรคการเมือง ฟังอภิปราย ปาฐกถา ได้ว่าที่ จัดให้นักเรียนแสวงหาความรู้โดยวิธีการสำรวจชุมชน พบว่าครูสังคมนาศึกษาใช้อยู่ในระดับน้อย คือ การสำรวจชุมชน และการไปศึกษานอกสถานที่ ซึ่งแต่ละกิจกรรมเป็นการพานักเรียนออกนอกห้องเรียนเพื่อหาความรู้จากประสบการณ์ตรง โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับสภาพภูมิประเทศ แหล่งทรัพยากร ประวัติความเป็นมา ทำให้เกิดการเรียนรู้จากการได้สัมผัสตรง นอกจากครูผู้สอนแต่เพียงอย่างเดียว

สำหรับช่วงระยะเวลาที่ใช้แหล่งชุมชนประกอบการสอนพบว่า ครูส่วนใหญ่จะใช้ช่วงเวลาที่เปิดเรียนมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิทยา นันทวิเชตพงษ์ (2535: 78) ที่พบว่า ครูสังคมนาศึกษาใช้เวลาเรียนในการไปศึกษานอกสถานที่ และพบกับวิทยากร เนื่องจากในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นเวลาที่ทางราชการ หรือสถานที่ต่าง ๆ เปิดทำการ สามารถติดต่อได้สะดวก ส่วนวันหยุดราชการและหลังเวลาราชการ ครูสังคมนาศึกษาส่วนใหญ่ไม่นิยมใช้ เนื่องจากมีภาระกิจจะต้องปฏิบัติในช่วงเวลาดังกล่าว เป็นต้นว่าประกอบอาชีพ พักผ่อน หรืออยู่กับครอบครัว

สำหรับกิจกรรมปฏิบัติก่อนการใช้แหล่งชุมชนพบว่า ครูสังคมนาศึกษาส่วนใหญ่ใช้วิธีการปรึกษาหารือระหว่างครูและนักเรียนโดยมีการวางแผนร่วมกัน และแบ่งกลุ่มกำหนดความรับผิดชอบ อบรมเกี่ยวกับมรรยาทและระเบียบวินัยในการไปศึกษานอกสถานที่ หรือมรรยาทในการฟังคำบรรยายจากวิทยากร ส่วนวิธีที่ครูสังคมนาศึกษาปฏิบัติก่อนการใช้แหล่งชุมชนในระดับกลาง คือ การที่ครูสังคมนาศึกษาให้นักเรียนศึกษาจากหนังสือ เอกสาร จุลสาร แผ่นพับก่อนไปศึกษานอกสถานที่ ตลอดจนการจัดฉายภาพยนตร์ วิทยุทัศน์ ภาพนิ่ง สไลด์เกี่ยวกับแหล่งชุมชนจะไปศึกษา ส่วนกิจกรรมปฏิบัติหลังการใช้แหล่งชุมชนพบว่า ครูสังคมนาศึกษาใช้ใน ระดับมาก คือ ให้นักเรียนเขียนรายงาน ในระดับปานกลาง คือ ครูและนักเรียนร่วมกันสรุป และทำแบบสอบถามและแบบทดสอบ

4. ปัญหา อุปสรรคในการใช้แหล่งชุมชนประกอบการสอนวิชาสังคมนาศึกษา ปัญหาเกี่ยวกับการไปศึกษานอกสถานที่ พบในระดับมาก คือ การขาดการวางแผนและการเตรียมตัว ไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วนิดา เลหาวัฒน์ (2526: 116) พิทยา นันทวิเชตพงษ์ (2536: 78) ที่พบว่า ครูผู้สอนวิชาสังคมนาศึกษาไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งชุมชนนั้น ๆ อย่างเพียงพอ ทำให้เกิดความสับสน และยุ่งยากในการที่จะใช้แหล่งชุมชน

จากการวิจัยพบว่า ผู้ปกครองให้การสนับสนุน เห็นคุณค่าของการไปศึกษาออกสถานที่ ตลอดจนนักเรียนมีความสนใจในการไปศึกษาหาความรู้ แต่ก็ยังมีปัญหาในด้านครูและนักเรียนขาดการวางแผน และการเตรียมตัว ซึ่งอาจเป็นส่วนหนึ่งที่ผู้บริหารไม่ให้การสนับสนุน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรลักษณ์ รัตติกาลชลากร (2525: 128) ประสิทธิ์ อามาตร์ (2529: 134) พิทยา นันทวิเชตพงษ์ (2536: 78) ที่พบว่า ผู้บริหารและครูที่อยู่ในโรงเรียนเดียวกันไม่ให้การสนับสนุน ไม่เห็นคุณค่าและความสำคัญของการใช้แหล่งชุมชน และความปลอดภัยในการเดินทาง การขาดระเบียบวินัยของนักเรียน ค่าใช้จ่ายไม่คุ้มค่ากับประโยชน์ที่ได้รับ ตลอดจนเสียเวลาในการดำเนินการมากเกินไป

ส่วนปัญหาในการติดต่อวิทยากรมาบรรยายให้นักเรียนฟัง คือ นักเรียนขาดระเบียบวินัยในการฟังที่ดี ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากโรงเรียนมีอาคารสถานที่บรรยายไม่เหมาะสม เป็นต้นว่า ห้องประชุมหรืออุปกรณ์ในการดำเนินการไม่ดี จึงทำให้นักเรียนขาดความสนใจ รวมทั้งวิทยากรบรรยายไม่ตรงกับเนื้อหา ทั้งนี้เนื่องจากไม่ค่อยมีวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถในท้องถิ่นมากนัก รวมทั้งครูส่งคนศึกษาในโรงเรียนไม่ทราบแหล่งข้อมูลในการที่เชิญวิทยากรที่ดีมาให้ความรู้ รวมทั้งการติดต่อกับวิทยากรยุ่งยากเกินไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วนิดา เลหาวัฒน์ (2520: 117) ที่พบว่า ครูไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งวิชาการในชุมชน การติดต่อยุ่งยากเกินไป ไม่มีชั่วโมงพิเศษสำหรับวิทยากร จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้ให้นักเรียนขาดความสนใจที่จะฟังวิทยากรบรรยายให้ความรู้

การสำรวจชุมชน พบว่า มีปัญหาเกี่ยวกับโรงเรียนอยู่ห่างไกลกับแหล่งชุมชนมากเกินไป และสภาพภูมิประเทศไม่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินการ อาจเนื่องมาจากว่าโรงเรียนที่อยู่ในชนบท ซึ่งเป็นโรงเรียนประจำตำบล และอำเภอ เป็นโรงเรียนที่ก่อสร้างในสถานที่สาธารณะ ย่อมอยู่ห่างไกลจากชุมชน และบางแห่งมีสภาพที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดกิจกรรม จึงทำให้ครูผู้สอนไม่ได้ดำเนินการกิจกรรมในส่วนนี้ได้เท่าที่ควร

ส่วนการสัมภาษณ์บุคลากร ยังพบว่า มีปัญหาในเรื่องเวลาดำเนินการไม่เพียงพอ บุคลากรในท้องถิ่นไม่มีความรู้เพียงพอที่จะให้แก่แก่นักเรียน ตลอดจนการขาดแคลนบุคลากรที่เป็นแบบอย่างที่ดีที่จะให้นักเรียนไปสัมภาษณ์ ซึ่งในสภาพท้องถิ่นบางแห่งของชนบทที่โรงเรียนตั้งอยู่ ยังไม่มีบุคลากรที่เป็นแบบอย่างที่ดีได้ และสามารถให้ความรู้แก่นักเรียนได้เท่าที่ควร

ส่วนการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน พบว่า ยังมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง คือ ต้องเสียเวลามากในการดำเนินการ และขาดการร่วมมือจากบุคลากรในโรงเรียนด้วยกัน ตลอดจนขาดการวางแผนร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ทั้งนี้อาจจะสืบเนื่องมาจากการบริหารของผู้บริหาร โรงเรียนที่ยังประสานงานงานชุมชนสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ตลอดจนการ

บริหารบุคลากรภายในโรงเรียนทำให้บุคลากรขาดการร่วมมือกันในกิจกรรมส่วนนี้ แต่ทั้งนี้พบว่าผู้บริหารสนับสนุนการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนเป็นอย่างดี ซึ่งถือว่าโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่สนับสนุนซึ่งกันและกัน

ส่วนการค้นคว้าจากแหล่งเอกสาร พบว่า มีปัญหา คือ การขาดแคลนแหล่งข้อมูลไม่เพียงพอ ซึ่งส่วนมากตามโรงเรียนในระดับตำบลเป็นโรงเรียนเปิดทำการเรียนการสอนไม่ได้มานาน ยังขาดแคลนห้องสมุด หนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ ตลอดจนการติดต่อกับแหล่งข้อมูลสื่อสารยังไม่สะดวกเท่าที่ควร ตลอดจนงบประมาณในส่วนนี้มีน้อย ผู้บริหารยังเห็นความสำคัญเรื่องอาคารสถานที่ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นก่อนอื่นมากกว่า รวมทั้งการช่วยเหลือจากเอกชนยังมีน้อย ทำให้โรงเรียนที่เกิดใหม่ในชนบทยังขาดแคลนเป็นส่วนใหญ่

สำหรับการฟังอภิปราย ได้ว่าที่ ปาฐกถา ทั้งในและนอกสถานที่นั้น ยังมีปัญหาในเรื่องอาคารสถานที่ไม่เพียงพอ โดยเฉพาะหอประชุมประจำโรงเรียนที่มีความจุนักเรียนเพียงพอนั้นยังไม่มีสำหรับโรงเรียนระดับตำบล ทำให้เกิดความแออัด รวมทั้งวัสดุอุปกรณ์ ขาดแคลนไม่เพียงพอ จึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้นักเรียนขาดความสนใจในการฟัง ไม่สนใจในกิจกรรมที่จัดขึ้น ทั้งนี้ถ้าเป็นเนื้อหาไม่เป็นที่น่าสนใจหรือวิทยากรไม่มีความรู้ ความสามารถ ยิ่งทำให้เกิดความเบื่อหน่ายต่อการฟังได้ ซึ่งในระดับมัธยมศึกษาเป็นช่วงของวัยรุ่นที่มีอารมณ์ในการฟังที่แปรเปลี่ยนได้ง่าย

ส่วนการใช้สื่อมวลชน เช่น วิทยุ โทรทัศน์ ยังมีปัญหาในเรื่องวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ ขาดแคลน ขาดงบประมาณในการดำเนินการ ถ้ามีก็เป็นเพียงเล็กน้อย โดยเฉพาะโรงเรียนใหญ่ ๆ อยู่ในระดับจังหวัด อำเภอบางแห่งเท่านั้น ส่วนโรงเรียนที่อยู่ในระดับตำบล หมู่บ้าน ยังต้องการวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องใช้อยู่อีกเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะเครื่องใช้ที่เป็นอุปกรณ์ไฟฟ้า ซึ่งมีราคาแพง หายาก ทำให้โรงเรียนมีงบประมาณน้อย จัดซื้อได้เพียงบางส่วน ไม่เพียงพอต่อความต้องการ

สำหรับการจัดกิจกรรมแสดงความคิดเห็นของนักเรียน พบว่า มีปัญหา คือ นักเรียนไม่กล้าแสดงออกในเรื่องความคิดเห็น การอภิปราย ซึ่งเป็นผลเสียอย่างยิ่ง ในการจัดกิจกรรม ควรฝึกให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น อภิปราย มีความกล้าคิด กล้าทำ โดยเฉพาะนักเรียนที่อยู่ในระดับวัยรุ่นที่มีความคิดเห็น ความฝันอยู่แล้ว ถ้าครูผู้สอนได้ส่งเสริม สนับสนุนให้ฝึกอยู่เป็นประจำจะทำให้นักเรียนเป็นคนกล้าแสดงออกในสิ่งที่ต้องการในทางที่ถูกที่ควร อาจจะสืบเนื่องมาจากครูผู้สอนยังใช้วิธีการสอนรูปแบบการยัดตัวครูเป็นศูนย์กลาง มีการสอนแบบบรรยายเป็นประจำ ขาดการฝึกทักษะในส่วนนี้ จึงทำให้นักเรียนขาดประสบการณ์ทางด้านนี้เป็นอย่างมาก

ความต้องการและข้อคิดเห็น ตลอดจนข้อเสนอแนะ จากการวิจัยพบว่า ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการใช้แหล่งชุมชนประกอบการเรียนการสอน และเห็นว่าควรจะใช้แหล่งชุมชนประกอบการสอนให้มากยิ่งขึ้น ตลอดจนเสนอแนะผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดสรรงบประมาณ ควรจะมองเห็นคุณค่าของแหล่งชุมชนให้มากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวนิดา เลหาวัฒน์ (2526: 120) และ พิษยา นันทวิเชตพงษ์ (2535: 78) ที่พบว่า ผู้บริหารไม่ให้ความสำคัญสนับสนุนเท่าที่ควร และไม่เห็นคุณค่า ตลอดจนขาดแคลนในงบประมาณดำเนินการ

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้พบข้อมูลที่สำคัญที่สามารถจะนำไปปรับปรุงแก้ไขการเรียนการสอน โดยเฉพาะวิชาสังคมศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ได้ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษาในเทศก์ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษา

1.1 ควรมีการอบรม นิเทศ หรือเพิ่มพูนความรู้แก่ครูสังคมศึกษาเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากแหล่งชุมชนให้มากยิ่งขึ้น

1.2 ควรกำหนดนโยบายในการบริหารด้านต่าง ๆ ให้ชัดเจน โดยเฉพาะการสนับสนุนเวลา สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนงบประมาณให้แก่ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาได้ใช้ประกอบการสอนให้มากยิ่งขึ้น

1.3 ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ทราบถึงความสำคัญของแหล่งชุมชน อันจะทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างชุมชนและโรงเรียน ในการใช้ประโยชน์จากการใช้แหล่งชุมชนให้มากที่สุด

1.4 ควรมีการติดตามผลและประเมินผลในการใช้แหล่งชุมชน เพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไขให้มีประสิทธิภาพต่อไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา

2.1 ควรศึกษาหลักสูตร แผนการสอน ตลอดจนคู่มือครู เพื่อเลือกใช้แหล่งชุมชนที่ให้ความรู้ได้อย่างเหมาะสมและมีคุณค่า

2.2 ควรสำรวจ จัดทำทะเบียนแหล่งชุมชนที่ให้ความรู้ เพื่อสะดวกในการนำมาใช้ประกอบการสอน

2.3 ควรสนับสนุนให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อเป็นการปลูกฝังความสำนึกในการรักถิ่นฐานของตนเองให้มากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรใช้วิธีดำเนินการวิจัยรูปแบบต่าง ๆ นอกจากนี้ เป็นต้นว่าการสัมภาษณ์ การสำรวจ ซึ่งจะเป็นการได้แนวทางที่แตกต่างจากการใช้แบบสอบถามนี้ด้วย

2. ควรจะใช้แบบสอบถามกับผู้บริหาร ครูผู้สอน นักเรียน และผู้ปกครองนักเรียนด้วย

3. ควรจะมีการศึกษาสภาพการใช้แหล่งชุมชนประกอบการเรียนการสอนวิชาอื่น ๆ ด้วย เนื่องจากว่าในแหล่งชุมชนมีเนื้อหาเป็นจำนวนมากที่ตรง และเหมาะสมกับวิชาอื่น ๆ ด้วย สามารถที่จะนำมาประกอบการเรียนการสอนได้ด้วย

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ คู่มือการบริหารการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2534 กรุงเทพมหานคร อมรินทร์การพิมพ์ 2526
- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2533) กรุงเทพฯ โรงพิมพ์คุรุสภา 2533
- กาญจนา เกียรติประวัติ วิธีสอนทั่วไปและทักษะการสอน กรุงเทพฯ โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช 2524
- เกศินี โชติเสถียร เอกสารประกอบการสอน เทคโน 320 การใช้เทคโนโลยีการสอนในห้องเรียน กรุงเทพฯ ภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2523
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (2535-2539) กรุงเทพฯ รุ่งเรืองการพิมพ์ 2534
- จรรยา เรืองมาลัย และคณะ “การประยุกต์นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการสอนระดับประถมศึกษา” เอกสารสัมมนาการประถมศึกษา นิสิตปริญญาโท ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2533
- ชม ภูมิภาค เทคโนโลยีการสอนสังคมศึกษา กรุงเทพฯ โรงพิมพ์ประสานมิตร 2524
- ชวน หลีกภัย “อย่างก้าวมัธยมศึกษา ยุคประชาธิปไตยคุณ ศธ” วิทยากรย์ (มิถุนายน 2537) หน้า 7
- ชัยขงค์ พรหมวงศ์ “การใช้สื่อการสอนในวิชาสังคมศึกษา” ใน เอกสารการสอนชุดวิชาสังคมศึกษา หน่วยที่ 10 กรุงเทพฯ สาขาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2526
- ชาติ แจ่มนุช “การใช้ประโยชน์จากแหล่งความรู้ในชุมชนประกอบการเรียนการสอนประชากรศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตการศึกษา 1” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท ภาควิชามัธยมศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2527
- ชำนาญ วัฒนะ “การศึกษาสภาพการใช้แหล่งทรัพยากรในชุมชน ในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษา ในจังหวัดบุรีรัมย์” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2529
- ธวัช ปุณโณทก เทียวอีสาน กรุงเทพฯ โรงพิมพ์พิมพ์เกษตร 2532

- นฤมล ตันธสุรเศรษฐ์ “แหล่งวิทยาการในชุมชน” เอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาและ
การใช้แหล่งวิทยาการในชุมชน หน่วยที่ 1 นนทบุรี สาขาศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช 2533
- น้อมฤดี จงพยุหะ, สมใจ ฤทธิสนธิ์ และ พยอม ตันมณี คู่มือการศึกษาวิธีสอน
วิทยาศาสตร์ กรุงเทพฯ โรงพิมพ์มิตรสยาม 2519
- นิคม ชูชื่น “การสำรวจและการใช้แหล่งวิชาการชุมชนจังหวัดสงขลาประกอบการสอนวิชา
วิทยาศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
คณะศิลปศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2526
- นิพนธ์ สุขปริดี โสตทัศนศึกษา กรุงเทพฯ โรงพิมพ์แพรววิทยา 2518
โสตทัศนศึกษา กรุงเทพฯ โรงพิมพ์แพรววิทยา 2521
- ประหยัด จิระวรพงษ์ เทคโนโลยีทางการสอน นครสวรรค์ แสงศิลป์การพิมพ์
2520
- ประอม แสงสว่าง การบริหารการศึกษาเบื้องต้น พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร
บริษัทประยูรวงศ์ จำกัด 2529
- ประพนธ์ จันทรัตน์ “การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นในงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษา
สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 2” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท ภาควิชามัธยมศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2533
- ประสิทธิ์ อามาตร์ “การใช้แหล่งความรู้ในชุมชนในการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของครูโรงเรียนประถมศึกษาเขตการศึกษา 10” วิทยานิพนธ์
ปริญญาโท ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2529
- พิชชา นันทวิเชตพงษ์ “การใช้แหล่งชุมชนประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาใน
ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ของจังหวัดบุรีรัมย์” วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์
มหาบัณฑิต คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2536
- ภิญโญ ตันติทยคุปต์ “การใช้แหล่งความรู้ในชุมชนในการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ไทย
ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท ภาควิชามัธยมศึกษา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2514
- โรจน์ คุลยากร “การศึกษาเรื่องการใช้แหล่งวิทยาการในชุมชนเพื่อประกอบการเรียนการสอน
วิชาสังคมศึกษา ในโรงเรียนฝึกหัดครูและวิทยาลัยของกรมการฝึกหัดครูในประเทศไทย” วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร 2507

- ลำพอง บุญช่วย “การใช้แหล่งวิชาชุมชน” ประชากรศึกษา 19 พฤศจิกายน 2510
หน้า 202-216
- วนิดา เลหาวัฒน์ “การใช้ประโยชน์จากแหล่งวิชาการชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา
ในจังหวัดอุบลราชธานี” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท ภาควิชาประถมศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2526
- วารี ถิระจิตร การพัฒนาการสอนสังคมศึกษาระดับประถมศึกษา กรุงเทพฯ โรงพิมพ์-
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2520
- วิชัย ราษฎร์ศิริ หลักสูตรและแบบเรียนประถมศึกษา พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร
ไทยวัฒนาพานิช 2524
- วิชัย วงศ์ใหญ่ กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ กรุงเทพฯ
สิวีริยาสาส์น 2537
- วิมลศรี อุปรมัย และคณะ การศึกษากับการพัฒนาชนบท กรุงเทพฯ โรงพิมพ์เจริญผล 2528
- วิรุพห์ ถีลาพฤทธิ เทคโนโลยีทางการศึกษา กรุงเทพฯ แผนกวิชาโสตทัศนศึกษา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2520
- วรลักษณ์ รัตติกาลชลากร “การใช้แหล่งชุมชนประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมในระดับ ม.
ต้น” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชามัธยมศึกษา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2525
- ศรีเพชร เสมศรี “แหล่งวิชาการชุมชนทางวิทยาศาสตร์สำหรับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น
จังหวัดสมุทรปราการ” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา
คณะศิลปศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2526
- สิริวรรณ ศรีพหล “รูปแบบการสอนและกิจกรรมการเรียนในวิชาสังคมศึกษา” ใน เอกสาร
การสอนชุดวิชาการสอนสังคมศึกษา ชุดที่ 11 นนทบุรี สาขาศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช 2533
- สุทิน เนียมพลับ การประถมศึกษาและการศึกษาประชาบาล พิมพ์ครั้งที่ 9 ราชบุรี
วิศวการพิมพ์ 2522
- สุมาลี สังข์ศรี “แหล่งวิทยาการในชุมชนกับการศึกษานอกระบบ” ใน เอกสารการสอนชุด
วิชาการพัฒนาและใช้แหล่งวิทยาการในชุมชน ชุดที่ 11 นนทบุรี
สาขาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช 2533
- สุวัตร พุทธเมธา ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน กรุงเทพฯ พีระพัธนา 2524

- สุพล วังสินธ์ “โรงเรียนกับชุมชน” ประชาศึกษา สิงหาคม 2534 หน้า 18
- สุมนทิพย์ บุญสมบัติ “ประสบการณ์ทางสังคมในวิชาสังคมศึกษา” ใน เอกสารการสอนชุดวิชาสังคมศึกษา ชุดที่ 14 นนทบุรี สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัย-ธรรมมาธิราช 2533
- หวน พันธุ์พันธ์ หลักการสอน อุดรธานี สำนักการพิมพ์ 2528
- อมรา เล็กเริงสินธุ์ ศึกษา 431 หลักสูตร และแบบเรียนมัธยมศึกษา กรุงเทพฯ หจก.จงเจริญ-การพิมพ์ 2524
- Deighton, Lee C. The Encyclopedia of Education Vo 12. New York : The Macmillan Company & The Free Press, 1971.
- Edgar, Wesley B. Teaching Social Studies in High School (3rd) Edition, Boston : D.C. Heath and Company, 1958.
- Good, Carter V. Dictionary of Education New York : Mc Graw - Hill Book Company, 1973.
- Gothelf C.K. "Availability and Use of Community Resources by Small. Community Group Homes For the Developmentally Disabled in New York City" Dissertation Abstracts International. 45, January 1984 :, P. 2482-A
- Gardella, James Ronald. “Increasing Teacher Use and Awareness of Community Resources.” Dissertation, Aabstracts International 6(37) 1975,P. 3362-A
- Kenworthy, Leonard S. Guide to Social Studies Teaching in Secondary School Belmont California : Woodwarth, 1962.
- Kim, Eugene C. and Kellough. Ricnard D. Resource Guide for Secondary School Teaching (3rd) Edition. New York : Macmillan Publishing Co, Inc, 1983.
- Krung Edward A. The Secondary School Curriculum New York : Harper and Brother Publishes, 1983.
- Michaelis, John U. Social Studies for Children in a Democracy Recent Trends and Development Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice - Hall, 1972.
- Nichols, Mark. Community Resources for School Encyclopedia of Education 2 February 1971, P. 341-347.
- Olsen, Edward G. School and Community New Jersey : Prentice Hall Inc., 1960.

Ramirez, Emilliano C. Some Community School Practices in the United

States and Their Implications for The Philippines : Nation Printing Co., City,
1954.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

1. อาจารย์วิศิษฐ์ หนองหารพิทักษ์
ผู้ช่วยศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น
2. อาจารย์วินัย แดงทน
นักวิชาการการศึกษา สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น
3. อาจารย์อัครชัยศักดิ์ ดวงคำน้อย
อาจารย์ 3 ระดับ 8 โรงเรียนขอนแก่นวิทยายน
4. อาจารย์สุคนธ์ แผงศรีสาร
ศึกษานิเทศ 8 สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสีชมพู
5. อาจารย์อุสาห์ พาสกุล
ศึกษานิเทศ 6 สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอชุมแพ

ภาคผนวก ข

รายชื่อโรงเรียนที่ตอบแบบสอบถาม

1. โรงเรียนเมืองพลวิทยาคม
2. โรงเรียนพล
3. โรงเรียนโสภณกเต็นพิทยาสรรพ์
4. โรงเรียนบ้านไผ่
5. โรงเรียนรังสรรค์วิทยาคม
6. โรงเรียนบ้านลานวิทยาคม
7. โรงเรียนบ้านแฮดศึกษา
8. โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์
9. โรงเรียนมัธยมศึกษา
10. โรงเรียน โลกโพธิ์ชัยศึกษา
11. โรงเรียนคำแคนวิทยาคม
12. โรงเรียน โลกนางามพิทยาสรรค์
13. โรงเรียนหนองสองห้องวิทยา
14. โรงเรียนไทรคามวิทยา
15. โรงเรียนชนบทศึกษา
16. โรงเรียนเวงใหญ่วิทยาคม
17. โรงเรียนโนนสะอาดวิทยาการ
18. โรงเรียนเวงน้อยศึกษา
19. โรงเรียนท่านางแนววิทยายน
20. โรงเรียนก้านเหลืองวิทยาคม
21. โรงเรียนเปือยน้อยศึกษา
22. โรงเรียนโนนข่าวิทยา
23. โรงเรียนแท่นศิลาทิพย์ศึกษา

24. โรงเรียนหนองเรือวิทยา
25. โรงเรียนจรเข้วิทยายน
26. โรงเรียนชุมแพศึกษา
27. โรงเรียนโนนหันวิทยายน
28. โรงเรียนจตุรมิตรวิทยาการ
29. โรงเรียนภูเวียงวิทยาคม

90

30. โรงเรียนหนองนาคำวิทยาคม
31. โรงเรียนกุดขอนแก่นวิทยาคม
32. โรงเรียนเวียงวงกตวิทยาคม
33. โรงเรียนฝางวิทยายน
34. โรงเรียนประชารัฐวิทยาเสริม
35. โรงเรียนสีชมพูศึกษา
36. โรงเรียนนาจานศึกษา
37. โรงเรียนผาขาววิทยายน
38. โรงเรียนภูผาม่าน
39. โรงเรียนสาวะถีวิทยาสรรพ์
40. โรงเรียนชุมแพพัฒนศึกษา
41. โรงเรียนมิ่งเมืองขอนแก่น
42. โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย
43. โรงเรียนกัลยาณวัตร
44. โรงเรียนขอนแก่นวิทยายน
45. โรงเรียนนครขอนแก่น
46. โรงเรียนขามแก่นนคร
47. โรงเรียนท่าพระวิทยายน
48. โรงเรียนพระยืนวิทยาการ
49. โรงเรียนขอนแก่นวิทยาลัย
50. โรงเรียนโสตศึกษา
51. โรงเรียนสีหราชเดโชชัย
52. โรงเรียนอุบลรัตน์วิทยาคม
53. โรงเรียนบึงไทรพิทยาคม
54. โรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคม

55. โรงเรียนกระนวนวิทยาคม
56. โรงเรียนยางคำวิทยาคม
57. โรงเรียนน้ำพองศึกษา
58. โรงเรียนน้ำพองพัฒนศึกษา
59. โรงเรียนดงมันพิทยาคม
60. โรงเรียนบัวใหญ่พิทยาคม

91

61. โรงเรียนพังทวยพัฒนศึกษา
62. โรงเรียนหนองกุงวิทยายน
63. โรงเรียนม่วงหวานพัฒนศึกษา
64. โรงเรียนเขาสวนกวางพิทยานุถูล
65. โรงเรียนนางิ้ววิทยาสรรค์
66. โรงเรียนขามนครพัฒนศึกษา
67. โรงเรียน โลกสีพิทยาสรรพ์

ภาคผนวก ค

รายชื่อโรงเรียนที่ทดลองใช้แบบสอบถาม

ในการทดสอบเครื่องมือครั้งนี้ได้รับความร่วมมือจากครู - อาจารย์ในโรงเรียนดังนี้

1. โรงเรียนศรีบุญเรืองวิทยาคาร อ.ศรีบุญเรือง จ.หนองบัวลำภู	จำนวน 5 ท่าน
2. โรงเรียนยางหล่อวิทยาคาร ต.ยางหล่อ อ.ศรีบุญเรือง จ.หนองบัวลำภู	จำนวน 3 คน
3. โรงเรียนสันติวิทยาสรรพ์ ต.พวยแดง อ.ผาขาว จ.เลย	จำนวน 3 คน
4. โรงเรียนหนองหินวิทยาคม ต.หนองหิน อ.ภูกระดึง จ.เลย	จำนวน 4 คน
5. โรงเรียนภูกระดึงวิทยาคม อ.ภูกระดึง จ.เลย	จำนวน 5 คน

ภาคผนวก ง

ตัวอย่างแบบสอบถาม

แบบสอบถามประกอบการวิจัย

เรื่อง

การศึกษาสภาพการใช้แหล่งชุมชนประกอบการสอนวิชาสังคมศึกษา
ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ของจังหวัดขอนแก่น

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้ใช้สำหรับครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
2. แบบสอบถามชุดนี้แบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ
  - ตอนที่ 1 สภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
  - ตอนที่ 2 ประเภทของแหล่งชุมชน
  - ตอนที่ 3 ลักษณะการใช้แหล่งชุมชนประกอบการสอนวิชาสังคมศึกษา
  - ตอนที่ 4 ปัญหา อุปสรรค ความต้องการ ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะในการใช้
แหล่งชุมชน
3. แบบสอบถามแต่ละตอนจะมีคำอธิบาย และคำชี้แจงในการตอบอยู่ด้วย กรุณาได้อ่าน
คำชี้แจงให้ชัดเจน

แหล่งชุมชนหมายถึง

ทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นคุณค่าทางการศึกษา โรงเรียนสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการ
เรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ให้สามารถบรรลุจุดประสงค์ของหลักสูตรได้ ดังเช่นทรัพยากรที่มีอยู่
ตามธรรมชาติ สิ่งก่อสร้างที่มนุษย์สร้างขึ้น ระเบียบประเพณีวัฒนธรรมรวมทั้งทรัพยากรบุคคล

ตอนที่ 1

1. สภาพทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง

กรุณาทำเครื่องหมาย / ลงใน ( ) หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่าน

1. เพศ

( ) ชาย ( ) หญิง

2. อายุ

( ) 20-25 ปี ( ) 26-30 ปี ( ) 31-35 ปี
 ( ) 36-40 ปี ( ) 41-45 ปี ( ) 46-50 ปี
 ( ) 51-55 ปี ( ) 56-60 ปี

3. การศึกษาสูงสุด

( ) ต่ำกว่าปริญญาตรี ( ) ปริญญาตรี ( ) ปริญญาโท
 ( ) ปริญญาเอก

4. วิชาเอก

( ) สังคมศึกษา ( ) ประวัติศาสตร์ ( ) ภูมิศาสตร์
 ( ) สังคมวิทยา ( ) เศรษฐศาสตร์ ( ) รัฐศาสตร์
 ( ) อื่น ๆ โปรดระบุ.....

5. ประสบการณ์ในการสอนวิชาสังคมศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

( ) 1-5 ปี ( ) 6-10 ปี ( ) 11-15 ปี
 ( ) 16-20 ปี ( ) 21-25 ปี

6. การสอนวิชาสังคมศึกษา

( ) สอนวิชาสังคมศึกษาอย่างเดียว ( ) สอนวิชาอื่น ๆ นอกเหนือวิชา
 สังคมศึกษาด้วย

7. จำนวนคาบที่สอนวิชาสังคมศึกษา

( ) 1-5 คาบ/สัปดาห์ ( ) 6-10 คาบ/สัปดาห์

11-15 คาบ/สัปดาห์

16-20 คาบ/สัปดาห์

21-25 คาบ/สัปดาห์

26-30 คาบ/สัปดาห์

95

8. ระดับชั้นที่สอน (สามารถเลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

มัธยมศึกษาปีที่ 1

มัธยมศึกษาปีที่ 2

มัธยมศึกษาปีที่ 3

9. นอกจากการสอนวิชาสังคมศึกษาแล้ว ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่อื่นใดบ้าง

งานธุรการ

งานวิชาการ

งานบริการ

งานปกครอง

งานบริหาร

งานพัสดุ

งานที่ปรึกษาประจำชั้น

งานทะเบียนและวัดผล

งานบรรณรักษ์

งานแนะแนว

งานพยาบาล

งานการเงิน

งานสารสนเทศ

อื่น ๆ โปรดระบุ.....

ภาคผนวก ก

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

1. อาจารย์วิศิษฐ์ หนองหารพิทักษ์
ผู้ช่วยศึกษานิเทศก์จังหวัดขอนแก่น
2. อาจารย์วินัย แดงทน
นักวิชาการการศึกษา สำนักงานศึกษานิเทศก์จังหวัดขอนแก่น
3. อาจารย์อศุภย์ศักดิ์ คงคำน้อย
อาจารย์ 3 ระดับ 8 โรงเรียนขอนแก่นวิทยายน
4. อาจารย์สุคนธ์ แผงศรีสาร
ศึกษานิเทศ 8 สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสีชมพู
5. อาจารย์อุสาห์ พาสกุล
ศึกษานิเทศ 6 สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอชุมแพ

ภาคผนวก ข

รายชื่อโรงเรียนที่ตอบแบบสอบถาม

1. โรงเรียนเมืองพลวิทยาคม
2. โรงเรียนพล
3. โรงเรียนโสภณกเดินพิทยาสรรพ์
4. โรงเรียนบ้านไผ่
5. โรงเรียนรังสรรค์วิทยาคม
6. โรงเรียนบ้านลานวิทยาคม
7. โรงเรียนบ้านแฮคศึกษา
8. โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์
9. โรงเรียนมัญจาคีศึกษา
10. โรงเรียนโคกโพธิ์ชัยศึกษา
11. โรงเรียนคำแคนวิทยาคม
12. โรงเรียนโคกนางามพิทยาสรรค์
13. โรงเรียนหนองสองห้องวิทยา
14. โรงเรียนไตรคามวิทยา
15. โรงเรียนชนบทศึกษา
16. โรงเรียนแวงใหญ่วิทยาคม
17. โรงเรียนโนนสะอาดวิทยาการ
18. โรงเรียนแวงน้อยศึกษา
19. โรงเรียนท่านางแนววิทยายน
20. โรงเรียนก้านเหลืองวิทยาคม
21. โรงเรียนเปือยน้อยศึกษา
22. โรงเรียนโนนขำวิทยา
23. โรงเรียนแท่นศิลาทิพย์ศึกษา
24. โรงเรียนหนองเรือวิทยา
25. โรงเรียนจรเข้วิทยายน
26. โรงเรียนชุมแพศึกษา
27. โรงเรียนโนนหันวิทยายน
28. โรงเรียนจตุรมิตรวิทยาการ
29. โรงเรียนภูเวียงวิทยาคม

30. โรงเรียนหนองน้ำคำวิทยาคม
31. โรงเรียนกุศลอนแก่นวิทยาคม
32. โรงเรียนเวียงวงกตวิทยาคม
33. โรงเรียนฝางวิทยายน
34. โรงเรียนประจักษ์รัฐวิทยาเสริม
35. โรงเรียนสีชมพูศึกษา
36. โรงเรียนนาจานศึกษา
37. โรงเรียนผาขาววิทยายน
38. โรงเรียนภูผาม่าน
39. โรงเรียนสวະถึวิทยาสรรรพ์
40. โรงเรียนชุมแพพัฒนาศึกษา
41. โรงเรียนมิ่งเมืองขอนแก่น
42. โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย
43. โรงเรียนกัลยาณวัตร
44. โรงเรียนขอนแก่นวิทยายน
45. โรงเรียนนครขอนแก่น
46. โรงเรียนขามแก่นนคร
47. โรงเรียนท่าพระวิทยายน
48. โรงเรียนพระยีนวิทยาการ
49. โรงเรียนขอนแก่นวิทยาลัย
50. โรงเรียนโสตศึกษา
51. โรงเรียนสีหราชเดโชชัย
52. โรงเรียนอุบลรัตน์วิทยาคม
53. โรงเรียนบึงไทรพิทยาคม
54. โรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคม
55. โรงเรียนกระนวนวิทยาคม
56. โรงเรียนยางคำวิทยาคม
57. โรงเรียนน้ำพองศึกษา
58. โรงเรียนน้ำพองพัฒนาศึกษา
59. โรงเรียนคงมันพิทยาคม
60. โรงเรียนบัวใหญ่พิทยาคม

61. โรงเรียนพังทวยพัฒนศึกษา
62. โรงเรียนหนองสูงวิทยายน
63. โรงเรียนม่วงหวานพัฒนศึกษา
64. โรงเรียนเขาสวนกวางพิทยานุกูล
65. โรงเรียนนางิ้ววิทยาสรรค์
66. โรงเรียนขามนครพัฒนศึกษา
67. โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรค์

ภาคผนวก ค

รายชื่อโรงเรียนที่ทดลองใช้แบบสอบถาม

ในการทดสอบเครื่องมือครั้งนี้ได้รับความร่วมมือจากครู - อาจารย์ในโรงเรียนดังนี้

1. โรงเรียนศรีบุญเรืองวิทยาคาร อ.ศรีบุญเรือง จ.หนองบัวลำภู จำนวน 5 ท่าน
2. โรงเรียนขางหล่อวิทยาคาร ต.ขางหล่อ อ.ศรีบุญเรือง จ.หนองบัวลำภู จำนวน 3 คน
3. โรงเรียนสันติวิทยาสรรพ์ ต.พวยเค็ง อ.ผาขาว จ.เลย จำนวน 3 คน
4. โรงเรียนหนองหินวิทยาคม ต.หนองหิน อ.ภูกระดึง จ.เลย จำนวน 4 คน
5. โรงเรียนภูกระดึงวิทยาคม อ.ภูกระดึง จ.เลย จำนวน 5 คน

ภาคผนวก ง

ตัวอย่างแบบสอบถาม

แบบสอบถามประกอบการวิจัย

เรื่อง

การศึกษาสภาพการใช้แหล่งชุมชนประกอบการสอนวิชาสังคมศึกษา
ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ของจังหวัดขอนแก่น

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้ใช้สำหรับครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
2. แบบสอบถามชุดนี้แบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ
  - ตอนที่ 1 สภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
  - ตอนที่ 2 ประเภทของแหล่งชุมชน
  - ตอนที่ 3 ลักษณะการใช้แหล่งชุมชนประกอบการสอนวิชาสังคมศึกษา
  - ตอนที่ 4 ปัญหา อุปสรรค ความต้องการ ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะในการใช้
แหล่งชุมชน
3. แบบสอบถามแต่ละตอนจะมีคำอธิบาย และคำชี้แจงในการตอบอยู่ด้วย กรุณาได้อ่าน
คำชี้แจงให้ชัดเจน

แหล่งชุมชนหมายถึง

ทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นคุณค่าทางการศึกษา โรงเรียนสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อ
การเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ให้สามารถบรรลุจุดประสงค์ของหลักสูตรได้ ดังเช่นทรัพยากร
ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ สิ่งก่อสร้างที่มนุษย์สร้างขึ้น ระเบียบประเพณีวัฒนธรรมรวมทั้งทรัพยากร
บุคคล

ตอนที่ 1

1. สภาพทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง

กรุณาทำเครื่องหมาย / ลงใน ( ) หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่าน

1. เพศ

( ) ชาย

( ) หญิง

2. อายุ

( ) 20-25 ปี

( ) 26-30 ปี

( ) 31-35 ปี

( ) 36-40 ปี

( ) 41-45 ปี

( ) 46-50 ปี

( ) 51-55 ปี

( ) 56-60 ปี

3. การศึกษาสูงสุด

( ) ต่ำกว่าปริญญาตรี

( ) ปริญญาตรี

( ) ปริญญาโท

( ) ปริญญาเอก

4. วิชาเอก

( ) สังคมศึกษา

( ) ประวัติศาสตร์

( ) ภูมิศาสตร์

( ) สังคมวิทยา

( ) เศรษฐศาสตร์

( ) รัฐศาสตร์

( ) อื่น ๆ โปรดระบุ.....

5. ประสบการณ์ในการสอนวิชาสังคมศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

( ) 1-5 ปี

( ) 6-10 ปี

( ) 11-15 ปี

( ) 16-20 ปี

( ) 21-25 ปี

6. การสอนวิชาสังคมศึกษา

( ) สอนวิชาสังคมศึกษาอย่างเดียว

( ) สอนวิชาอื่น ๆ นอกเหนือวิชาสังคมศึกษาคด้วย

7. จำนวนคาบที่สอนวิชาสังคมศึกษา

( ) 1-5 คาบ/สัปดาห์

( ) 6-10 คาบ/สัปดาห์

( ) 11-15 คาบ/สัปดาห์

( ) 16-20 คาบ/สัปดาห์

( ) 21-25 คาบ/สัปดาห์

( ) 26-30 คาบ/สัปดาห์

8. ระดับชั้นที่สอน (สามารถเลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- ( ) มัธยมศึกษาปีที่ 1   ( ) มัธยมศึกษาปีที่ 2   ( ) มัธยมศึกษาปีที่ 3
9. นอกจากการสอนวิชาสังคมศึกษาแล้ว ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่อื่นใดบ้าง
- ( ) งานธุรการ   ( ) งานวิชาการ   ( ) งานบริการ
- ( ) งานปกครอง   ( ) งานบริหาร   ( ) งานทัศน
- ( ) งานที่ปรึกษาประจำชั้น   ( ) งานทะเบียนและวัดผล   ( ) งานบรรณรักษ์
- ( ) งานแนะแนว   ( ) งานพยาบาล   ( ) งานการเงิน
- ( ) งานสารสนเทศ   ( ) อื่น ๆ โปรดระบุ.....

ตอนที่ 2

ประเภทของแหล่งชุมชน

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย / ลงในช่องตามความเป็นจริง

ท่านได้ใช้ประเภทของแหล่งชุมชนใดบ้างและมีความมากน้อยเพียงใด

รายการ	การใช้					ไม่ใช้
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
2.1 บุคลากร						
2.1.1 พระสงฆ์ นักบวช ชี	.....	.....	.....	.....	.....	
2.1.2 เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานของทางราชการ	.....	.....	.....	.....	.....	
2.1.3 เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานของเอกชน	.....	.....	.....	.....	.....	
2.1.3 อื่น ๆ โปรดระบุ	.....	.....	.....	.....	.....	
2.2 สถานที่						
2.2.1 วัด โบสถ์ มัสยิด	.....	.....	.....	.....	.....	
2.2.2 ศาล	.....	.....	.....	.....	.....	
2.2.3 โรงพยาบาล	.....	.....	.....	.....	.....	
2.2.4 สถานีตำรวจ	.....	.....	.....	.....	.....	
2.2.5 พิพิธภัณฑ์	.....	.....	.....	.....	.....	
2.2.6 ตลาดสด	.....	.....	.....	.....	.....	
2.2.7 โรงฆ่าสัตว์	.....	.....	.....	.....	.....	
2.2.8 สถานีขนส่ง	.....	.....	.....	.....	.....	
2.2.9 สนามบิน	.....	.....	.....	.....	.....	
2.2.10 สถานที่เกี่ยวกับการเกษตรกรรม	.....	.....	.....	.....	.....	
2.2.11 โรงงานอุตสาหกรรม	.....	.....	.....	.....	.....	
2.2.12 สนามกีฬา	.....	.....	.....	.....	.....	
2.2.13 เขื่อนชลประทาน อ่างเก็บน้ำ	.....	.....	.....	.....	.....	

รายการ	การใช้					ไม่ใช้
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
2.2.14 อุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน ถ้ำ น้ำตก ภูเขา	.....	.....	.....	.....	.....	
2.2.15 ย่านชุมชนที่อยู่อาศัย เช่น ชุมชนแออัด	.....	.....	.....	.....	.....	
2.2.16 ห้องสมุด ทั้งของทางราชการและ ของเอกชน	.....	.....	.....	.....	.....	
2.2.17 อื่น ๆ โปรดระบุ.....	.....	.....	.....	.....	.....	
2.3 ทรัพยากรธรรมชาติ						
2.3.1 ป่าไม้	.....	.....	.....	.....	.....	
2.3.2 แหล่งน้ำตามธรรมชาติ	.....	.....	.....	.....	.....	
2.3.3 หินชนิดต่าง ๆ	.....	.....	.....	.....	.....	
2.3.4 แร่ธาตุ	.....	.....	.....	.....	.....	
2.3.5 พืช	.....	.....	.....	.....	.....	
2.3.6 สัตว์ป่า รวมทั้งสวนสัตว์	.....	.....	.....	.....	.....	
2.4 แหล่งโบราณสถาน โบราณวัตถุ	.....	.....	.....	.....	.....	
2.4.1 พระธาตุขามแก่น	.....	.....	.....	.....	.....	
2.4.2 แหล่งเมืองเก่าในอำเภอภูเวียง	.....	.....	.....	.....	.....	
2.4.3 ปรางค์กู่ อำเภอเปือยน้อย	.....	.....	.....	.....	.....	
2.4.4 แหล่งซากสัตว์โบราณ อำเภอภูเวียง	.....	.....	.....	.....	.....	
2.4.5 แหล่งเมืองเก่า อำเภอชุมแพ	.....	.....	.....	.....	.....	
2.4.6 ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมจังหวัดขอนแก่น	.....	.....	.....	.....	.....	
2.4.7 พระพุทธรูปที่สำคัญ	.....	.....	.....	.....	.....	

ตอนที่ 3

ลักษณะการใช้แหล่งชุมชนประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย / ลงในช่องระดับการใช้หรือไม่ใช้ตรงกับความเป็นจริง
ในแต่ละข้อต่อไปนี้ท่านได้ใช้ประเภทของแหล่งชุมชนใดบ้างและมากน้อยเพียง

ใด

รายการ	การใช้					ไม่ใช้
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
3.1 ลักษณะการใช้แหล่งชุมชนประกอบการเรียนการสอน						
3.1.1 เชิญวิทยากรมาให้ความรู้แก่นักเรียนในชั้นเรียน	.....	.....	.....	.....	.....	
3.1.2 จัดให้นักเรียนแสวงหาความรู้โดยวิธีการสำรวจแหล่งจากชุมชน	.....	.....	.....	.....	.....	
3.1.3 ไปศึกษาค้นคว้าจากแหล่งเอกสารต่าง ๆ	.....	.....	.....	.....	.....	
3.1.4 จัดส่งแบบสอบถามหรือจดหมายไปยังแหล่งชุมชนเพื่อติดต่อสอบถาม	.....	.....	.....	.....	.....	
3.1.5 จัดให้มีการประชุมนิทรรศการ ฟังการอภิปราย ปาฐกถา ใ้ว่าที่นอกห้องเรียน	.....	.....	.....	.....	.....	
3.1.6 ให้นักเรียนออกไปสัมภาษณ์จากตัวบุคคล	.....	.....	.....	.....	.....	
3.1.7 เข้าร่วมกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้น เช่น ทำบุญ ประเพณีต่าง ๆ	.....	.....	.....	.....	.....	
3.1.8 ศึกษาหาข้อมูลจากมวลชนประเภทต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์	.....	.....	.....	.....	.....	
3.1.9 จัดทัศนศึกษานอกสถานที่	.....	.....	.....	.....	.....	

รายการ	การใช้					ไม่ใช่
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
3.1.10 จัดกิจกรรม โดยการสังเกตจาก ชุมชน	.....	.....	.....	.....	.....	
3.1.11 จัดกิจกรรมแสดงความคิดเห็น ที่เกี่ยวกับแหล่งชุมชนในประเภท ต่าง ๆ เช่น อภิปราย การได้วาที่ นิทรรศการภายในโรงเรียน	.....	.....	.....	.....	.....	
3.1.12 อื่น ๆ โปรดระบุ.....	.....	.....	.....	.....	.....	
3.2 เวลาที่เราใช้						
3.2.1 เวลาเรียน	.....	.....	.....	.....	.....	
3.2.2 วันเสาร์ - อาทิตย์	.....	.....	.....	.....	.....	
3.2.3 วันหยุดราชการ	.....	.....	.....	.....	.....	
3.3 กิจกรรมที่ปฏิบัติก่อนการใช้แหล่งชุมชน						
3.3.1 แนะนำการใช้ประโยชน์จาก แหล่งชุมชน	.....	.....	.....	.....	.....	
3.3.2 ปรีกษาระหว่างครู-นักเรียน โดยมี การวางแผนการใช้ร่วมกัน	.....	.....	.....	.....	.....	
3.3.3 อภิปราย ชี้แจง ให้ความรู้เกี่ยวกับ แหล่งชุมชนที่จะไปศึกษา	.....	.....	.....	.....	.....	
3.3.4 ฉายสไลด์ ภาพยนตร์ วีดีโอเทปหรือ ภาพถ่ายเกี่ยวกับแหล่งชุมชนที่จะไป ศึกษา	.....	.....	.....	.....	.....	
3.3.5 ให้นักเรียนศึกษาจากหนังสือ จุลสาร แผ่นพับก่อนที่จะไปศึกษา	.....	.....	.....	.....	.....	
3.3.6 แบ่งกลุ่มนักเรียนกำหนดหน้าที่ รับผิดชอบ	.....	.....	.....	.....	.....	

รายการ	การใช้					ไม่ใช้
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
3.3.7 อบรมเกี่ยวกับมรรยาท และระเบียบวินัยในการออกไปศึกษานอกสถานที่หรือมรรยาทในการฟังวิทยากรบรรยาย	.....	.....	.....	.....	.....	
3.4 กิจกรรมที่ปฏิบัติหลังการใช้แหล่งชุมชน						
3.4.1 ให้นักเรียนเขียนรายงาน	.....	.....	.....	.....	.....	
3.4.2 นักเรียนและครูสรุปร่วมกัน	.....	.....	.....	.....	.....	
3.4.3 อภิปรายร่วมกันถึงสิ่งที่ได้รับมาและปัญหาในการปฏิบัติ	.....	.....	.....	.....	.....	
3.4.4 จัดนิทรรศการ ป้ายนิเทศ	.....	.....	.....	.....	.....	
3.4.5 ทำแบบสอบถามและแบบทดสอบ	.....	.....	.....	.....	.....	

ตอนที่ 4

ปัญหา อุปสรรค ความต้องการ ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการใช้แหล่งชุมชน

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย / ลงในช่องระดับ มี ตามปัญหาที่พบ

และทำเครื่องหมาย / ลงในช่อง ไม่มี ในกรณีที่ไม่พบปัญหา

รายการ	มีปัญหา					ไม่มี ปัญหา
	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	
4.1 การไปศึกษานอกสถานที่						
4.1.1 ผู้บริหารไม่ให้การสนับสนุน	.....	.....	.....	.....	.....	
4.1.2 ผู้ปกครองไม่สนับสนุน	.....	.....	.....	.....	.....	
4.1.3 ความไม่ปลอดภัยในการเดินทาง	.....	.....	.....	.....	.....	
4.1.4 ระเบียบราชการในการนำนักเรียน ไปศึกษานอกสถานที่ที่มีมากเกินไป	.....	.....	.....	.....	.....	
4.1.5 ค่าใช้จ่ายไม่คุ้มกับประโยชน์ที่จะ ได้รับ	.....	.....	.....	.....	.....	
4.1.6 ไม่มีงบประมาณค่าใช้จ่ายเพียงพอ	.....	.....	.....	.....	.....	
4.1.7 ครูและบุคลากรที่ควบคุมไม่เพียงพอ	.....	.....	.....	.....	.....	
4.1.8 เสียเวลามากในการดำเนินการ	.....	.....	.....	.....	.....	
4.1.9 การขาดระเบียบวินัยของนักเรียน	.....	.....	.....	.....	.....	
4.1.10 ครูผู้ควบคุมขาดความรับผิดชอบ	.....	.....	.....	.....	.....	
4.1.11 ครูและนักเรียนขาดการวางแผนและ เตรียมตัว	.....	.....	.....	.....	.....	
4.1.12 การติดต่อกับแหล่งชุมชนยุ่งยาก เกินไป	.....	.....	.....	.....	.....	
4.1.13 นักเรียนไม่สนใจการศึกษานอก สถานที่	.....	.....	.....	.....	.....	

รายการ	มีปัญหา					ไม่มี ปัญหา
	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	
4.1.14 เจ้าหน้าที่แหล่งชุมชนไม่ให้ความ ร่วมมือ	.....	.....	.....	.....	.....	
4.1.15 ไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งชุมชนที่ เพียงพอ	.....	.....	.....	.....	.....	
4.2 การติดต่อวิทยากรมาบรรยาย						
4.2.1 นักเรียนไม่ให้ความสนใจในการฟัง วิทยากร	.....	.....	.....	.....	.....	
4.2.2 นักเรียนขาดระเบียบวินัยในการฟัง วิทยากร	.....	.....	.....	.....	.....	
4.2.3 ผู้บริหารไม่ให้การสนับสนุน	.....	.....	.....	.....	.....	
4.2.4 ไม่ทราบแหล่งเชิญวิทยากร	.....	.....	.....	.....	.....	
4.2.5 วิทยากรไม่มีเวลาให้ความรู้	.....	.....	.....	.....	.....	
4.2.6 วิทยากรบรรยายไม่ตรงกับเนื้อหา	.....	.....	.....	.....	.....	
4.2.7 ไม่มีชั่วโมงพิเศษสำหรับวิทยากร	.....	.....	.....	.....	.....	
4.2.8 การติดต่อวิทยากรยุ่งยากเกินไป	.....	.....	.....	.....	.....	
4.2.9 ไม่มีค่าใช้จ่ายในการเชิญ	.....	.....	.....	.....	.....	
4.3 การสำรวจและการสังเกตชุมชน						
4.3.1 ชุมชนไม่ให้ความร่วมมือ	.....	.....	.....	.....	.....	
4.3.2 ห่างไกลชุมชนมากเกินไป	.....	.....	.....	.....	.....	
4.3.3 ระยะเวลาไม่เพียงพอ	.....	.....	.....	.....	.....	
4.3.4 สภาพภูมิประเทศไม่อำนวย	.....	.....	.....	.....	.....	
4.4 การสัมภาษณ์ตัวบุคคล						
4.4.1 ขาดแคลนบุคลากรที่เป็นแบบอย่าง ที่ดี	.....	.....	.....	.....	.....	
4.4.2 บุคลากรไม่ให้ความร่วมมือ	.....	.....	.....	.....	.....	

รายการ	มีปัญหา					ไม่มี ปัญหา
	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	
4.4.3 บุคลากรให้ความรู้ไม่ตรงกับเนื้อหา	.....	.....	.....	.....	.....	
4.4.4 ขาดการวางแผนล่วงหน้าที่ดี	.....	.....	.....	.....	.....	
4.4.5 ไม่มีเวลาเพียงพอสำหรับดำเนินการ	.....	.....	.....	.....	.....	
4.5 การเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน						
4.5.1 นักเรียนไม่สนใจกิจกรรมที่ชุมชน จัดขึ้น	.....	.....	.....	.....	.....	
4.5.2 ชุมชนไม่ให้ความร่วมมือ	.....	.....	.....	.....	.....	
4.5.3 ขาดการวางแผนร่วมกันระหว่าง ชุมชนกับโรงเรียน	.....	.....	.....	.....	.....	
4.5.4 ขาดแคลนงบประมาณ	.....	.....	.....	.....	.....	
4.5.5 ต้องใช้ระยะเวลามากเกินไป	.....	.....	.....	.....	.....	
4.5.6 ขาดการร่วมมือกับบุคลากรภายใน โรงเรียน	.....	.....	.....	.....	.....	
4.5.7 ผู้บริหารไม่ให้การสนับสนุน	.....	.....	.....	.....	.....	
4.6 การศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร						
4.6.1 ไม่มีแหล่งข้อมูลที่เพียงพอ	.....	.....	.....	.....	.....	
4.6.2 ไม่มีห้องสมุดที่จะบริการ	.....	.....	.....	.....	.....	
4.6.3 ไม่มีเอกสารเพียงพอ	.....	.....	.....	.....	.....	
4.6.4 ขาดแคลนเจ้าหน้าที่แนะนำที่ถูกต้อง	.....	.....	.....	.....	.....	
4.6.5 ไม่มีเวลาที่จะศึกษาค้นคว้า	.....	.....	.....	.....	.....	
4.7 การฟังอภิปราย ได้วาทิ ปาฐกถา ทั้งในและ นอกสถานที่						
4.7.1 นักเรียนขาดวินัยในการฟัง	.....	.....	.....	.....	.....	
4.7.2 เนื้อหาไม่เป็นที่สนใจของนักเรียน	.....	.....	.....	.....	.....	
4.7.3 มีเวลาฟังน้อยเกินไป	.....	.....	.....	.....	.....	

รายการ	มีปัญหา					ไม่มี ปัญหา
	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	
4.7.4 ไม่มีสถานที่แลอุปกรณ์ที่ดี ทำให้นักเรียนขาดความสนใจ	.....	.....	.....	.....	.....	
4.8 การสื่อสารมวลชน วัสดุอุปกรณ์						
4.8.1 ขาดแคลนเครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ เช่น วิทยุ โทรทัศน์	.....	.....	.....	.....	.....	
4.8.2 ไม่มีความรู้ในการใช้เครื่องมือที่ถูกต้อง	.....	.....	.....	.....	.....	
4.8.3 ขาดความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ด้านโสตทัศนูปกรณ์	.....	.....	.....	.....	.....	
4.8.4 ไม่มีชั่วโมงว่างที่จะดำเนินการ	.....	.....	.....	.....	.....	
4.8.5 นักเรียนขาดความสนใจ	.....	.....	.....	.....	.....	
4.9 การจัดกิจกรรมความคิดเห็นของนักเรียน						
4.9.1 ไม่มีเวลาเพียงพอในการจัด	.....	.....	.....	.....	.....	
4.9.2 ขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ในการจัด	.....	.....	.....	.....	.....	
4.9.3 นักเรียนขาดความรับผิดชอบ	.....	.....	.....	.....	.....	
4.9.4 นักเรียนไม่กล้าแสดงออกในเรื่องความคิดเห็น อภิปราย	.....	.....	.....	.....	.....	
4.9.5 ขาดแคลนงบประมาณ	.....	.....	.....	.....	.....	

รายการ	เห็นด้วย					ไม่เห็นด้วย
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
4.10 ความต้องการและข้อคิดเห็นในการนำแหล่งชุมชนมาประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา						
4.10.1 ประโยชน์ที่จะได้รับจากแหล่งชุมชนคุ้มค่ากับเวลาและงบประมาณที่เสียไป	.....	.....	.....	.....	.....	
4.10.2 ทำให้นักเรียนสนใจที่จะเรียน	.....	.....	.....	.....	.....	
4.10.3 แหล่งชุมชนช่วยในการเรียนการสอนได้มาก	.....	.....	.....	.....	.....	
4.10.4 สมควรจะใช้แหล่งชุมชนประกอบการเรียนการสอนได้มากขึ้น	.....	.....	.....	.....	.....	
4.10.5 ควรจะให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการใช้แหล่งชุมชนตั้งแต่การวางแผน การดำเนินการ และการประเมินผลด้วย	.....	.....	.....	.....	.....	

คำชี้แจง ให้เสนอปัญหาและข้อเสนอแนะในการใช้แหล่งชุมชนประกอบการเรียน
การสอนวิชาสังคมศึกษา

4.11 ปัญหาและข้อเสนอแนะ

4.11.1 ปัญหา.....

.....
.....
.....

4.11.2 ข้อเสนอแนะ.....

.....
.....
.....

4.11.3 อื่น ๆ.....

.....
.....
.....

ภาคผนวก จ

ประวัติแหล่งชุมชนของจังหวัดขอนแก่น

ขอนแก่น 1

จังหวัดขอนแก่น ตั้งอยู่ตอนกลางของภาคอีสาน เป็นศูนย์กลางของการบริหารราชการแผ่นดิน มีองค์การ ส่วนราชการสำคัญ ๆ ระดับภาคตั้งอยู่ที่ขอนแก่นจำนวนมากที่ทำหน้าที่ควบคุมส่งเสริมส่วนราชการในจังหวัดอื่น ๆ ของภาคอีสาน เช่น ศูนย์กลางการศึกษา มีมหาวิทยาลัยขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น มีทำเลเหมาะสมที่จะติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียงและกรุงเทพฯ ซึ่งเดินทางได้ทั้งเครื่องบิน รถไฟ และรถยนต์ ตั้งอยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ทางรถยนต์และรถไฟ 445 กม. มีส่วนราชการระดับภาคประจำ 25 หน่วย พื้นที่ทั้งสิ้น 10,886 ตร.กม. มีประชากร 1,617,572 คน มีผู้แทนราษฎรได้ 11 คน ประชากรมีรายได้เฉลี่ยคนละ 8,400 บาท ต่อปี (สถิติ พ.ศ.2529)

ภูมิประเทศ เป็นที่ราบลูกคลื่นระดับลานตะพัก ทิศตะวันตกของจังหวัดมีภูเขาขนาดย่อมซึ่งติดต่อกับแนวภูกระดึง เช่น ภูเวียง ภูผาแดง ภูผาคำ ภูม่าน ฯลฯ เป็นต้น มีลำน้ำอันเป็นสาขาของลำน้ำชี เช่น น้ำพอง ส่วนทิศตะวันตกเฉียงใต้ของตัวเมืองจะมีพื้นที่ราบ 80 เปอร์เซ็นต์ ลักษณะป่าทั่วไปเป็นป่าเต็งรัง (ป่าแดง) บริเวณที่เป็นป่าดิบแล้ง ได้แก่ ป่าดงมูล และป่าดงลาน

อาชีพประชากร ขอนแก่นเป็นศูนย์กลางการพานิชยกรรมของภาคอีสาน ศูนย์กลางธุรกิจและการพัฒนาเศรษฐกิจของภาคอีสาน มีธนาคารจำนวนมาก บังคับส่งเสริมการผลิต คือ มีโรงงานอุตสาหกรรม เช่น โรงผลิตเยื่อกระดาษจากปอ โรงน้ำตาล(ผลิตจากอ้อย) โรงงาน-ทอกระสอบ และโรงงานมันสำปะหลังทั้งเล็กและใหญ่ 1,000 กว่าโรง ประชากรทั่วไปมีอาชีพเกษตรกรรมทำนา ไร่มันสำปะหลัง อ้อย ข้าวโพด ถั่วต่าง ๆ และเลี้ยงสัตว์ เช่น ไก่ สุกร (มีฟาร์มขนาดใหญ่) ชาวนบพทในอำเภอชนบท อำเภอมัญจาคีรี เลี้ยงไหม ทอผ้า หลังกวางจากงานไร่ นา อีกด้วย

แบ่งส่วนการปกครอง เป็น 20 อำเภอ 4 กิ่งอำเภอ ได้แก่ อ.เมือง บ้านไผ่ พล น้ำพอง ชุมแพ ภูเวียง มัญจาคีรี หนองเรือ กระนวน หนองสองห้อง สีชมพู ชนบท แวงน้อย อุบลรัตน์ บ้านฝาง และ อ.พระยืน อ.เปือยน้อย อ.แวงใหญ่ อ.เขาสวนกวาง อ.ภูผาม่าน ก.ชำสูง ก.บ้านแฮด ก.หัวนาคำ ก.โคกโพธิ์ชัย

มีเทศบาล 4 แห่ง สุขาภิบาล 18 แห่ง มีหมู่บ้าน 1,833 หมู่บ้าน 178 ตำบล

ประวัติเมืองขอนแก่น

ปรากฏหลักฐานการสร้างเมืองขอนแก่นว่ามีการย้ายทำเลที่ตั้งหลายครั้ง เริ่มต้นเมื่อท้าวเพี้ยเมืองแพน หลานเจ้าแก้วมงคล (หรือจารย์แก้วที่แยกจากจำปาศักดิ์มาตั้งเมืองสุวรรณภูมิ) พาสัมภรรคพวกแยกมาตั้งที่บ้านชีโล้น (แขวงสุวรรณภูมิมือซ้าย) ของฝั่งเจ้านครราชสีมา กราบบังคมทูล จึงโปรดเกล้าฯ ให้เพี้ยเมืองแพนเป็นพระนครบริรักษ์บรมราชภักดี เจ้าเมืองยกบ้านบึงบอนเป็นเมืองขอนแก่น แล้วย้ายเมืองไปอยู่บ้านคอนกระเทียม (คอนกระยอม) ใน อ.ชนบท แล้วย้ายไปตั้งที่คอนพันชาดในท้องที่ อ.โกสุมพิสัย มหาสารคาม กว่าจะมาตั้งอยู่ที่ปัจจุบันก็หลังกบฏเจ้าอนุวงศ์ คือ พ.ศ. 2381 มาตั้งเมืองที่บ้านบึงบอนหนองเหล็ก ทางทิศตะวันตกบ้านโนนทัน คือ เมืองเก่าทุกวันนี้ ครั้น พ.ศ. 2410 ย้ายไปตั้งที่ริมฝั่งน้ำชี บ้านคอนบม ต.เมืองเก่า ห่างจากตัวเมือง 8 กม. ครั้นเมื่อ พ.ศ. 2433 พระเจ้าน้องยาเธอกรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม ข้าหลวงใหญ่หัวเมืองลาวฝ่ายเหนือ (ตั้งที่อุครธานี) ได้โปรดฯ ย้ายเมืองมาตั้งที่บ้านทุ่ม (เส้นทางขอนแก่น - ชุมแพกม.13) ภายหลังเกิดกั้นคาน้ำ จึงย้ายเมืองมาตั้งที่เมืองเก่าอีกครั้งหนึ่ง

เมืองภูเวียงเป็นชุมชนที่แยกมาจากเมืองเวียงจันทน์กลุ่มเดียวกับพระวอพระตา ซึ่งแยกมาจากเมืองหนองบัวลำพู (อ.หนองบัวลำพู จ.อุครธานี) ผ่านมาถึงภูเวียงเห็นว่าเป็นทำเลดี มีชัยภูมิในการป้องกันตัว เป็นพื้นที่แอ่งกระทะภูเขาเสียงเกือบจะล้อมรอบ มีทางเข้าทางเดียว จึงตั้งเมืองอยู่ที่นั่น ภายหลังพระวอพระตายังกลัวเวียงจันทน์อยู่ เห็นว่าภูเวียงยังอยู่ใกล้กับเวียงจันทน์มากไป จึงคิดอพยพไปทางใต้ ไปเมืองจำปาศักดิ์ แต่ประชากรอีกส่วนหนึ่งขอตั้งหลักแหล่งที่ภูเวียง ภูเวียงเป็นเมืองปิดจึงไม่ทราบว่ามีใครเป็นหัวหน้า ครั้นเมื่อ พ.ศ. 2396 เจ้าพระยาบดินทรเดชา ได้ยกบ้านภูเวียงเป็นเมือง แต่ไม่ปรากฏว่าใครเป็นเจ้าเมืองกรมการเมือง ภายหลังต่อมาเมืองภูเวียงถูกย้ายมาตั้งที่บ้านนาเก่าเหนือ (ถนนชุมแพ-ขอนแก่น กม.18 เพราะมีผู้ร้ายชุกชุม เนื่องจากผู้กระทำผิดมักจะหลบตัวไปซ่อนอยู่ที่ภูเวียง

ครั้นเมื่อปกครองเป็นระบบจังหวัด เมืองขอนแก่นก็ไม่ได้เจริญรุ่งเรืองอย่างไร ศูนย์กลางพาณิชย์ยังอยู่ที่ อ.บ้านไผ่ เพราะเป็นชุมทางรถยนต์ไปยัง จ.กาฬสินธุ์ มหาสารคาม และร้อยเอ็ด เมื่อ พ.ศ.2507-2508 รัฐบาลคณะปฏิวัติ ได้วางแผนที่จะสร้างเมืองขอนแก่นให้เป็น "ศูนย์ราชการ" จึงย้ายศาลากลางเดิม (อยู่ที่บ้านพระลับ อาคารที่เป็นศาลาเทศบาลปัจจุบัน) มาตั้งในสถานที่ใหม่ในปัจจุบัน ซึ่งเป็นสนามบินของกองทัพอากาศ ตัวเมืองขอนแก่นได้พัฒนาก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว

สัญลักษณ์ของจังหวัดขอนแก่น ก็คือ "พระธาตุขามแก่น"

แหล่งทรัพยากร ที่มีคุณค่าที่สำคัญ ของจังหวัดขอนแก่น

1. เขื่อนอุบลรัตน์

เขื่อนอุบลรัตน์ตั้งอยู่ในท้องที่อำเภออุบลรัตน์ ห่างจากจังหวัดขอนแก่นประมาณ 50 กม. ตามเส้นทางมิตรภาพขอนแก่น - อุดรธานี เป็นเขื่อนอนเนกประสงค์ที่ใหญ่ที่สุดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขื่อนนี้เป็นเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำ ให้ประโยชน์ คือ การผลิตกระแสไฟฟ้า การชลประทาน การประมง การป้องกันและการบรรเทาอุทกภัยในฤดูฝน การคมนาคม ตลอดจนเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ได้ทำการก่อสร้างเมื่อปลายปี 2506 แล้วเสร็จปลายปี 2508 ต่อมาปี 2529 ได้มีการต่อเติมสันเขื่อนให้สูงขึ้นเพื่อให้เหมาะสมกับการใช้งาน เขื่อนนี้ปิดกั้นลำน้ำพองตรงบริเวณช่องเขาที่เป็นแนวต่อเทือกเขาสองเทือกเขา คือ ภูพาน และภูพานคำ ตัวเขื่อนมีความยาว 800 เมตร สูงจากท้องน้ำ 32 เมตร สันเขื่อนกว้าง 6 เมตร มีโรงไฟฟ้าพลังน้ำ ด้านเหนือ ทางระบายน้ำด้านทางด้านทิศใต้ พื้นที่อ่างเก็บน้ำ 256,000 ไร่ สิ้นค่าก่อสร้าง 50 ล้านบาท มีเครื่องกำเนิดไฟฟ้าพลังน้ำกำลังผลิต 25,000 กิโลวัตต์ สามารถผลิตพลังงานไฟฟ้าได้ประมาณปีละ 65 ล้านกิโลวัตต์ ชั่วโมง อ่างเก็บน้ำเหนือเขื่อนมีพื้นที่ถึง 256,000 ไร่ เป็นแหล่งผลิตปลาและสัตว์น้ำจืดแหล่งใหญ่ของภาคอีสาน มีหมู่บ้านชาวประมง มีโรงย่อน้ำแข็งขนาดท้องถิ่นสำหรับแช่ปลาสด มีอุตสาหกรรมการทำปลาข้าวซอย นอกจากทัศนียภาพของเขื่อนอุบลรัตน์จะสวยงามตามธรรมชาติแล้ว ยังมีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้ไปพักผ่อนหย่อนใจอื่น ๆ อีกเช่น เรือเที่ยวชมบริเวณโดยรอบเขื่อน ที่พักรับรอง ร้านอาหาร สนามกอล์ฟ สนามเทนนิส มีลักษณะเด่นและสำคัญ คือ เป็นเขื่อนอนเนกประสงค์ที่ใหญ่ที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีทัศนียภาพที่สวยงาม และมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ส่วนการเข้าถึง เขื่อนอุบลรัตน์อยู่ห่างจากตัวเมืองขอนแก่นตามทางหลวงหมายเลข 2 ขอนแก่น-อุดรธานี 24 กม. และตรงหลักกม.ที่ 24 นี้ จะมีป้ายคอนกรีตขนาดยักษ์ปิดกระหังอยู่ทางด้านซ้าย แล้วแยกซ้ายสู่ทางราดยางหมายเลข 2109 เข้าเขื่อน 25 กม. เดินทางโดยรถยนต์ทุกชนิดสะดวกมาก

2. บึงแก่นนคร

บึงแก่นนครตั้งอยู่ย่านใจกลางเมืองขอนแก่น ติดกับถนนนิกรสำราญ ต.ในเมือง อ.เมือง จ.ขอนแก่น มีลักษณะเป็นบึงธรรมชาติคูเมืองขอนแก่น ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 600 ไร่เศษ เป็นรูปไข่ ปัจจุบันทางเทศบาลเมืองขอนแก่นได้ทำการปรับปรุงให้เป็นสถานที่พักผ่อน

หย่อนใจ โดยขุดลอกในส่วนคืนเงิน และปรับพื้นที่บริเวณรอบบึงเสียใหม่เพื่อเป็นสถานที่พักผ่อน มีลานเอนกประสงค์ อาคารเจ้าแม่สองนาง ศาลาพักผ่อน มีสวนหย่อม มีสวนต้นกุหลาบ ซึ่งปลูกไว้ประมาณ 4,000 ต้น เป็นสวนดอกกุหลาบที่ใหญ่และสวยงาม มีบริเวณสนามเด็กเล่น ซึ่งประกอบด้วย สนามหญ้า สวนดอกไม้ และลานพักผ่อนริมน้ำ บริเวณริมบึงปลูกต้นไม้โดยรอบประกอบด้วย ทางเดินอิฐมอญ สนามหญ้า สวนไม้ดอก สนามหญ้า และที่นั่งพักผ่อน ตอนกลางของบึงมีทัศนียภาพที่ร่มรื่นที่เย็นลงไปใต้น้ำ มองเห็นทัศนียภาพโดยรอบ ยิ่งช่วงเวลาพลบค่ำจะมีทัศนียภาพที่สวยงามที่สุดนอกจากนี้ที่บริเวณสนามเด็กเล่นทางทิศเหนือของบึงแก่นนคร เป็นที่ประดิษฐานอนุสาวรีย์ผู้ก่อตั้งเมืองขอนแก่น "เจ้าเพี้ยเมืองแพน" สร้างไว้เป็นอนุสรณ์แก่คนรุ่นหลัง ๆ ให้ได้รู้จักกัน เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจที่สำคัญยิ่งแห่งหนึ่งของชาวเมืองขอนแก่น และจังหวัดใกล้เคียง ทำให้ประโยชน์สูงสุดทั้งในด้านสุนทราภรณ์ และการออกกำลังกายจะถือว่าเป็นสวนสาธารณะที่ใหญ่สมบูรณ์แบบของภาคตะวันออกเฉียงเหนือก็ได้ มีลักษณะเด่นและสำคัญคือ เป็นบึงธรรมชาติเก่าแก่คู่บ้านคู่เมืองมาแต่โบราณกาล มีทัศนียภาพเวลาพลบค่ำสวยงามที่สุด และมีเอกลักษณ์ของจังหวัดขอนแก่น คือ สวนดอกกุหลาบที่สวยงามเหลืองอร่าม และยิ่งใหญ่ที่น่าที่ชมขยันทัก และความสะดวกสบายในการเข้าถึง โดยมีถนนสายประธานหลายสายของจังหวัดมุ่งสู่บึงแก่นนคร

3. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติขอนแก่น

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติขอนแก่น ตั้งอยู่บนถนนสิริกิติ์ทุ่งสร้าง อ.เมือง จ.ขอนแก่น เป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นขึ้นอยู่ภายใต้หน่วยศิลปากรที่ 7 เป็นที่เก็บรักษาและจัดแสดง โบราณวัตถุที่พบบริเวณอีสานเหนือการจัดแสดงศิลปวัตถุของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติขอนแก่น มีเรื่องเด่น 3 เรื่อง คือ การจัดแสดงศิลปวัตถุ สมัยบ้านเชียง ซึ่งมีหม้อลายเขียนสีหลายรูปแบบหลายลวดลาย และเครื่องใช้สำริด และเครื่องประดับของคนสมัยบ้านเชียง อีกส่วนหนึ่งคือ ศิลปวัตถุสมัยทวารวดีที่ขึ้นหน้าก็คือ เสาหินแกะสลักรูปชาดก (นำมาจากเมืองฟ้าแดดสูงยาง) ซึ่งคัดเฉพาะฝีมือช่างชั้นครู และนับว่าเป็น โบราณวัตถุที่หายากมีชิ้นเดียวเกือบทั้งสิ้น อีกส่วนหนึ่งจัดเป็นพิพิธภัณฑ์กลางแจ้ง นั่นคือ นำเสาหินลายแกนรูปขนาดใหญ่อันสูงตั้งแต่ 1 เมตร จนถึงกว่าสองเมตร ตั้งแสดงส่วนที่สามคือ พิพิธภัณฑ์วัฒนธรรม นั่นคือ พยายามที่จะแสดงเครื่องมือ เครื่องใช้ในวิถีประจำวันและการประกอบอาชีพของวัฒนธรรมไทลาว เช่น เครื่องจักสาน ก็ทอผ้า กระบุง ตะกร้า ในส่วนนี้เจ้าหน้าที่ยังขาดความรู้ และเอาใจใส่ หากพยายามอีกเล็กน้อย จะเป็นส่วนที่เชิดหน้าชูตาของพิพิธภัณฑ์ขอนแก่น อาจจะเป็นตัวแทนพิพิธภัณฑ์วัฒนธรรมอีสานได้ที่เดียว

4. หมู่บ้านผ้าไหมชนบท

หมู่บ้านผ้าไหมชนบทมีโรงงานทอผ้า 5 โรงงาน ในหมู่บ้าน 1 และ 2 ต.ชนบท จ.ขอนแก่น ในเขตสุขาภิบาลชนบท เป็นแหล่งทอผ้าไหมเป็นอุตสาหกรรมพื้นบ้านที่มีฝีมือ ประณีตโดยเฉพาะผ้าชิ้นมัดหมี่ ผ้าไหมชนบทเป็นที่กล่าวขวัญยอมรับกันมีชื่อเสียงมาก นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจังหวัดขอนแก่น หรือเดินทางผ่าน มักจะมาแวะชมและซื้อกันเสมอ แม้ว่าอาชีพทอผ้าไหมมัดหมี่จะเป็นอาชีพรองหลังฤดูกาลทำนาทำไร่ที่มีอยู่ทั่วไปเกือบจะทุกบ้านในภาคอีสาน แต่อำเภอชนบท เป็นอำเภอที่ทอผ้าไหมมัดหมี่เป็นอุตสาหกรรมหลัก เป็นแหล่งที่นักท่องเที่ยวจะผ่านเสียมิได้ มักจะมาแวะชมกรรมวิธีการผลิตตั้งแต่ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม จนถึงนำรังไหมมาต้มเพื่อสาวเส้นไหมเล็ก ๆ สีทองออกมามัดหมี่ย้อมสวดลาย จนกระทั่งทอเป็นผืนผ้าสำเร็จ มีลักษณะเด่นและสำคัญคือ มีกี่กระตุกประมาณ 200 กี่ มีโรงงานย้อมไหม มีช่างฝีมือมัดหมี่ที่ประณีต มีผลผลิตเป็นผ้าไหมที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป ส่วนการเข้าถึงหมู่บ้านไหมชนบทอยู่ในตัวเมืองชนบท ห่างจากที่ว่าการอำเภอ 200 เมตร หรืออำเภอชนบทอยู่ห่างจากอำเภอบ้านไผ่ไปทางทิศตะวันตกเพียง 10 ก.ม. เป็นถนนราดยาง รถทุกชนิดไปมาสะดวก

5. พระธาตุขามแก่น

พระธาตุขามแก่นตั้งอยู่ที่วัดเจติยภูมิ บ้านขาม ต.บ้านขาม อ.น้ำพอง จ.ขอนแก่น เป็นพระธาตุเก่าแก่ศักดิ์สิทธิ์ อันเป็นที่สักการบูชา ถือเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดขอนแก่น เป็นเจดีย์ทรงดอกบัวตั้งอยู่บนฐานสี่เหลี่ยม ประวัติของพระธาตุขามแก่นมีตำนานเล่าสืบต่อกันมาว่าเป็นเจดีย์ที่สร้างค่อมตอมะขามที่ตายแล้ว แต่กลับเจริญงอกงามขึ้นมาภายหลัง ภายในบรรจุคำพรรณนาพระคุณของพระพุทธเจ้า 9 บท ที่เรียกว่า นวรหุณ นามพระธาตุนี้เองและเป็นที่มาของชื่อจังหวัดขอนแก่นในปัจจุบัน ชาวขอนแก่นและจังหวัดใกล้เคียงในภาคอีสาน ถือกันว่าเป็นปูชนียสถานคู่อีสานอีกแห่งหนึ่ง นอกเหนือจากพระธาตุพนมที่นครพนม พระธาตุเชิงชุมที่สกลนคร ฯลฯ องค์พระธาตุสูง 19 เมตร ฐานด้านตะวันออกและตะวันตกกว้าง 10.90 เมตร เท่ากัน ส่วนฐานด้านทิศเหนือกว้าง 11 เมตร ลึกลงกว่า 11.05 เมตร รอบองค์พระธาตุมีกำแพงแก้วล้อมรอบทั้ง 4 ด้าน สูง 1.20 เมตร กำแพงแก้วห่างจากองค์พระธาตุ มีกำแพงแก้วล้อมรอบทั้ง 4 ด้าน สูง 1.20 เมตร กำแพงแก้วห่างจากองค์พระธาตุโดยเฉลี่ยประมาณ 2.30 เมตร ทุกด้านมีประตูเข้าออกทิศเหนือ 2 ช่อง และทิศใต้ 2 ช่อง กว้างช่องละ 1 เมตร เทศกาลสงกรานต์จะมีงานฉลองพระธาตุขามแก่นเป็น งานประจำปี และใกล้กับองค์พระธาตุจะมีวิหารเก่าซึ่งเป็น

บรรจุพระธาตุของพระอรหันต์ทั้ง 9 ที่อัญเชิญพระอังคารของพระพุทธเจ้า วิหารแห่งนี้ชาวบ้านเรียกว่า พระธาตุน้อย มีลักษณะเด่นและสำคัญคือ เป็นพระธาตุเก่าแก่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดขอนแก่น และจังหวัดใกล้เคียงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นจุดยึดเหนี่ยวทางใจ ส่วนการเข้าถึงบ้านขาม ห่างจากตัวจังหวัดขอนแก่น ตามเส้นทางหลวงหมายเลข 209 ขอนแก่น-กาฬสินธุ์ ถึงกิโลเมตรที่ 12 แล้วมีทางแยกเลี้ยวซ้ายไปบ้านขามประมาณ 14 กม. ทางราดยางสะดวกมาก จึงรวมระยะทางจากจังหวัด 26 กม.

6. กุ๋เป็ยน้อย (วัดธาตุกู่ทอง)

กุ๋เป็ยน้อยตั้งอยู่ที่บ้านหัวขัว ต.เป็ยน้อย กุ๋เป็ยน้อยเป็นศาสนสถานศิลปะเขมร ประกอบด้วยปราสาทประธาน 1 องค์ และมีซากของปราสาทบริวารอีก 2 องค์ อยู่ในแนวเหนือใต้ ปัจจุบันเหลือเพียงปราสาทประธานองค์กลางเพียงองค์เดียว ปราสาททั้งสามก่อด้วยอิฐ ตั้งอยู่บนฐานศิลาแลง ล้อมรอบโบราณสถานในผังสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาด 6x12 เมตร กำแพงแก้วก่อด้วยศิลาแลง ล้อมรอบโบราณสถานในผังรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาด 31.51x37.20 เมตร มีสระอยู่นอกกำแพงแก้วทางทิศเหนือและทิศใต้ พบทับหลังหินทรายมีภาพจำหลักเทพเจ้าต่าง ๆ จำนวน 13 ชิ้น กรมศิลปากรเคยบูรณะครั้งหนึ่งระหว่างปี พ.ศ.2517-2520 แต่ยังไม่แล้วเสร็จ ปัจจุบันมีโครงการบูรณะครั้งใหญ่อีกครั้งหนึ่ง โดยจะเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ.2532 เป็นต้นไป ภายใต้การควบคุมของหน่วยศิลปากรที่ 7 มีลักษณะเด่น และสำคัญคือ เป็นศาสนสถานศิลปะเขมรที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในจังหวัดขอนแก่น สภาพทั่วไปชำรุด แต่สามารถบูรณะให้คืนสภาพเดิมได้ นอกจากนี้ยังมีทับหลังภาพสลักสวยงามจำนวนมาก กำหนดอายุของศาสนสถานแห่งนี้อาจสร้างขึ้นในพุทธศตวรรษที่ 16 และมีการบูรณะดัดแปลงอีกในพุทธศตวรรษที่ 18 ส่วนการเข้าถึงนั้น จากขอนแก่นไปตามเส้นทางหมายเลข 2 ถึง อำเภอบ้านไผ่ระยะทาง 44 กิโลเมตร แล้วไปตามทางหลวงหมายเลข 23 (บ้านไผ่-บรบือ) ระยะทาง 11 กม. จากนั้นแยกเข้าสู่กิ่งอำเภอเป็ยน้อยเป็นระยะทางอีก 24 กม.

7. วนอุทยานถ้ำผาพวง

วนอุทยานถ้ำผาพวงตั้งอยู่ที่พื้นที่บ้านคงลาน หมู่ที่ 12 ต.นาหนองทุ่ม อ.ชุมแพ จ.ขอนแก่น เป็นถ้ำงดงามน่าเที่ยว เมื่อไปจอร์จนึงเขาต้องเดินอ้อมเขานึงเขาไปอีกด้านหนึ่ง เพราะปากทางเข้าสู่ถ้ำผาพวงนั้นอยู่ทางด้านเหนือ ณ บริเวณปากถ้ำจะสามารถมองเห็นทิวทัศน์อันสวย

งามของป่าเขาที่ยากแก่การลิ้มเลือน ถ้าผาพวงเป็นถ้ำหินปูนที่เพดานถ้ำมีหินย้อยที่สวยงามควร
แก่การนำชมและพักผ่อนหย่อนใจเป็นอย่างยิ่ง มีลักษณะเด่น และสำคัญ คือ นอกจากถ้ำมี
ลักษณะพิเศษดังกล่าวแล้ว เมื่อขึ้นไปยังสามารถมองเห็นทิวทัศน์ของป่าอันงดงาม

ผานกเค้า เมื่อมาเที่ยวป่าเขาลำเนาไพรแล้ว น่าจะต้องเลขไปอีก 4 กม. ตรงทางแยก
เขาวนอุทยานถ้ำผาพวงตรงไปตามถนนไปภูกระดึง จ.เลย จะเห็นผานกเค้าเป็นขุนเขาตระหง่าน
หน้าผาดั้งชันจนดูเหมือนจะชะโงกมาหาเรา ทิวทัศน์แปลก สวยงามซึ่งอยู่ไม่ห่างจากภูกระดึง
มากนัก ยืนอยู่บริเวณนี้จะเห็นเทือกเขาภูกระดึงเป็นทิวเขี้ยว

เขื่อนน้ำเซิน อยู่ละแวกเดียวกัน น่าจะเตรียมห่อข้าวไปรับประทานบริเวณอ่างเก็บน้ำ
ด้วย เขื่อนน้ำเซิน (น้ำเซิญ) สร้างเสร็จเมื่อ พ.ศ. 2522 เป็นเขื่อนขนาดย่อม แต่มีทิวทัศน์สวยงาม
ทั้งแผ่นน้ำตัดกับทิวเขา และป่าธรรมชาติ ที่ร่มรื่นอีกด้วย เขื่อนน้ำเซินมีลักษณะพิเศษ คือ เป็น
เขื่อนทำนบโค้ง และมีแนวเฉียงกับลำน้ำอีกด้วย

การเข้าถึงสถานที่ทั้งสามนี้ เดินทางจากขอนแก่นชุมแพประมาณ 70 กม. เลี้ยวขวาไป
ตามทางหลวงหมายเลข 201 (ขอนแก่น-เลย) ก่อนถึงผานกเค้า แยกขวามือเข้าอุทยานถ้ำผาพวง
4 กม.

8. โลกศีกคำบรรพที่ภูเวียง

อ. ภูเวียงตั้งอยู่ในภูเขารูปแอ่ง ประกอบด้วยเทือกเขาซ้อนกันเป็นวงสองชั้น ชั้นนอก
มียอดเขาสูงประมาณ 720 เมตรเหนือระดับน้ำทะเล รอบในมียอดเขาสูง 470 เมตรเหนือระดับ
น้ำทะเล นักธรณีวิทยาสันนิษฐานว่าแอ่งภูเวียงในสมัยอดีตเคยเป็นทะเลหรือทะเลสาบลึกและค่อย
ๆ สะสมตัวของตะกอน ครั้นมีการเปลี่ยนแปลงเปลือกโลกครั้งใหญ่ในการยกตัวขึ้นของแผ่นดิน
แอ่งภูเวียงก็ยกตัวขึ้นด้วย การที่เคยเป็นแอ่งน้ำจึงทำให้สัตว์โบราณที่มีตัวขนาดใหญ่จำพวก
ไดโนเสาร์ชนิดต่าง ๆ อาศัยอยู่ได้ โดยต้องมีน้ำพุร้อนเพื่อช่วยในการเคลื่อนไหว

การพบโครงกระดูกไดโนเสาร์กินพืช สกุลคามาราชอร์ส เมื่อ พ.ศ. 2529 โดย
นักธรณีกรมทรัพยากรธรณี ได้สำรวจแหล่งยูเรเนียมบริเวณเทือกเขาภูเวียง ในปี พ.ศ. 2525
คณะสำรวจธรณีวิทยาไทยและฝรั่งเศส ได้สำรวจที่บริเวณยอดภูซำปกตลอด ได้พบกระดูกตะโพก
กระดูกขา กระดูกสันหลังของไดโนเสาร์ สกุลคามาราชอร์ส พวกเดียวกับที่พบครั้งก่อน และยัง
พบไดโนเสาร์ชนิดอื่นอีกด้วย คือ พวกเทอโรพอดซึ่งกินสัตว์เป็นอาหาร พัฒนารูปร่างเท้าหลัง
เป็นไดโนเสาร์ขนาดเล็ก ที่พัฒนาเป็นสัตว์ปีกในระยะต่อมา

เมื่อปี พ.ศ. 2532 ได้พบรอยเท้าไดโนเสาร์บนแผ่นหินทรายจำนวนหลายรอย เป็นไดโนเสาร์ชนิดที่เดินสองเท้าหลัง ขนาดไม่ใหญ่ ซึ่งเป็นการเสริมหลักฐานการพบกระดูก ไดโนเสาร์ที่ภูเวียงที่พบโครงกระดูกครั้งก่อน ๆ อีกด้วย

เมื่อไปถึงภูเวียงแล้ว น่าจะต้องไปนมัสการพระพุทธรูปไสยาสน์แกะสลักบนหน้าผา ภูเวียง คำนตะวันตกเฉียงใต้ เป็นพระพุทธรูปไสยาสน์สมัยทวารวดีขนาดใหญ่ เขาว่า ได้กุศลแรง หากไม่ได้นมัสการพระพุทธรูปไสยาสน์เหมือนไปไม่ถึงภูเวียง ภูเวียงอยู่ห่างจากขอนแก่นไป ทาง อ.ชุมแพ 70 กม.

นอกจากนี้ยังมีสถานที่ที่น่าสนใจ น่าเยี่ยมชมอีกไม่น้อย หากแต่ยังไม่ได้ส่งเสริมเพื่อ การท่องเที่ยว จึงไม่มีใครรู้จักสถานที่เหล่านั้น แต่ที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่งก็คือ เทศกาลไหม และประเพณีผูกเสี่ยว ซึ่งเป็นเทศกาลประจำปีระหว่างวันที่ 29 พ.ย. - 8 ธ.ค. ทางราชการ จังหวัด-ขอนแก่น จะจัดให้มีการจำหน่ายสินค้าพื้นเมือง และนิทรรศการสินค้าผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ อีกด้วย แต่ที่น่าเยี่ยมชม คือ การแสดงพื้นเมือง เช่น เล่นกลอง การฟ้อน เซิ้ง ฯลฯ และสาธิต หัตถกรรมพื้นบ้าน

ประวัติผู้วิจัย

นายสุรจิตร์ ทีบัว เกิดเมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2497 อยู่บ้านเลขที่ 16 หมู่ 2 บ้านหนองไฮ ตำบลนาจาน อำเภอสีชมภู จังหวัดขอนแก่น เริ่มรับราชการครู เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2524 ในตำแหน่ง ครู 1 ระดับ 2 ที่โรงเรียนบ้านหนองไฮ-วังขอนยม ในปัจจุบันนี้ดำรงตำแหน่ง อาจารย์ 2 ระดับ 6 ปฏิบัติหน้าที่การสอนวิชาสร้างเสริม-ประสบการณ์ชีวิต และหัวหน้าฝ่ายวิชาการ โรงเรียน สำเร็จครุศาสตรบัณฑิต จากวิทยาลัยครูเลย ปีการศึกษา 2528